

GENEALOGICKÉ A HERALDICKÉ
INFORMACE

1991

Genealogický a heraldický klub v Brně
ZK KSB, Palackého 78, 612 00 Brno

GENEALOGICKÉ A HERALDICKÉ INFORMACE 1991

č. 1 – 4 ročník XI

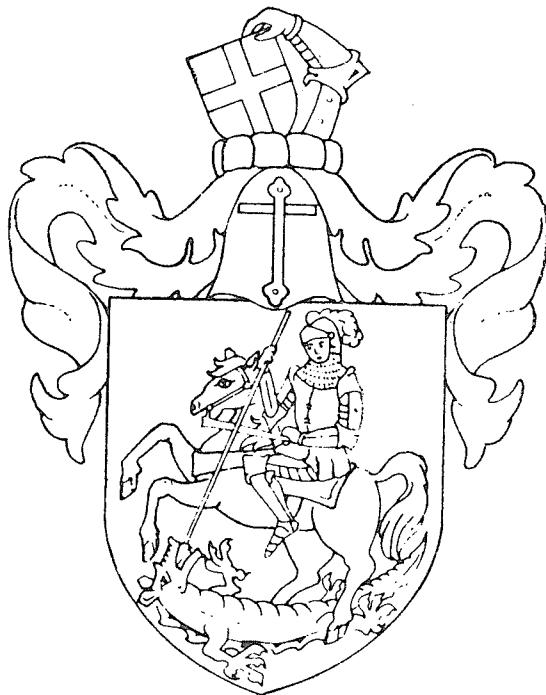
Toto číslo vychází k poctě 50. narozenin Jiřího Hanáčka

Vedoucí redaktor Vilém Walter

ISSN 0862–8963

Brno 1991

Ex libris

Jiří Hanáček

ŽIVOTNÍ JUBILEUM JIŘÍHO HANÁČKA

Dne 6. 11. 1991 oslavil Jiří Hanáček 50. výročí svého narození. Spolu s gratulací mu věnujeme následující rádky.

Jeho cesta k heraldice byla pozvolná, svým vzděláním je typický technik a zdánlivě nic nesvědčilo pro jeho historické zájmy. V Brně vystudoval chemickou průmyslovou školu (1959), pak strojní průmyslovku (1967), od roku 1960 pracuje v podniku Ergos, dnes jako vedoucí obchodního úseku.

I při svém náročném zaměstnání si dokázal vždy najít čas pro tak vzdálený obor, jakým heraldika je.

Heraldiku objevoval až ve zralém věku. Jeho první kroky vedl Karel Vyšín, který mu ochotně poskytoval rady, zaučoval ho a seznámil ho také s dalšími heraldiky. Navázání přátelství s M. Chromým mu zprostředkovalo kontakty s pražskými heraldiky a Jiří se stal takřka pravidelným návštěvníkem jejich schůzek. Časté návštěvy Prahy mu umožnily navíc poznat heraldické prameny ve fondech Archivu Národního muzea.

Heraldický zájem ho také vedl do terénu k návštěvám stavebních památek. Jak prozrazuje bibliografie jeho prací, zůstal věrný Brnu a nejbližšímu okolí. Ale záhy se nespokojil pouze se shromažďováním heraldických památek a snažil se získané poznatky publikovat. Jeho heraldické ročenky zůstanou trvalým výsledkem těchto let, výsledkem, který zůstal ojedinělým v ostatní produkci.

S brněnským klubem začal spolupracovat až v 80. letech, kdy se stal nejen pravidelným přispívatelem, ale hlavně kmenovým výtvarníkem. Redakce se na něj vždy mohla spolehnout, když bylo nutno sestavit obrazovou část časopisu. Ale jeho zásluhy jsou širší. Už po prvních ročnících jsme na něj přenesli přípravu čistopisu textu, který se dále zpracovává. Místo dosavadních písárek jsme získali nového člena redakční rady, který nejen texty spolehlivě opíše, ale i zkoriguje, doplní a upraví. Bez jeho podílu by vydávání časopisu nebylo myslitelné a byl to často on, který podněcoval ostatní spolupracovníky. Toto jubilejní připomenutí by mělo být i poděkováním za čas a námahu, který našemu časopisu věnoval.

Je heraldikem širokých zájmů připraveným vždy si poznámenat na svých cestách a procházkách zajímavý erb. V jeho dosavadních zájmech najdeme tři hlavní linie.

Začal vlastně shromažďováním erbů významných osobností, které mu umožnily poznat blíže nejednoho zajímavého člověka. Publikované erby, které vycházely v Ostravě, jsou jen částí jeho rozsáhlé sbírky. Tento zdánlivě „jen“ sběratelský zájem mu zprostředkoval poznání zvláštností heraldického projevu v různých evropských zemích. Kromě toho dnes dovede opravit nejeden omyl starší literatury.

Druhou oblastí jeho trvalého zájmu je církevní heraldika. I zde překonal brzy fázi pouhého sběratele erbů. Připravil a vydal soupis erbů brněnských kanovníků, téma před tím nikdy nestudované a přitom přinášející zajímavé doklady o citu pro heraldickou symboliku v 19. století a i v tom je jistě význam jeho práce širší než soupisový. Připravil podklady pro heraldickou výzdobu kostela v Lelekovicích, práci, která zůstane asi ojedinělou památkou své doby. Namaloval kresby pro právě vydanou práci o erbech biskupů Čech, Moravy a Slezska po roce 1918.

Třetí tématika, která ho zaujala, je heraldika Brněnska a heraldika Moravy. To ho přivedlo ke studiu archivních brněnských fondů, výsledky opět publikoval v řadě drobnějších prací, ale především v jeho knize o erbech v tzv. Knize rytířstva.

Hanáček je ideálním heraldikem i v tom, že dokáže své články doplnit vlastní heraldickou kresbou. Je trvalým účastníkem různých heraldických výstav. Jeho umírněná a klasicky pojatá kresba zdánlivě ustupuje do pozadí vedle barvitější a agresivnější tvorby některých současníků, ale při hlubším pohledu zjistíme, že jeho kresba patří k projevům,

které jsou trvalé a nepodléhají modním výstřelkům. Jeho výtvarný výraz čerpá z klasického odkazu renesanční a manýristické heraldiky a blíží se tzv. historismu. Dovede ho však oživit o nové prvky a vytvořit vyvážené kompozice, které svědčí o jeho citlivém prožití a ztvárnění heraldické výtvarné tradice.

Přejeme jubilantovi mnoho úspěchů do dalších let, aby mu heraldika stále přinášela mnoho uspokojení a doufáme, že s jeho články, studiemi a kresbami se budeme moci i nadále setkávat na stránkách našich heraldických časopisů, v samostatných publikacích i v drobné grafice.

redakce

Erb Jana Jindřicha Reitterera z Hornberka

Bibliografie kreseb, prací a publikací

1973

Erb Petřvaldských z Petřvaldu, Heraldika–bulletin pro základní vědy historické, Museum těžby a zpracování zlata, Jílové u Prahy roč. VI., čís. 1, s. 5 (kresba)

Erb Eggenbergů, tamtéž, roč. VI., čís. 1, s. 3 (kresba)

1974

Erb Tamchynů z Doubravice, Zprávy Klubu přátel Pardubicka, čís. 11, s. 4 (kresba)

1975

Erb Čulíků z Rutvasu, Zprávy Klubu přátel Pardubicka, čís. 3, s. 6 (kresba)

Erb Nejedlých z Vysoké, tamtéž, č. 6, s. 12 (kresba)

Erb Čejků z Olbramovic, tamtéž, č. 9, s. 7 (kresba)

Erb Amchů z Borovnice, tamtéž, čís. 12, s. 4 (kresba)

Erb rodiny Leliwa, tamtéž, čís. 11, s. 3 (kresba)

1976

PF 1976 Karel Vyšín, Adler, Zeitschrift für Genealogie und Heraldik, 8. Band, Heft 1 (kresba)

Erb Sasků z Vacovic, Zprávy Klubu přátel Pardubicka, čís. 3, s. 6 (kresba)

Erb Černínů z Černína, tamtéž, čís. 5, s. 7 (kresba)

Erb Karáska Lvovického ze Lvovic, tamtéž, čís. 1, s. 9 (kresba)

Erb Talacků z Ještětic, tamtéž, čís. 2 (kresba)

Erb Svítkovských ze Škudel, tamtéž, čís. 9, s. 19 (kresba)

Kalendář 1977 – Z brněnských kostelů a klášterů, s. 27, 12 kreseb, vl. n. Brno 1976.

1977

Erb pánu z Medlova, Zprávy Klubu přátel Pardubicka, čís. 6, s. 112 (kresba)

1978

Erb Zedlitzů ze Zedlitz, Zprávy Klubu přátel Pardubicka, čís. 9, s. 181 (kresba)

Kalendář 1978 – Brněnská církevní heraldika, 27 s., 12 kreseb, vl. n. Brno 1978.

Ročenka 1979 – Brněnské náhrobky a portály, 53 s., 12 kreseb, vl. n. Brno 1978.

1979

PF 1980 Karel Vyšín, Adler, Zeitschrift für Genealogie und Heraldik, 11. Band, Heft 12 (kresba)

Erb Vavřince Špana ze Španova, Ärzte und Apotheker Wappen, Ettlingen, Baden, Heft 9, obálka (kresba)

Erb Jana Koppa z Raumentálu, tamtéž, Heft 9, s. 39 (text a kresba)

Ročenka 1980 – 175. výročí bitvy u Slavkova. Brněnská heraldika č. 4, 85 s., 20 kreseb, vl. n. Brno 1979.

1981

Obálka časopisu Genealogická a heraldické informace, Genealogický a heraldický klub při DK ROH Královopolské strojírny Brno

Heraldická výzdoba Nové radnice v Brně. 1. část, 46 s., 11 kreseb, vl. n. Brno 1981.

1982

Obálka k pojednání J. K. Linharta: Kounicové, vyd. Klub přátel vojenské historie při 606. ZO Svatému Zbrojovky Brno 1982.

Obálka k práci F. Zvolského: Poznámky a doplňky ke znakům moravských měst a městeců, řada druhá, Brno 1982.

Znak města Blanska, tamtéž, s. 7 (kresba)

Znak města Dubňan, tamtéž, s. 11 (kresba)

Znak městečka Mikulovic u Jeseníku, tamtéž, s. 19 (kresba)

Znak Mořice Grimma, GHI, čís. 4, s. 87 (kresba)

Znak Antonína Šebestiána Hanzelyho, GHI, čís. 4, s. 88 (kresba)
PF 1981 pro Karla Vyšina, Zpravodaj, Klub genealogů a heraldiků Ostrava při DKP
Vítkovic, roč. IV, čís. 1 – 2, s. 27

Vešli do historie, tamtéž, roč. IV, čís. 3, příloha (životopis + kresba): Jiří Antonín Benda,
Hans Burgkmair, Jean de la Fontaine, Pedro Calderon de la Barca, Fernao de
Magalhaes, Antoon van Dyck, Bohuslav Balbín, papež Jan XXIII., Napoleon Bonaparte, Roderick Impey Murchison, Ignacy Krasicki, Laperousse.

Vešli do historie, tamtéž, roč. IV, čís. 4, příloha (životopis + kresba): Otto von Guericke,
Petr Ivanovič Bagration, Jan Tserclaes Tilly, Jan Kryštof Liška, Faddej Faddejevič
Bellingshausen, Ernest Henry Shackelton, José Echegaray y Eyzaguirre, Johann
Wolfgang Goethe, Orlando di Lasso, Pierre Augustin Caron de Beaumarchais,
Giulio Mazarin, Jacques Callot.

Heraldická výzdoba Nové radnice v Brně, 2. část, 54 s., 12 kreseb, vl. n. Brno 1982.

1983

Obálka pro práci J. Skutila: Moravský a slezský genealogický slovník A–Be, Klub přátel
vojenské historie, Brno 1983

Obálka sborníku Ohlasy ze slavkovského bojiště, Klub přátel vojenské historie, Brno 1983

Vešli do historie, Zpravodaj KGH Ostrava, roč. V, č. 2, příloha (životopis + kresba): Jean
Baptiste Bernadotte, Jean Baptiste Colbert, Alexander Dumas st., Josef Förster,
Václav Hájek z Libočan, Mikuláš Kopernik, Justus von Liebig, Michail Ilarionovič
Goleniščev-Kutuzov, Petr Parlér, Albrecht Eusebius z Valdštejna, Francesco de
Guardi, Johann Bernhard Fischer z Erlachu

Heraldický soubor stavovského domu v Brně (ke 400. výročí vzniku), Zpravodaj KGH
Ostrava, roč. V, čís. 4, s. 76 – 87 (text + 34 kreseb)

Znak Antonína Šebestiána Hanzelyho, GHI, čís. 1, s. 29 (kresba)

Znak Jana Křtitele Erny, tamtéž, č. 1, s. 30 (kresba)

Znak Jana Schertze, tamtéž, č. 1, s. 31 (kresba)

Erb generála Jeana Boudeta, tamtéž, č. 2, s. 75 (kresba)

Erb Antonína Richtra, tamtéž, č. 2, s. 92 a 93 (kresba)

Znak rodu Rincolini, tamtéž, čís. 2, s. 94 a 95 (kresba)

3 kresba znaků rodu Kouniců pro Historické muzeum Slavkov

Heraldická výzdoba Nové radnice v Brně, 3. část, 60 s., 12 kreseb, vl. n., Brno 1983.

Erb Mikuláše Fleišingera z Auerspachu, GHI, roč. 1983, čís. 3, s. 173 (kresba)

Znak Viléma Alexandra Balause, tamtéž, č. 3, s. 185 (kresba)

Znak Josefa Jiřího Trasslera, tamtéž, čís. 4, s. 225, 227 (kresba)

Znak MUDr Jana Helceleta, tamtéž, čís. 4, s. 232 (kresba)

1984

Vešli do historie, Zpravodaj KGH Ostrava, čís. 19, příloha (text + kresby): Michelangelo
Buonarotti, Jakub Krčín z Jelčan, Johann Gregor Mendel, William Thompson Kelvin,
Karel Borromejský, František Václav Miča, Vasco da Gama, Anne Jean Maria
René Savary, Bálint-Balassa Gyarmath, Antoine de Saint Exupéry, Immanuel Kant,
Ctibor Tovačovský z Cimburka

Heraldické památky na Petrově, Heraldická ročenka 1984, s. 13 – 38, vyd. Pobočka Heraldika ČNS Praha (text + 3 kresby + 14 foto)

Znak Bernarda Ignáce Sinapia, GHI, roč. 1984, čís. 1, s. 43 (kresba)

Erb Jana Křtitele Erny, tamtéž, čís. 2, s. 142 (kresba)

Erb Marie Ernové z Freienfelsu, tamtéž, čís. 2, s. 144 (kresba)

Baronský a hrabčí erb Mitrovských z Nemyšle, tamtéž, čís. 3, s. 188, 190 (kresby)

Znak Jana Ant. Angermannu, tamtéž, č. 3, s. 245 (kresba)

Měšťanské znaky z hustopečských náhrobníků, tamtéž, č. 4, s. 284 – 298 (10 kreseb)

Znak Františka Ignáce Sinapia, tamtéž, čís. 4, s. 334 (kresba)

Erb Wagnerů z Eckenfelsu, tamtéž, č. 4, s. 369 (kresba)

Heraldická výzdoba Nové radnice v Brně, 4. část, 54 s., 11 kreseb, vl. n., Brno 1984.

1985

Erb Jana Hladíka ze Seslice, Zpravodaj KGHO, č. 21, 4. str. obálky (kresba)

Erb Jiřího Hladíka, tamtéž, č. 21, s. 6 (kresba)

Symbol svobodných zednářů, GHI, roč. 1985, čís. 1, s. 12 (kresba)

Pečeť Ferdinanda Etgense, tamtéž, č. 1, s. 51 (kresba)

Znak Jana Jiřího Etgense, tamtéž, č. 1, s. 52 (kresba)

Řád orla s křížem, tamtéž, č. 1, s. 64, 65 (kresby)

Řád hvězdného kříže, tamtéž, č. 1, s. 70 (kresba)

Erb Jana Chroustenského z Malovar, tamtéž, č. 2, s. 108 (kresba)

Erbovní portál zámku Hrubý Rohozec, tamtéž, č. 2, s. 122 (kresba)

Erbovní aliance Václav Krajíř z Krajku + Mandalena z Vřesovic tamtéž č. 2, s. 130, kresba

Erbovní aliance Václav Krajíř z Krajku + Johanka purkrabínka z Donína, tamtéž, č. 2, s. 125 (kresba)

Erb Jana Krajíře z Krajku, tamtéž, čís. 2, s. 129 (kresba)

Ukázka cechovní pečeti, tamtéž, č. 2, s. 160 (kresba)

Erb Františka Antonína Grimma, tamtéž, č. 2, s. 167 (kresba)

Pečeť Marie Anny Grimmové, tamtéž, č. 2, s. 168 (kresba)

Vlastní ex libris, Ex libris Armales 1984, s. 74, Böhlau Wien

Znak Františka Kleina, GHI, roč. 1985, č. 2, s. 209 (kresba)

Znak Michala Bretschneidra, tamtéž, č. 3, s. 213 (kresba)

Znak Šlapanic, tamtéž, s. 215 (kresba)

Znak Sněžného, tamtéž, s. 217 (kresba)

Znak Chropyně, tamtéž, s. 219 (kresba)

Znak Vyškova, tamtéž, s. 224 (kresba)

Znak Svitav, tamtéž, s. 225 (kresba)

Odznak řádu Čestné legie II. typ, tamtéž, s. 283 (kresba)

Znak rodu Sedláčků, tamtéž, s. 302 (kresba)

4 kresby znaků k článku A. B. Krále, Další objevy heraldické, GHI, roč. 1985, č. 4, s. 336, 337, 339, 340

Znak Strachotic, tamtéž, s. 345 (kresba)

Znak Mikulova, tamtéž, s. 347 (kresba)

Znak Václava Basla, tamtéž, s. 356 (kresba)

Odznak šlechtické společnosti Diany lovbyně, tamtéž, s. 365 (kresba)

Vešli do historie, Zpravodaj KGHO Ostrava, čís. 24, příloha (životopis + kresba): Pavol Adami, Vasco da Nunéz Balboa, Johann Sebastian Bach, Jacques Louis David, Bohdan Z. Chmelnickij, Charles Lyell, Edouard Mortier, Joachim Murat, Thomas More, papež Pius X., Albert Schweitzer, Pavel Švanda ze Semčic

1986

Kniha pánu rytířů markrabství moravského. Fontes heraldicae ac genealogiae Moraviae 1.

Zvláštní příloha 1/1986. Brno 1986, 56 s., 14 obr.

Znak Mikuláše z Věže, znak rodu z Věže a Lažan, pečeť Jana Tišnovského z Věže, GHI, roč. 1986, č. 1/2, s. 18 (kresby)

Pečeť hradecckého krajského úřadu, tamtéž, č. 1/2, s. 26 (kresba)

Erb Ceplů z Kravská, tamtéž, s. 29 (kresba)

Erb Frant. Antonína hr. Šporka, tamtéž, s. 56 (kresba)

- Řád sv. Huberta, tamtéž, s. 64 (kresba)
 Znak Luhačovic, GHI, roč. 1986, č. 3/4, s. 133 (kresba)
 Znak Letovic, tamtéž, s. 134 (kresba)
 Pečeť Syrovic, tamtéž, s. 136 (kresba)
- Řád železné koruny – dekorace I. třídy, tamtéž, s. 175 (kresba)
 Motív z řádového řetězu řádu Čestné legie, tamtéž, s. 183 (kresba)
 Hrabčí erb Trencků, tamtéž, s. 233 (kresba)
- Vešli do historie, Zpravodaj KGHO Ostrava, čís. 27, příloha (Životopis + kresby): Jan Jeník
 z Bratřic, Bavor Rodovský z Hustřan, Charles Augustin de Coulomb, Tomáš Jordán z Klausenburka, John Franklin, sv. Ignác z Loyoly, Gustav I. Vasa, Inocenc III., Mikuláš Dačický z Heslova, Heinrich von Kleist, Mikuláš Beňovský, Giovanni Caboto
- Obléhání Brna Švédů roku 1645 a nobilitace s tím spojené. Heraldická ročenka 1986, Praha 1986, s. 3 – 42 (text, 15 kreseb, 5 foto)
- Waldorfský náhrobník v Brně, Sborník příspěvků III. setkání genealogů a heraldiků Ostrava 1986, s. 26 – 31 (text, 1 foto, 2 kresby)
- 1987**
- Návrhy na erbovní výzdobu okenních vitráží pro kostel sv. Filipa a Jakuba v Lelekovicích: vladykové z Lelekovic, páni z Lomnice, Valečtí z Mirova, P. Ondřej Mifek, instalováno v srpnu 1987
- Znak Norberta Kleina, GHI, roč. 1987, č. 2 – 4, s. 69 (kresba)
 Erb Cerroniů, tamtéž, s. 74 – 85 (text + 3 kresby)
 Erb Steinbachů z Kränichsteinu, tamtéž, s. 133 (kresba)
 Pečeť Mikulova, tamtéž, s. 182 (kresba)
 Pečeť obce Březí, tamtéž, s. 184 (kresba)
- Erbovní aliance španělského královského páru, tamtéž, s. 199 (kresba)
 Osobní znak rodiny Vaňků, tamtéž, s. 207 (kresba)
- P. Kroupa – J. L. Bílý: Brnění sochaři, kameníci a zedníci v letech 1570 – 1620. Fontes heraldicae ac genealogiae Moraviae č. 2, GHK Brno 1987 (obálka + 24 ilustrací)
- 1988**
- Ukázka z vystavených prací, GHI, roč. 1988, č. 1, s. 13 (kresba)
 Vlastní ex libris, GHI, roč. 1988, č. 1, s. 29, 30, 31 (kresby)
 Erb Matyášovských z Matyášovic, GHI, roč. 1988, č. 2/3, s. 71 (kresba)
 Erb Tunklů z Brníčka, tamtéž, s. 78 (kresba)
 Erb Jankovských z Vlašimi, tamtéž s. 99 (kresba)
 Erb Pröglů z Prokssdorfu, tamtéž, s. 114 (kresba)
 Erb sv. p. z Hentschelu, tamtéž, s. 123 (kresba)
 Osobní znak J. Müllera, tamtéž, s. 223 (kresba)
- Karel Müller: Pečeťi proboštů augustiniánského kláštera ve Fulneku od poloviny 17. století. Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, sv. 42 (1988), s. 52 – 58 (5 kreseb)
- Obálka ke sborníku Výběr z prací brněnských heraldiků a genealogů, I., Museum města Brna, GHK v Brně 1988.
- 1989**
- 3 varianty nového státního znaku ČSSR (pro znakovou komisi MV ČSR)
 Erb Emanuela Salomona z Friedberga, Heraldická ročenka 1988, s. 65 (kresba)
 K. Müller: Pečeťi obcí bývalého frýdeckého panství, in: Těšínsko –vlastivědný zpravodaj okresu Karviná a Frýdek– Místek, č. 3, roč. 1989, s. 6 – 12 (24 kreseb)
- Vešli do historie, Zpravodaj KGHO Ostrava, čís. 32, příloha (Životopis + kresba): Gideon Ernest Laudon, Peter Pazmány, Alfred de Musset, Pavel Edmund Strzelecki, John

Napier, Emil Adolf von Behring, Johann Ferdinand Hertodt z Todtenfeldu, Jan Marcus Marci, Racek Doubravský z Doubravy, Joseph Lister, Giacomo Leopardi

1990

Návrh znaku České republiky, Lidová demokracie 8. 2. 1990 (kresba)

Jiří L. Bílý, Otázka státního znaku v nové ústavě, Věda a život roč. XXXV, č. 3/1990 (7 kreseb)

Znak brněnského biskupa Vojtěcha Cikrleho (zvl. tisk k intronisaci biskupa)

Znak Eugena Böhma von Bawenberk, GHI, roč. 1989, č. 1 – 4, s. 33 (kresba)

Erb Jiřího Jakuba O'Gilvy, GHI, roč. 1989, č. 1 – 4, s. 43 (kresba)

Pečeť Jiřího Jakuba O'Gilvy, tamtéž, s. 52 (kresba)

Erb z pozvánky k ostravské výstavě, tamtéž, s. 143 (kresba)

Erb prince Alfonse Bourbonského, tamtéž, s. 152 (kresba)

P. R. Pokorný: Nové znaky stavu duchovního v Čechách a na Moravě. Heraldická ročenka 1990, s. 49 – 64 (kresby znaků Josefa Koukla, Karla Otčenáška – 2 varianty, Františka Vaňáka, Vojtěcha Cikrle, Miloslava Vlka, Františka Lobkowicze, Františka Radkovského, Josefa Hrdličky, Jana Graubnera)

Znak pro brněnského biskupa, GHI, roč. 1990, s. 21 – 26 (text + 2 kresby)

Erb rodu Desfours-Walderode, tamtéž s. 35 (kresba)

Znaky z ditrichštejnského náhrobníku, tamtéž, s. 84 (kresba)

Znak biskupa V. Schrattenbacha, tamtéž, s. 85 (kresba)

1991

Nobilizovaní brnění kanovníci od vzniku biskupství roku 1777. Vyd. KGH Ostrava 1991, 92 s., 36 kreseb

Ludmila Frimlová: Petřvaldský památník, 31 kreseb znaků od J. H. In: Časopis Moravského zemského muzea, roč. LXXVI 1991, s. 107 – 164 též separát.

Karel Müller: Pečeť bývalých slezských obcí na území současné Ostravy. (20 kreseb pečetí). In: Ostrava, příspěvky k dějinám a výstavbě Ostravy a Ostravská sv. 16, s. 351 až 364, Ostrava 1991.

1992

Pavel R. Pokorný: Biskupové Čech, Moravy a Slezska po r. 1918 a jejich znaky. Ostrava 1992. (66 kreseb znaků).

Ukázky dalších nepublikovaných kreseb Jiřího Hanáčka doprovázejí toto číslo.

Příležitostné práce

PF 1976 Karel Vyšín (erb Peintherů z Lichtenfelsu)

PF 1977 Karel Vyšín (erb Peintherů z Lichtenfelsu)

Ex libris JUDr. Jiří Vyšín 1979 (erb Peintherů z Lichtenfelsu)

PF 1980 Karel Vyšín (erb Hadů z Proseče)

Navštívenka Jiří Hanáček 1980 (osobní znak)

Ex libris Vilém Walter 1980 (slavkovský zámek)

Ex libris Vilém Walter 1980 (Mohyla míru)

Ex libris Vilém Walter 1980 (napoleonské symboly)

PF 1981 Karel Vyšín (krb s erbem Peintherů z Lichtenfelsu)

Ex libris Jiří Müller 1981 (znaky Hradce Králové)

Jan Linhart, erbovní blahopřání k šedesátinám, 1982

PF 1982 Karel Vyšín (rytíř s erbem Peintherů z Lichtenfelsu)

PF 1982 Vilém Walter (řád Čestné legie)

PF 1982 Jiří Müller (medaile střeleckého spolku)

PF 1983 Jiří Müller (malý groš český 1583)
Ex libris Jiří Hanáček 1983 (osobní znak)
Ex libris Jiří Hanáček 1983 (osobní znak s rytířem)
PF 1984 Jiří Müller (znaky Hradce Králové)
PF 1985 Jiří Müller (Eliška Rejčka)
PF 1986 Jiří Müller (120. výročí bitvy u Hradce Králové)
PF 1987 Jiří Müller (osobní znak)
PF 1987 Jiří Hanáček (erb Jiřího Čadeckého z Chotěsova)
PF 1988 Jiří Müller (erb Bohuslava Balbína)
PF 1988 Jiří Hanáček (erb Anny Marie z Vogtberga)
PF 1989 Jiří Hanáček (erb Františka Antonína Sartoriho)
PF 1989 Jiří Müller (erb Cypriana Lwowiczkeho ze Lwowicz)
PhDr. Dušan Uhlíř, CSc. 1990 (osobní znak)
PF 1990 Jiří Hanáček (erb Jiřího Arnošta Hastníka z Weitzenfeldu)
PF 1991 Jiří Hanáček (erb Jiřího Košínského z Košína)
Ing. Vilém Konečný, CSc. 1991 (osobní znak)
PF 1992 Jiří Hanáček (erb Bohuslava Jindřicha Lišky)

Přednášky

Stavební vývoj a heraldické památky v kostele sv. Jakuba v Brně (společně s M. Chromým)
Pobočka Heraldika ČNS Praha, 20. 10. 1981
Vývoj malířství a jeho odraz v heraldice
GH klub Brno, 16. 2. 1982
Vývoj malířství a jeho odraz v heraldice
Pobočka Heraldika ČNS Praha, 28. 9. 1982
Heraldické památky Petrského návrší v Brně
Pobočka Heraldika ČNS Praha, 24. 5. 1983
Obléhání Brna Švédů r. 1645 a nobilitace s tím spojené
Pobočka Heraldika ČNS Praha, 3. 4. 1984
Měšťanské nobilitace za švédského obléhání 1645
IX. konference vlastivědných pracovníků, Brno 14. 12. 1984
Waldorfský náhrobník v Brně
III. setkání genealogů a heraldiků Ostrava, 11.– 12. 10. r. 1986
SOA Brno a jeho heraldické fondy
Pobočka Heraldika ČNS Praha, 29. 4. 1988
Nobilitace brněnských kanovníků
Pobočka Heraldika ČNS Praha, 10. 4. 1990
Vystoupení v rozhlasovém pořadu Klub volného času–Heraldika
Čs. rozhlas Brno 15. 12. 1990

Účast na výstavách

II. heraldická výstava
Jílové u Prahy, červenec 1980
III. heraldická výstava
Jílové u Prahy, červenec 1982
Současná heraldická tvorba
Gottwaldov, listopad 1986

Výstava k 10. výročí KGHO Ostrava
Ostrava, leden 1988
Z heraldické tvorby Jiřího Hanáčka
a Jiřího Loudy Ostrava, listopad 1988
Heraldická tvorba 89, Ostrava, říjen 1989

Z ČINNOSTI KLUBU

Přednášková činnost

Od října 1990 do prosince 1991 zorganisoval GH klub v rámci svých členských schůzí tyto přednášky:

16. 10. 1990 Jiří a Miroslav Drápelové: Historie rodu Sedláčků z Nového Telečkova (s promítnutím hodinového filmu o historii rodu a průběhu rodového setkání).
20. 11. 1990 RNDr. František Pícha: O moravské vlajce
18. 12. 1990 JUDr. Jiří Bílý: Nejstarší symboly Moravy
24. 1. 1991 Výroční členská schůze – viz článek
19. 2. 1991 Stanislav Keršner (Památkový ústav Brno): Genealogie rodu Mensdorff-Pouilly a jejich vztah k Boskovicím
19. 3. 1991 MUDr. Edmund Knesl: Poslední selské povstání na Moravě v r. 1821.
16. 4. 1991 Rudolf Melichar (Genealog. a her. společnost Praha): Rodová historická demografie
21. 5. 1991 Ing. Mojmír Chromý (Heraldická společnost Praha): K názorovému vývoji české šlechty za 1. republiky
18. 6. 1991 Dr. Ivan Koláčný: Řád německých rytířů
17. 9. 1991 MUDr. František Lobkowicz: Genealogie Lobkowiczů
15. 10. 1991 MUDr. Vladimír Pokluda: Genealogie Zástrizlů
19. 11. 1991 PhDr. Pavel R. Pokorný (Národní museum Praha): Současná církevní heraldika
17. 12. 1991 Ing. Josef Hrdý: Řády a vyznamenání starého Portugalska

Genealogické pondělky

V roce 1991 proběhly tradiční dva semestry Genealogických pondělí, na nichž pokračovali členové našeho klubu, zabývající se občanskou genealogií, ve výměně zkušeností z této práce. Vedoucí GP byla i v tomto roce Ing. Dr. Růžena Pazourová.

V 1. pololetí byly schůzky genealogů věnovány témtoto tematům:

28. 1. Prameny genealogického bádání
11. 2. Rodopisné tradice v našem rodě
25. 2. Historie rodu Ondrů
12. 3. Rodopisné bádání rodu Foltáneků z Buchlovic
8. 4. Prameny genealogického bádání
22. 4. Využití málo známých archivních pramenů v genealogické práci
13. 5. Dtto
27. 5. Popisy rodinných kronik
10. 6. Zhodnocení činnosti za 1. pololetí

Ve 2. pololetí byly na programu následující tematické okruhy:

30. 9. Josefský a stabilní katastr
14. 10. Vznik a vývoj české šlechty
11. 11. Jak jsem v Rakousku a Itálii hledal stopy svých prastrýců (dr. Foltánek)
25. 11. Málo využívané archivní fondy v Zemském archivu
9. 12. Základy heraldiky

Schůzky genealogů se konají v modrém salonku ZK KSB. Zájemci o rodopisnou práci jsou vždy srdečně vítáni.

- fp -

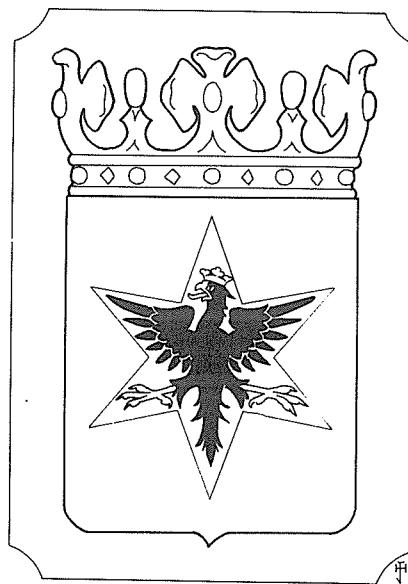
Nový status klubu

Dne 19. února 1991 byla podepsána Dohoda o zásadách činnosti Genealogického a heraldického klubu v Brně ve vztahu ke zřizovateli – ZK KSB. Na jejím základě bude i nadále působit GHK jako součást ZK KSB, získává však finanční i akční samostatnost. ZK KSB bude klubu zapůjčovat zdarma prostory pro schůze klubu, pro klubovou knihovnu, a dále zajišťovat hospodářsko-finanční agendu. Do vlastnictví GHK přechází veškerý hmotný majetek k 31. 12. 1990 a zodpovědnost za čerpání finančních prostředků do výše vlastních příjmů. Rovněž odpovědnost za odbornou činnost včetně vydávání GHI přechází na klub. ZK KSB zůstává garantem činnosti klubu ve vztahu k veřejnoprávním orgánům.

Specifikační doplněk k organizačnímu řádu ZK KSB z roku 1982, který sloužil jako stanovy klubu, byl touto dohodou zrušen. Rozhodnutím výboru klubu však – mutatis mutandis – zůstává v plastinosti až do přijetí nových stanov klubu.

Dohodou byl zároveň potvrzen i nový název našeho klubu, přijatý výroční členskou schůzí, který zní Genealogický a heraldický klub v Brně.

Od září 1991 se přednášky klubu konají v Historickém sále Moravského zemského muzea v Brně. Po řadě let strávených na Vysokém učení technickém tak získal klub místnosti přímo ve středu města a v důstojných prostorách. Tato skutečnost se odrazila i na návštěvnosti, která v průměru dosáhla více než 30 účastníků. – fp –

Erb Donatiene Alphonse markýze de Sade

Výroční členská schůze

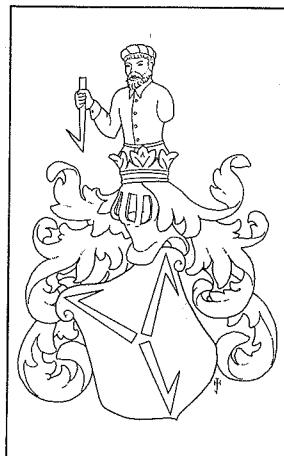
Dne 24. 1. 1991 se sešlo 35 členů GH klubu na výroční členské schůzi v letohrádku Mitrovských. Po volbě návrhové a volební komise předal předsedající, místopředseda klubu dr. Tomáš Krejčík, slovo Jiřímu Loudovi, který přednesl přednášku na téma „Slavní

Britové napoleonské doby a jejich znaky". Exposé bylo věnováno osobnostem, jejichž účast v boji proti Napoleonovi byla oceněna udělením nebo polepšením znaku (W. Pitt, Nelson, Wellington, Londonderry a další). Kromě hodnocení úlohy každé osoby věnoval se přednášející rozboru jejich rodových erbů a komentoval udělené polepšení jak z hlediska historické souvislosti, tak z hlediska heraldické tvorby. Přednáška byla doplněna ukázkami znaků a polepšení.

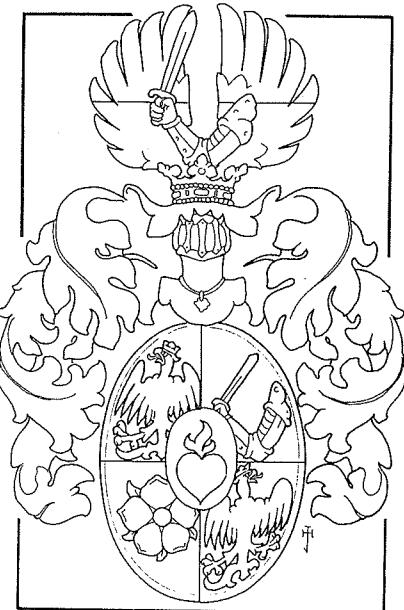
V části bilanční přednesl pak dr. Pícha zprávu o činnosti klubu za rok 1990, ing. Svoboda zprávu pokladní a dr. Vilímek zprávu revizní. Po krátké diskusi byly všechny zprávy schváleny. Poté ing. Svoboda přednesl návrh finančního plánu na rok 1991 a Vilém Walter návrh plánu práce na rok 1991. Na návrh V. Waltra schválilo plenum udělení čestného členství Václavu Měřičkovi a JUDr. Mojmíru Procházkovi v uznání jejich dlouholeté obětavé práce ve prospěch klubu. Po obecné diskusi k zaměření klubu a další jeho činnosti, byl zvolen nový výbor a revizní komise klubu na rok 1991. Schválením usnesení, které mj. vyslovilo absolutorium výboru klubu a pověřilo jej jednáním o změně statutu vůči ZK KSB, byla schůze ukončena.

Výbor GH klubu na rok 1991

Předseda:	RNDr. František Pícha
Místopředsedové:	PhDr. Tomáš Krejčík JUDr. Jiří L. Bílý
Pokladník:	Ing. Vladimír Svoboda
Jednatel:	Vilém Walter
Zájezdy:	MUDr. Zdena Novobilská
Genealogická činnost:	Ing. Dr. Růžena Pazourová
Zapisovatel:	Tomáš Parma
Revizní skupina:	Dr. Ivan Vilímek Pavel Vrba

Erb Gottfrieda z Waldorfu

Erb Petra Rotha z Rothu

Erb Jana Jesenského z Velké Jeseně

Autorem kreseb je Jiří Hanáček

ČLÁNKY A STUDIE

Ernst Mach – chrlický rodák, genealogie rodiny.
(K 75. výročí úmrtí fyzika a filosofa světového významu).

Bohuslava Šťastná

Téměř denně slyšíme a spatříme brázdit vzdušným oceánem letadla různých typů. Sotva si uvědomujeme, že některé přístroje v letadlech jsou sestrojeny na principu objevů Ernsta Macha, narozeného v Chrlicích u Brna (dnes předměstí této moravské metropole) 18. 2. 1838, geniálního fyzika a filosofa světového významu. K připomenutí jeho přínosu jen v oboru fyziky a technických věd stačí jmenovat fyzikální veličiny, pojmy a přístroje nazvané jeho jménem jako Machovo číslo v nauce o proudění stlačitelných prostředí, Machovu čáru, Machův kužel, Machometr, Machův vlnostroj, Machovo kyvadlo, Machovy proužky, Machův princip aj.; v oboru filosofie m. j. empiriokriticismus, jehož spoluautorem byl E. Mach spolu s R. Avenariem a dále Machovy filosoficko-metodologické práce s cílem očistit vědu od metafyziky.

Zajímavé jsou rodové kořeny Ernsta Macha. Mnoho se hledalo, až stopy našel německý, vlastně sudetoněmecký badatel K. Kühn. Sahají na Liberecko do Hodkovic. Toto jméno bychom v cizí literatuře nenašli; tam bývá uváděno Libenau – německý překlad jména zmíněné obce.

První zmínka o jeho rodu pochází z konce 17. století. Machův dědeček z otcovy strany Josef Mach byl podnikavý venkován z rodu, usazeného v severočeských Hodkovicích. Již v mladistvém věku se vypracoval na zámožného tkalcovského mistra. Otec E. Macha, Jan Mach, byl zajímavou osobou a Mach byl jistě geneticky svým otcem kladně ovlivněn. Otec Machův po vystudování piaristického gymnázia i filosofie v Praze vstoupil do piaristického řádu. Ten má pro naš národ velký význam. Řád pěstoval vědu a jemu vděčíme za celou plejádu vynikajících badatelů, vědců a konečně i za národní renesanci. Otec Machův se stal gymnaziálním profesorem v Praze. Tam byl jeho žákem Emmerich Lanhaus, syn biskupského duchodního, potom purkrabího a nakonec správce chrlického panství. Na gymnáziu vzniklo mezi učitelem a žákem poutavé přátelství, které vyvrcholilo již r. 1826 pozváním Jana Macha na vánoční svátky do Chrlic. Jan Mach tak poznal sestru svého žáka Josefinu a tehdy se už vyjádřil, že jestliže se kdy ožení, tak jeho ženou bude dívka, kterou právě poznal. Josefíně bylo tehdy 13 let, Janu Machovi 22 let, když v sobě našli zalíbení. Byl zjevem dívčiny okouzlen.

Jan Mach se brzy po tomto vánočním setkání u Lanhausů v Chrlicích vzdal profesorského místa a se 40 zl. v kapse odešel do Vídne na studium mediciny. Měl však dobrodružné rysy. Když jednoho večera potkal žebráka, dal mu své poslední peníze, aniž by vzpomněl, z čeho bude příští den žít. Štěstěnou mu však byla náhoda v podobě nabídky barona Klaudia Waldfrieda Brettona, majitele zlínského panství. Má se stát vychovatelem jeho synů; jejich jména:

1. Claudius Wilhelm Antonius Ludovicus Hyacinthus, nar. 1822
2. Octavius Eugenius Wilhelmus, nar. 1824.

V postavení vychovatele se Jan Mach oženil v r. 1836, tedy 10 let po romantickém seznámení s Josefínou.

Výpis z matriky o svatbě rodičů E. Macha:

IV. Blok str. 29

21/23 Tom III. Matrika Copulatorum 1829 až 1852 MAB 21/23 str. 122/1

1836 Okttober

Chrlice

18.

Johann Mach

Erzieher bey Baron
Bretton in Zlin Sohn
des Joseph Mach, bürg.
Webermeister und der
Johanna, geboren Jo-
seph Hürbern dessen
Gattin in Libenau in
Böhmen Bunzlauer
Kreis

Josepha Tochter des
Wenzels Lanhaus,
herrschaft. chirlitzer
Rentmeisters der Frau
Theresia geborene
Markl dessen Gattin

Carl Beidtel k.k.M.S.
Appelationsrath Pe-
regrin Weiß Cooper.
in Turn
Dominik Prochaska
Parochus

Dne 18. října 1836 se ubírali snoubenci, 32letý Jan Mach, vychovatel mladých baronů Brettonů ve Zlíně a 23letá Josefa, dcera arcibiskupského důchodního v Chrlicích, Václava Lanhouse, z chrlického zámku (dům č. 1) ve svatebním průvodu se svými hosty silničí, vroubenou věkovitými košatými lipami k Tuřanům, kde v tamním chrámu vykonal svatební obřad farář P. Dominik Prochaska.

Panství Chrlice se zámkem, z něhož vyšel svatební průvod Machových rodičů, náleželo od nejstarších dob biskupům olomouckým. Krajina byla zde zalesněná typickým listnatým porostem. Protékaly tady řeka Svratka a těsně pod Chrlicemi řeka Svitava. Tato se každoročně při jarních deštích rozvodnila, chrlila vody do okolí a krajинu zatopila. Od tohoto chrلنě vody se zval rod zde žijící Chrlici a jméno se přeneslo i na osadu, které se začalo říkat Chrlice. Cesta, kudy se ubírali snoubenci Machovi do tuřanského chrámu měla před 155 lety velmi odlišný vzhled od dnešního. Ani bychom ji dnes nepoznali. Údolí, kudy probíhala silnice z Chrlic do Tuřan, řekli bychom lépe udržovaná širší cesta zejména pro pohodlí vrchnosti. Co však budilo při zmíněné silnici pozornost, krásné stromořadí urostlých košatých lip, vroubicích pravou stranu silnice. Tradition se udržovalo, že stromy pamatují Jana Žižku z Trocnova. Nebyla to vymyšlená historie. Skutečně v roce 1917 se pravda potvrdila. Při velké bouři v létě uhodil blesk do jedné z nich: lípa staletá, která po věky tu stála v okolí silnice, byla zasažena bleskem, „božím poslem“, jak se říkávalo v minulosti. Jedna polovina zatarasila napříč silnicí, druhá potok. Lípy byly nejen mohutné silným kmene, ale dosahovaly výšky 25 – 30 m. Jako poslední byla za druhé světové války zničena cikány, kteří si ve vnitřku stromu – dutého kmene – zažehli ohýnek a ten ukončil život poslední lípy, pamětníka skutečně husitů, kteří tábořili r. 1428 na tuřanské rovině, jak připomíná rajhradský dějepisec. Počet „let“ na průřezu kmene souhlasil s počtem skutečných roků stáří.

Zámek chrlických byl původně tvrzí. Zámek byl postaven v 16. století (r. 1561). Otec matky E. Macha, Václav Lanhaus, byl posledním purkrabím chrlickým do r. 1848. Od r. 1837 do r. 1840 byl důchodním, od r. 1840 do r. 1848 zastával funkci purkrabího, od r. 1848 do své smrti 30. 12. 1852 byl správcem chrlického panství.

K rodičům Ernsta Macha:

Dle vzpomínek Machovy sestry byli oba rodiče idealisticky založení lidé. Jeho otec nechtěl ze zásady zbohatnout. Matce se při narození dostaly do vínku vzácné vlohy: pro hudbu, malování a poesii; měla však málo možností je uplatnit, chybělo jí patřičné vzdělání. Moje připomínky: vždyť Brno bylo na dosah ruky a na chrlickém zámku byl jistě kočář, kočí, koně. Vězelo v tom něco jiného: dle tehdejšího názoru rodičů dcera nepotře-

buje zvláštní vzdělání, provdá se, zůstane doma zaměstnána výchovou dětí, starostí o domácnost. Vždyk v Brně bylo v polovině 19. století dost proslulých umělců, učitelů hudby na různé nástroje, malířů i portrétistů a konečně poesii se věnovali po stránce rétorické herci brněnského divadla českého i německého. I vrchnost finančně podporovala děti svých zaměstnanců při nadání pro umění.

Otec E. Macha, Jan Nepomuk Mach byl nesporně mimořádně vynikajícím pedagogem i pozoruhodným člověkem, protože baron Bretton, jehož syny J. Mach ve Vídni učil, dokud nevstoupili na olomouckou universitu, se snažil J. Macha udržet i nadále ve svých službách ve Zlíně.

Manželům Machovým se v té době narodil 18. 2. 1838 v chrlickém zámku syn. Téhož dne byl pokřtěn v tuřanském kostele a dostal jméno **Ernst Waldfried Joseph Wenzel**.

Výpis z matriky:

Blok III. 1421/5 Matrika narozených 1825 – 1843.

1838 Fol. 119

18/18 Februar č.1	Ernst Waldfried Peregrin Weiß	Joseph Wenzel Cooper.	Johann Mach Erzieher der jungen Baronen v. Brethon in	Josepha Mach geborene Wenzel Lanhaus	Chirlitz als Sub-
			Hebame Barbara Philippy geprüft von der großen Bäckergasse Nr. 21	Zlin	der Herrschaft Chirlitz
					Theresia Lanhaus dessen Gattin Sub.... der Frau Ernestin Frayin von Brethon von der Herrschaft Zlin

Kmotrou při křtu E. Macha byla Ernestina, baronka Brettonová, zastoupená rodiči křtěného. Po kmotře měl také svoje první jméno. Jeho další křestní jména vidíme u barona Brettona a obou dědečků.

Přehledně lze v předešlém uvedené osoby rodu Ernsta Macha znázornit tabulkou.

Josef Mach * 1780 Hodkovice	Jana Hübnerová	Václav Lanhaus * 1772	Teresie Marklová
Jan Nepomuk Mach * 1804, Hodkovice		Josefa Lanhausová * 1813, Chrlice	
Ernst Waldfried Josef Mach * 18. 2. 1938 † 1. 8. 1867 Ludovica Marrusigová † 19. 2. 1916 Vaterstetten (Bavorsko)			

Ernst Mach měl ještě dvě mladší sestry: Octavii (nar. 1839 v Chrlicích) a Marii (nar. 1844 v Untersiebenbrunn v Dol. Rakousku).

Výpis z matriky:

Blok III. M 21/f Matrika narozených 1825 – 1843.

1839 1.122 May	Octavia Johanna	Josepha Johann Mach Erzieher der Freyherrn Wenzl Lanhaus Ren-	geborene Octavia Gräfin v. Magnis von Strá-
19/19 č. 1		v. Bretton in Ol-	tmeister in Chirlitz
Dominik Prochaska Pfarrer	Hebame Rosalie Müller von Chir-	mütz	žnice in Losiny Ullersdorf Lanhaus der Her- rschaft Chirlitz Magnus

Chrlický zámek (podoba z 70. let našeho století)

Také Machova sestra Octavie měla první jméno po kmotře hraběnce Magnisové, matce dětí Brettonů.

Příbuzenstvo Ernsta Macha:

V roce 1838 strojili v rodině důchodního Václava Lanhouse v chrlickém zámku další svatbu. 12. června toho roku vdávali 23letou dceru Emmu (tetu E. Macha z matčiny strany), jejímž vyvoleným byl 30letý Jan Maurer, knížecibiskupský pojedzdný v Pravčicích na kroměřížském panství, syn Jana Maurera, dědičného rychtáře v Christdorfu a jeho manželky Jany, rozené Kretschmerové. V tuřanském kostele snoubence oddával farář P. Dominik Procháška. Svědky byli: Jan Matzenauer, úředník v Chrlicích a Jan Noy, kontrolor v Chrlicích. Zápis o svatbě viz matriku oddaných 1829 – 1852, svazek III, str. 128.

Druhá sestra matky – teta E. Macha Rosa (nar. 1816) se provdala 1. 5. 1849 za ovdovělého Vojtěcha Leschtinského (nar. 1795), tuřanského a panského lékaře chrlického, který obýval svůj dům č. 102 (r. 1844), později čp. 45, vybudovaný otcem jeho první manželky Martiny. Snoubence oddával farář P. Bartoloměj Wondrák. Svědci byli: František Lischka, respicient finanční stráže a Karel Bejt, c. k. zemský soudní asesor, oba v Brně. Zápis o svatbě viz matrika oddaných 1829 – 1852, svazek III. str. 385.

Lékař Vojtěch Leschtinský byl synem domkáře Libora Leschtinského z Otnic a Rosalie, dcera Františka Schmachta. První manželka Vojtěcha Leschtinského byla Martina, dcera Dominika Pretznera, inženýra c. k. stavebního ředitelství v Brně. S ní měl doktor Vojtěch Leschtinský čtyři děti: Hugo August Josef (nar. 1. října 1842), Alberta Antonie Ida (nar. 8./9. ledna 1845), Antonie (nar. 16./26. ledna 1846), Richard Libor Albín (nar. 3./4.

července 1847). Dcera Alberta Antonie Ida se provdala 16. 9. 1871 za městského tajemníka Wilhelma v. Riegra v Brně; svatba byla z domu čp. 45 v Chrlicích. S druhou manželkou Rosou měl doktor Leschtinský také čtyři děti: Gabriela Marie Eleonora (nar. 20. února 1851), Viktor František Mořic (nar. 29./30. ledna 1852), Artur Karl Clemens (nar. 23./24. listopadu 1853), Paulina Rosa Alexandra (nar. 18./20. června 1855).

Určitě pohostinný dům Leschtinských byl vždy přátelsky připraven návštěvám rodiny Machovy, což lze předpokládat také u rodiny sestry Emmy.

Lékař Vojtěch Leschtinský žil v povědomí tuřanských občanů jako lékař obětavý a oblíbený, zejména v době epidemie cholery v Tuřanech, Chrlicích a okolních místech v letech 1849 – 1857. Vdova po doktoru Leschtinském se r. 1877 odstěhovala ke své dceři Raddové do Mikulova, kde zemřela r. 1927 ve věku 72 let. V roce 1883 prodaly její děti dům v Tuřanech čp. 45 soukromnici Vilemíně Weeberové za 2500 zl.

Sestra doktora Leschtinského Aloisie se provdala 11. ledna 1846 za Petra Zahradníčka, koláře v Žarošicích; svatba byla uspořádána z již zmíněného domu čp. 45.

Strýc matky Ernsta Macha – Vavřinec Markl, 46letý školní učitel v Bošovicích, manž. syn + Josefa Markla, domkáře a sedlářského mistra ve Velkých Pavlovicích a + Kateřiny roz. Koptové, se oženil 29. listopadu 1860. Nevěstou byla Františka Molitorová, 38letá, bydlící u své sestry v Tuřanech v čp. 67, manž. dcera + Jana Molitora, hostinského v Bučovicích a + Mariány roz. Kupkové. Oba vyznání katolického. Oddavky vykonal Bartoloměj Wondrák, farář tuřanský. Svědky byli: František Dobrovolný, učitel z Borkovan a Jan ? ? z Brna.

Další dcera Jana Molitora a jeho manželka Mariány – Jana, se jako 29letá vdala 18. října 1853 za 32letého Jana Schwarzera, obchodníka v Tuřanech v čís. 64, syna Jana Schwarzera, u vojska–myslivců, jako nižší lovčí u 12. Battalionu a Vincencie roz. Romanové. Obřad v tuřanském chrámu vykonal farář Bartoloměj Wondrák. Svědky byli: Josef Koneiser, nájemce hostince v Tuřanech a Jan Weger, kovářský mistr v Brně.

Život Ernsta Macha.

Chronologický přehled průběhu života E. Macha, publikovaný v brožuře „Pocta Ernstovi Machovi“.²⁾

* 18. 2. 1838	Chrlice čp. 1 (zámek, dnešní Domov důchodců)
1840 – 47	Untersiebenbrunn, výchova v rodině
1847 – 48	benediktinské gymnázium v Seitenstetten (západně od Vídni)
1848 – 52	Untersiebenbrunn, výchova v rodině
1852 – 55	piaristické gymnázium v Kroměříži
1855 – 64	vídeňská univerzita 1860 doktorát
	1861 soukromý docent
1864 – 67	univerzita ve Štýrském Hradci 1864 profesor matematiky 1866 profesor fysiky
	1867 (1. 8.) svatba s Ludovicou Marrusigovou
1867 – 95	profesor experimentální fysiky na univerzitě v Praze 1879 – 80 rektor Pražské univerzity
	1883 – 84 rektor německé části, rezignace
	1886 fotografie rázové vlny letícího projektilu
	1886 – 1917 středoškolské učebnice
1895 – 1901	profesor filosofie na univerzitě ve Vídni 1896 ochrnutí pravé poloviny těla

- 1901 – 1913 na penzi ve Vídni
 1913 – 1916 na penzi ve Vaterstetten u Mnichova
 19. 2. 1916 úmrtí (srdeční mrtvice)

K místu narození Ernsta Macha: v mnoha životopisech a encyklopediích jsou uváděny jako místo jeho rodiště Tuřany; přispěl k tomu sám E. Mach, který své rodiště takto uváděl. Zápis v tuřanské matrice o jeho narození a křtu však jednoznačně potvrzuje jako místo narození Chrlice č. 1 – tj. bývalý zámek.

Ernstu Machovi nebyly ještě tři roky, když s rodiči přesídlil do Dolního Rakouska, Untersiebenbrunnu (cca 30 km od Vídně), kde jeho otec koupil osamělou rolnickou usedlost. Ernst nechodil do školy a od 7 let ho otec systematicky vzdělával ve všem potřebném tak, že na to E. Mach po celý život s potěšením vzpomínal. V devíti letech vstoupil na benediktinské gymnázium v Seitenstetten, které po roce opustil s doporučením, aby se věnoval řemeslu nebo obchodu. V jeho dalším vzdělávání pokračoval otec, který také zařídil, že se Ernst učil dva dny v týdnu, více než dva roky, uměleckému truhlářství v sousední vesnici. Získaných poznatků později prakticky využil při zřizování laboratoře.

V patnácti letech začal studovat v šesté třídě piaristického gymnázia v Kroměříži. Po maturitě studoval na vídeňské univerzitě matematiku a fysiku. Doktorát získal v roce 1860, habilitoval se a od r. 1861 tam působil jako soukromý docent. V té době vydal E. Mach r. 1863 svoji první knihu „Compendium der Physik für Mediziner“ a zabýval se Dopplerovým jevem. Jako šestadvacetiletý se stal profesorem matematiky a potom fysiky na univerzitě ve Štýrském Hradci. Byl nesmírně rád, že má svou laboratoř a publikoval v letech 1864 – 67 tři knihy a 27 článků. V té době objevil Machovy proužky – psychologický jev, jenž je důležitý pro psychologii zrakového vnímání.

Na závěr svého pobytu ve Štýrském Hradci se 1. 8. 1867 oženil s Ludovicou Marrusigovou a odstěhovali se do Prahy, kde se Mach stal profesorem experimentální fysiky na univerzitě. Z manželství E. a L. Machových vzešlo 5 dětí, 4 synové a 1 dcera.

Vědecky byl Machův příchod pro Prahu velkým přínosem. V době svého pražského pobytu napsal E. Mach 6 knih a přes stovku časopiseckých publikací. Zabýval se celou klasickou fysikou a ovšem i psychologií, filosofií a filologií. Pro fysiku se stal nezapomenutelným objevem a studiem rázové vlny provázející předměty pohybující se nadzvukovou rychlostí, rozborem a kritikou Newtonových základů mechaniky, svým historicko-kritickým výkladem mechaniky, termiky a optiky, ale také – bohužel – svým odmítavým stanoviskem k atomismu. Na konci života se distancoval od teorie relativity.

V době, kdy E. Mach působil v Praze dvakrát v hodnosti rektora univerzity (1879 – 80, 1883 – 84) se jednalo o rozdělení pražské univerzity na českou a německou. Jeho obránci tvrdí, že proti tomuto rozdělení vystupoval jedině z vědeckých příčin; dosavadní německá univerzita měla nedostatek potřebného materiálu, potřebovala přístroje, nebyla opatřena vším potřebným ke studijním účelům. Jak měly být potom vybaveny dvě univerzity, když sama německá trpěla tímto závažným nedostatkem? Proti zbudování samostatné české univerzity neprotestoval. Profesor Mach byl v Praze obklopen českými posluchači i asistenty, za jejichž součinnosti demonstroval po přednáškách svoje pokusy za českého hovoru i vysvětlování.

Konec Machova působení v Praze byl zkalen personálními problémy v jeho ústavu, které byly zčásti generaci povahy. Navíc došlo k tragické události v rodině. Machovo třetí dítě, syn Heinrich (1874 – 1894), byl mimořádně nadaným a schopným chemikem. Ve 20 letech ukončil studium chemie v Göttingen a několik dní potom se otrávil prášky na spaní. Mach se cítil vinou tím, že o syna příliš pečoval a domníval se, že kdyby se Heinrich musel víc starat o svůj chléb, uchránilo by ho to před smrtí. V depresi byl rozhodnut odejít

z Prahy za každou cenu. Nabízel dokonce, že bude ve Vídni učit jako neplacený profesor jen za honorář z poplatků posluchačů.

V Praze strávil E. Mach 28 let a pokud jde o fysiku, vytvořil zde v podstatě své životní dílo. Založil v Praze školu pokusné fysiky. Byl to vůdce laskavý a trpělivý, dovedl poradit a přispět vlastním nápadem, kde scházela zkušenost nebo napravit, co zavinila ukvapenosť. Mach dovedl nadchnout své žáky pro výzkumnou práci, měl zvláštní kouzlo v pohledu i hlubokém jímovém hlasu. V laboratoři i za katedrou vynikal Mach jako znamenitý učitel. Mezi jeho žáky se setkáváme s mnohými Čechy, kteří vynikli jako učitelé na vysokých školách, příp., středních školách. Mezi Machovými asistenty byli Dr. Mirumil Neumann, první starosta Jednoty čs. matematiků v Praze, Dr. Čeněk Dvořák, pozdější profesor fysiky na univerzitě v Záhřebu, prof. Václav Rosický; vynikajícími žáky byli Strouhal, Seydler, Doubrava, Domalíp, Gruss, Theurer, Simonides, Meyer atd. Při odhalování Machovy pamětní desky v Chrlcích v r. 1938 zhodnotil výstížně prof. Dr. Vladimír Novák jako zástupce České akademie věd a umění v Praze, Jednoty čs. matematiků a fysiků v Praze a jejího odboru v Brně a Moravské přírodnovědecké společnosti v Brně, Macha vědce, učitele a člověka slovy „Jako vědec neopouštěl pevné půdy pokusné fysiky, jsou to jeho četné práce laboratorní, které buď sám nebo se všemi asistenty demonstroval a inspiroval u svých mnohých žáků, zejména z oboru akustiky a optiky. I složité úlohy dovedl Mach převésti na jednodušší a řešitelné, jak o tom svědčí jeho pokusné studium úkazů, které provázejí letící střelu“.

Dva týdny po smrti syna Heinricha proslovil E. Mach ve Vídni přednášku „O principu srovnávání ve fysice“. Přednáška zanechala hluboký dojem. Dne 5. května 1895 byl jmenován profesorem filosofie, zejména historie a teorie induktivní vědy na vídeňské univerzitě. Vídeňské prostředí stimulovalo Machovu aktivitu, jeho působení bylo mimořádně úspěšné a získalo mu obrovskou popularitu i výrazně ovlivnilo kulturní atmosféru Vídne na přelomu století. Dosud byl znám jen mezi fysiky, na veřejnost proniklo jeho jméno jen v souvislosti s národnostními spory na pražské universitě. Nyní se rázem stal čelným vídeňským profesorem a populárním filosofem. Je zajímavé, že i v této době, kdy proslul jako filosof, o sobě opakovaně prohlašoval, že je přírodnovědcem a nikoli filosofem.

Bohožel, Machova hyperaktivita těsně před jeho šedesátkou (1895 – 98) neskončila dobře. V červenci roku 1898 ho ve vlaku ranila mrtvice a způsobila ochrnutí pravé poloviny těla. Ujala se ho jeho žena a nejstarší syn Ludwig. Ten také pokračoval v jeho experimentech. Když se Mach poněkud zotavil, začal opět psát – levou rukou na psacím stroji; tak vznikly další jeho knihy. Přednášet však mohl jen s největšími obtížemi a proto odešel 1. 5. 1901 do důchodu. Zůstal však stále velmi aktivní, publikoval, spolupracoval při reedicích a překladech svých knih, zaujímal kritická stanoviska k aktuálním událostem a psal o nich ve vídeňských novinách. Pro své vědecké zájmy dovedl získat i své syny, zejména Ludwiga (1868 – 1951), lékaře.

V květnu 1913 se E. Mach s manželkou odstěhovali do Vaterstetten u Mnichova, kde pro ně a pro sebe postavil Ludwig dům. Tam Ernst Mach 19. 2. 1916 zemřel. Zpopelněn byl v Mnichově.

Machova osobnost, pocty a oslavy.

Ernst Mach byl stejně jako jeho otec vysloveně učitelská osobnost. Předávání získaných znalostí ústně a především knižně mu leželo zvlášť na srdci.

Výmluvná jsou slova posmrtné vzpomínky Alberta Einsteina na Ernsta Macha²⁾, z nichž ocitují začátek: „V těchto dnech nás opustil Ernst Mach, jenž neobyčejně silně ovlivnil gnozeologickou orientaci přírodnovědců naší doby, muž vzácné nezávislosti úsudku. Bezprostřední radost z vidění a pochopení, Spinozův amor dei intellectualis, převlá-

dala v jeho životě tak silně, že nakukoval do světa zvídavýma očima dítěte až do pozdního věku, aby se nepředpojatě těšil z pochopení souvislostí.“

Už ve svém mládí získal E. Mach přirozenou úctu k rukodělné činnosti, která je pro experimentálního fysika tak důležitá; tu úctu u svých pozdějších kolegů – filosofů leckdy postrádal. Navíc byla tu jeho veliká skromnost, která ho stejně jako jeho demokratické smyšlení vedla k odmítnutí šlechtického titulu, který mu byl 1901 nabídnut. Nato následující jmenování členem panské sněmovny na doživotí přijal. Příznačné pro něho je i to, že si ve své závěti stanovil co nejjednodušší pohreb a ušetřené náklady a i další peněžní částky určil vzdělávacímu spolku a novinám „Arbeiterzeitung“.

Ernst Mach byl poctěn následujícími vyznamenáními jako uznání svého velkého vědeckého díla: 1876 propůjčení titulu „vládní rada“, 1896 propůjčení titulu „dvorní rada“, 1901 člen panské sněmovny; čestný doktorát univerzity v Tübingen; člen následujících akademii: Vídeň, Halle, Mnichov a Göttingen, jakož i Instituto de Coimbra; čestné ceny a medaile, mj. 1909 Komandérský kříž I. třídy královského norského rádu St. Olafa a Řád císaře Františka Josefa I.; pomník ve vídeňském radničním parku (poblíž univerzity); ve Freiburgu (SRN) je ústav a archiv Ernsta Macha. Rakouská pošta vydala šestižilovou známku s Machovým portrétem a textem „Ernst Mach 1838 – 1916 – Physiker“; z označení „Physiker“ je vidět, že i v Rakousku, přestože na jeho vídeňské univerzitě působil Mach jako profesor filosofie, žije v obecném povědomí primárně jako fysik.

K 100. výročí narození E. Macha v r. 1938 byla uspořádána v Praze 27. ledna slavnost ve velké posluchárně Univerzity Karlovy na Albertově. Slavnost uspořádaly Jednota československých matematiků a fysiků (JČMaF) a Elektrotechnický svaz československý (ESČ); zúčastnili se jí zástupci vysokých škol českých i německých, vědeckých společností a technických korporací. O životě Machově promluvil předseda JČMaF prof. Dr. Nachtilk a o Machovi jako filosofovi prof. německé univerzity Frank.

V Chrlicích, na rodném domě E. Macha, byla v r. 1938 umístěna a 13. února odhalena bronzová pamětní deska. Myšlenka umístit pamětní desku na jeho rodném domě pochází od Ing. P. Freie a továrníka Ing. E. Storka a uskutečnila se na podnět prof. Ing. V. Lista součinností ESČ a společnosti Deutsche Gesellschaft für Wissenschaft und Kunst in Brünn. Pamětní deska byla dílem prof. Korschanna. K slavnosti odhalení desky přijeli z Brna zástupci úřadů, vysokých škol, vědeckých a odborných korporací a sešli se v hojném počtu místní spolky a občané. Slavnost byla zahájena Smetanovou Modlitbou, již zazpíval pěvecký sbor tuřanského Sokola za řízení p. učitele Vincence Šťastného. Následovalo:

Proslov předsedů obou spolků: Ing. Dr. techn. Milana Krondla, profesora Benešovy techniky v Brně a Dr. Karla Kühna, profesora německé techniky v Brně.

Odhalení bronzové pamětní desky.

Odevzdání této desky do péče obce (převzal starosta p. J. Zimola).

Prohlídka rodného domu (nynější ústav slepců) a slavnostní projevy pp. Dr. Vladimíra Nováka, profesora Benešovy techniky a Dr. K. Lichtenekera, profesora německé techniky v Praze. Státní hymnou skončily oslavy před Machovým rodným domem a chrlické slavnosti zapěním krásného Nešverova sboru „Moravě“.

Hosté potom odjeli do Brna, kde program pokračoval ještě odpoledne. Profesor List tam m. j. řekl: „... Ze stručné, avšak dojemně srdcečné řeči pana starosty chrlického, vycítili jsme všichni, že chrličtí jsou na svého rodáka pyšni... Desku v sádře skvěle vymodeloval p. prof. Karel Korschann z německé techniky a podle modelu ji z bronzu ulil p. prof. Dr. Píšek na Benešově technice...“

Fotografie této desky a jejího umístění na rodném domě E. Macha v Chrlicích je²⁾ na str. 44 a v³⁾.

Bronzová pamětní deska E. Macha dostala do vínku omyl, který jakoby předznamenal peripetie její existence. Ernst Mach byl živ až do 19. února 1916, pod jeho portrétem je však jako úmrtní den odlito 9. II. 1916. Těžko říci, co tuto chybu způsobilo – zda chybný údaj v zadání nebo nepostřehnutý lapsus sochařova díla. Osudy desky jsou a nejsou známy. Kromě dokumentace jejího odhalení můžeme uvést ještě jiný pevný bod: V Archivu města Brna v podkladech 1946 – 1968 pro kroniku (fond B 50, MNV Chrlice) je záznam z jednání rady MNV ze dne 16. 3. 1948: „Jednalo se o znovuzavěšení pamětní desky Arnošta Macha na ústav slepců. Provedení dáno kulturní komisi.“

Pro údaj, kdy a proč byla deska sundána, spolehlivý podklad dosud chybí. L. Davídek uvádí („Chrlice ve vzpomínkách a dokumentech 1918 – 1968“, vydal Vlastivědný kroužek Osvětové besedy v Chrlicích 1969): „Pamětní deska byla však za 2. světové války odstraněna, a to Němci (sbíral se kov). Měla být odvezena do Prahy. Byla však přesto zachráněna.“ Odkaz na pramen tohoto vyjádření článek neobsahuje. Tradují se i jiné verze – viz²⁾. Jisté je, že v polovině března 1948 byla deska v péči Místního národního výboru nebo přinejmenším byla pro něj hladce dostupná a že jeho kulturní komise byla pověřena její reinstalací. O uskutečnění toho už nebyly nalezeny doklady. Nicméně i zde z tradovaných údajů lze dojít k představě, která může odpovídat skutečnosti. Je pravděpodobné, že deska byla skutečně v roce 1948 znova usazena, pak však, asi po dvou letech opětovně sundána, přičemž rozhodujícím motivem mohla být Leninova kritika Machových filosofických východisek v díle „Materialismus a empiriokriticismus“, o které byli potencionální iniciátori opětovného sundání desky nekompetentně informováni, takže – bez zlého úmyslu a s upřímnými pocity, že dobré činí – se postarali, aby deska z průčelí Machova rodného domu takříkajíc přes noc zmizela. Uložena byla pravděpodobně v prostoru tehdejší obecní knihovny v budově nynější pošty. Při stěhování knihovny do „zámku“ (nynější ústav Sociální péče, resp. dřívější ústav slepců) byla odložena do nepoužívaných sklepních prostor v bezprostředním okolí zámku. Stále se tedy ještě může objevit a dostat se do Muzea města Brna, v jehož depozitáři by jako kulturně-historická památka významu nejen regionálního měla své pravé místo. V r. 1988 byl proveden v Chrlicích průzkum především proto, aby se mohlo použít repliky Machova portrétu pro jeho zakomponování do nové pamětní desky, pořizované v souvislosti se 150. výročím Machova narození. Deska se nenašla.

Na výroční členské schůzi brněnské pobočky Jednoty čs. matematiků a fysiků, konané v Brně 28. 1. 1988, bylo vzpomenuto nejen 75 let trvání pobočky, ale i Ernsta Macha přednáškou J. Komrský.²⁾ Nejhodnějším příspěvkem brněnské pobočky JČSMF k Machovu jubilejnímu roku z hlediska regionálního a mezinárodního se jevilo osazení Machova rodného domu novou pamětní deskou. Realizaci tohoto záměru se nejvíce věnovali doc. RNDr. Martin Černohorský z přírodovědecké fakulty brněnské univerzity a Dr. Marie Fojtíková z Ústavu přístrojové techniky ČSAV v Brně. Postup prací je dokumentován i obrazově v²⁾.

K uctění 150. výročí narození E. Macha byl uspořádán 13. 5. 1988 na přírodovědecké fakultě univerzity v Brně seminář „Pohledy na Ernsta Macha“ jako součást „Brněnských dnů E. Macha“, které organisovaly JČSMF – pobočka Brno a Obor fysiky přírodovědecké fakulty univerzity v Brně ve dnech 13. a 14. 5. 1988. V rámci těchto dnů proběhlo:

1. Výstavka Machových knih a experimentů.
2. Seminář „pohledy na Ernsta Macha“ s historickou, fyzikální a filosofickou tematikou.
3. Přednáškový večer pro širokou veřejnost „Chrlický rodák Ernst Mach“.

4. Slavnost odhalení pamětní desky Ernsta Macha na jeho rodném domě v Chrlicích.

Průběh všech těchto akcí je podrobně popsán v ²⁾. Nová, kamenná pamětní deska, která je od těch dnů na rodném domě E. Macha, je rovněž zobrazena v ²⁾.

Ideologická komise hlavního výboru JČSMF ve Žďáru nad Sázavou uspořádala ve spolupráci s gymnáziem Žďár n. Sázavou ve dnech 22. – 25. srpna 1988 seminář o filosofických otázkách matematiky a fysiky, označovaný spolu s dále uvedenými programovými body jako „Žďářská pocta Ernstovi Machovi“. Vedle čtyř přednášek odborníků Prahy a Brna o E. Machovi byla v programu žďářské pocty výstavka Ernst Mach, Machovské soáre s obrazovou reportáží z brněnských Machových dnů a panelová diskuse „Ernst Mach – život, fysika, filosofie“.

Na dny 14. – 16. září 1988 připravila Univerzita Karlova v Praze ve spolupráci s ČSAV mezinárodní konferenci „Ernst Mach a rozvoj fysiky“. Také o této významné akci je detailněji pojednáno v ²⁾.

Z mezinárodních akcí věnovaných Ernstovi Machovi připomeňme alespoň symposium, uspořádané v r. 1966 v USA ve Washingtonu u příležitosti 50. výročí Machovy smrti a mezinárodní konferenci v dubnu 1988 v Moskvě o Machovi a metodologii vědy.

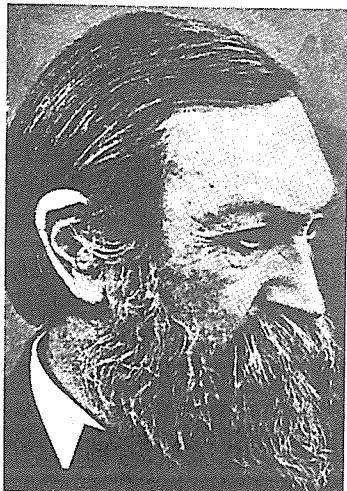
Závěrem lze uvést zajímavý čtyřlistek slavných rodáků z Moravy, začínajících na M:

- chronologicky: 1. Christian Mayer z Modřic (1719 – 1783), moravský badatel v oblasti přírodních věd; v r. 1762 povolán za dvorního astronoma falckého kurfiřta Karla Theodora. Mayer tedy stejně jako Mach rodák z panství chrlického.
2. Johann Gregor Mendel (1822 – 1884)
3. Ernst Mach (1838 – 1916)
4. Tomáš G. Masaryk (1850 – 1937)

- abecedně:
1. Ernst Mach
2. Tomáš G. Masaryk
3. Christian Mayer z Modřic
4. Johann Gregor Mendel

Prameny a literatura:

- 1) Výpis z matrik
- 2) „Poceta Ernstu Machovi“,
JČSMF Brno 1988 (brož., 180 s.),
obsahuje také seznam Machových prací
a literatury o něm.
- 3) FORUM BRUNENSE 1990,
Museum města Brna 1990.

Prof. Dr. Ernst Mach

Nejstarší náhrobník Zástřizlů

Vladimír Čamek

K přednášce PhDr. Zdeňka Pokludy připomínám náhrobník vladky Protive ze Zástřizl v Bohdalicích. U zdi kostela na hřbitově je připevněna pískovcová deska o rozměrech 212 x 112 cm. Snímek zhotovil Jan Kovařík.

Uprostřed je vytesán erb rodu, heraldická lilia, na ním přílba, klenotem je další lilia, ovinuto přikryvadly.

Od pravého horního rohu lemuje okraje gotické písmo: Léta božího tisícího pětistého pátého umřel – den svatého Petra Pavla –urozený vladky pan Protivec z Zástřizl a na – Prusích. Proste zaň Boha.

Náhrobník byl přenesen od zrušeného starého kostela k novému z let 1807 – 1814 na novém místě. Zemřelý je uváděn r. 1464 jako Protivec z Zástřizl a Pavlovic. Kde bydlel? Roku 1420 koupil Ondřej z Pavlovic vesnici Bohdalice s pustou tvrzí. Nová tvrz se připomíná až v r. 1551. Zřejmě pobýval na tvrzi v Pavlovicích, kde dnes jsou nad obcí v chatařské osadě zbytky valů a příkopů. Zápisu a nálezy svědčí o ní už od 14. století. Stála ještě r. 1516. Bohdalická nová tvrz byla přebudována na dnešní zámek, ale od r. 1531 držely Bohdalice jiné rody.

Od roku 1371 se jmenuje první Protivec, ale z Pavlovic. Další držitelé Pavlovic a Bohdalic přijímají příjmení i ze Zástřizl.

Závěrem je připomenout, že Bohdalice se nacházejí v okrese Vyškov a zmíněné Pavlovice jsou od nich 2 km. Do Zástřizl je 18 km.

Znaková výzdoba tisku Zemského zřízení.

Pavel R. Pokorný

V tisku Zemského zřízení Markrabství moravského, vytisklého v Olomouci roku 1604, je vedle erbů nejvyššího písáře Viléma Zoubka ze Zdětína a místopísáře Jana Žalkovského ze Žalkovic, na zvláštní příloze připojen pozoruhodný heraldický dřevorez, který dosud nebyl podrobněji interpretován. Jde o 18 znakových štítů komponovaných do kruhu kolem moravské orlice. Nad nimi je umístěna stuha s 3 štítky a celek je rámován vavřínovým věncem s vlajícími stuhami na vertikálních vrcholech. Ústřední postavení v úvodní trojici zaujímá znak olomouckého biskupa Františka kardinála Dietrichsteina. Rodový erb je vložen na čtvrcený štít olomouckého biskupství. Za ním je latinský kříž převyšený kloboukem se 6 střapci po každé straně.

Vpravo je biskupův erb provázen děleným štítem a vlevo štítem s ostrvemi. Ostatní erby náležejí již po zbežném prohlédnutí předním moravským rodům. S tímto konstatováním se také spokojil i bibliografický popis tisku.¹⁾

Celý soubor není provázen žádným textem a není tedy ani datován. Na titulním listě Zemského zřízení je sice lapidárně konstatováno: Witissné Léta Paně: M.DCIII., ale v předmluvě, která rekapituluje starší tištěná vydání, je jejich přehled uzavřen tvrzením: Nynj pak Léta Páně Tisícýho Pětistého Dewadesátého Sestého při času Swatého Jana Křtitele w Městě Olomúcy opět... Korygowáno...! Císařské svolení pro tisk je dáno v Praze 14. června 1602. Co představuje a kdy tedy vznikla heraldická příloha celého tisku?

Nejstarší z citovaných dat, tedy rok 1596 vylučuje již znak Františka kardinála Dietrichsteina, který byl zvolen olomouckým biskupem až 25. 5. 1599. Zbývá tedy vymezení léty 1602 – 1604. Po pravé straně erbu biskupova je kovem a barvou dělený štít, který lze v moravském prostředí považovat za původní erb Liechtensteinů, a vzhledem k časovému horizontu je možné jej přisoudit Karlu z Liechtensteina. Po levé straně pak štít s ostrvemi, který lze považovat jak za erb Berků z Dubé, tak za erb pánů z Lipé. S ohledem na bezprostřední umístění vedle znaku biskupova, patří však některému ze zemských úředníků. Může jím být jedině Ladislav Berka z Dubé, nejvyšší komorník markrabství a v letech 1603 – 1604 správce úřadu zemského hejtmana. Ostatní erby náleží pak pánum i rytířům a celkovým počtem odpovídají nejspíše zemskému soudu.

Větší zemský soud rozsuzoval pře o movité statky zapsané v deskách zemských, běželo-li o více než 10 kop a spory mezi osobami panského stavu. Již v roce 1492 bylo učiněno rozhodnutí, aby na zemském soudu zasedalo vedle zemských úředníků 14 pánum a 6 rytířů. Ti sedali za pány, vždy po třech z kraje olomouckého a brněnského podle stáří. V praxi však nedocházelo téměř nikdy k úplné účasti všech zemských soudců. Proto byl v roce 1535 stanoven nejmenší nutný počet přítomných na 10, kromě zemských úředníků. Při trvalé nepřítomnosti panovníka na zasedání zemského soudu, stál v jeho čele olomoucký biskup, zemský hejtman, komorník a zemský sudí. Další soudcové pak zaujali místa po obou stranách v každém stavu podle věku.

Promítneme-li tyto zvyklosti do zkoumaného dřevorezu a na čestnějším místě vedle biskupa je uveden erb Karla z Liechtensteina, je tedy on zemským hejtmanem a Ladislav Berka z Dubé komorníkem. Maximilián Lev z Rožmitálu pak zemským sudím. Do úřadu zemského hejtmana byl Karel z Liechtensteina dosazen v únoru 1604. Funkční období dalších zemských úředníků jsou v tomto případě irrelevantní.

Velmi přesné časové zakotvení umožňuje určit nositele dalších erbů.

František kardinál Dietrichstein – biskup olomoucký

Karel z Liechtensteina – zemský hejtman

Ladislav Berka z Dubé – nejvyšší komorník

Maximilián Lev z Rožmitálu – zemský sudí

Smil Osovský z Doubravice

Jan st. Bruntálský z Vrbna

Vilém z Roupova

Ladislav z Lobkovic

Jeroným Václav hr. z Thurnu

Jan Kavka Říčanský z Říčan

Viktorin ze Žerotína

Jan Jetřich z Kunovic

Weikhart hr. ze Salmu

Jiří Kryštof Teufel z Gundersdorfu

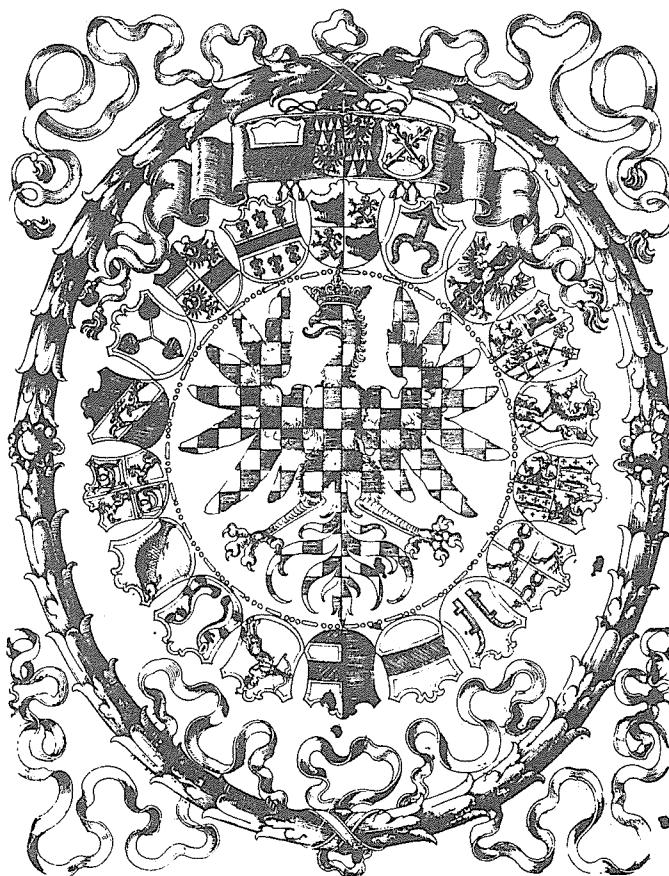
Jan Kryštof Pruskovský z Pruskova

Jan Hodějovský z Hodějova
Jan Mošovský z Moravčína
Vilém Dubský z Třebomyslic
Václav Zahrádecký ze Zahrádek
Václav Nekeš z Landeka
Arkleb z Víckova

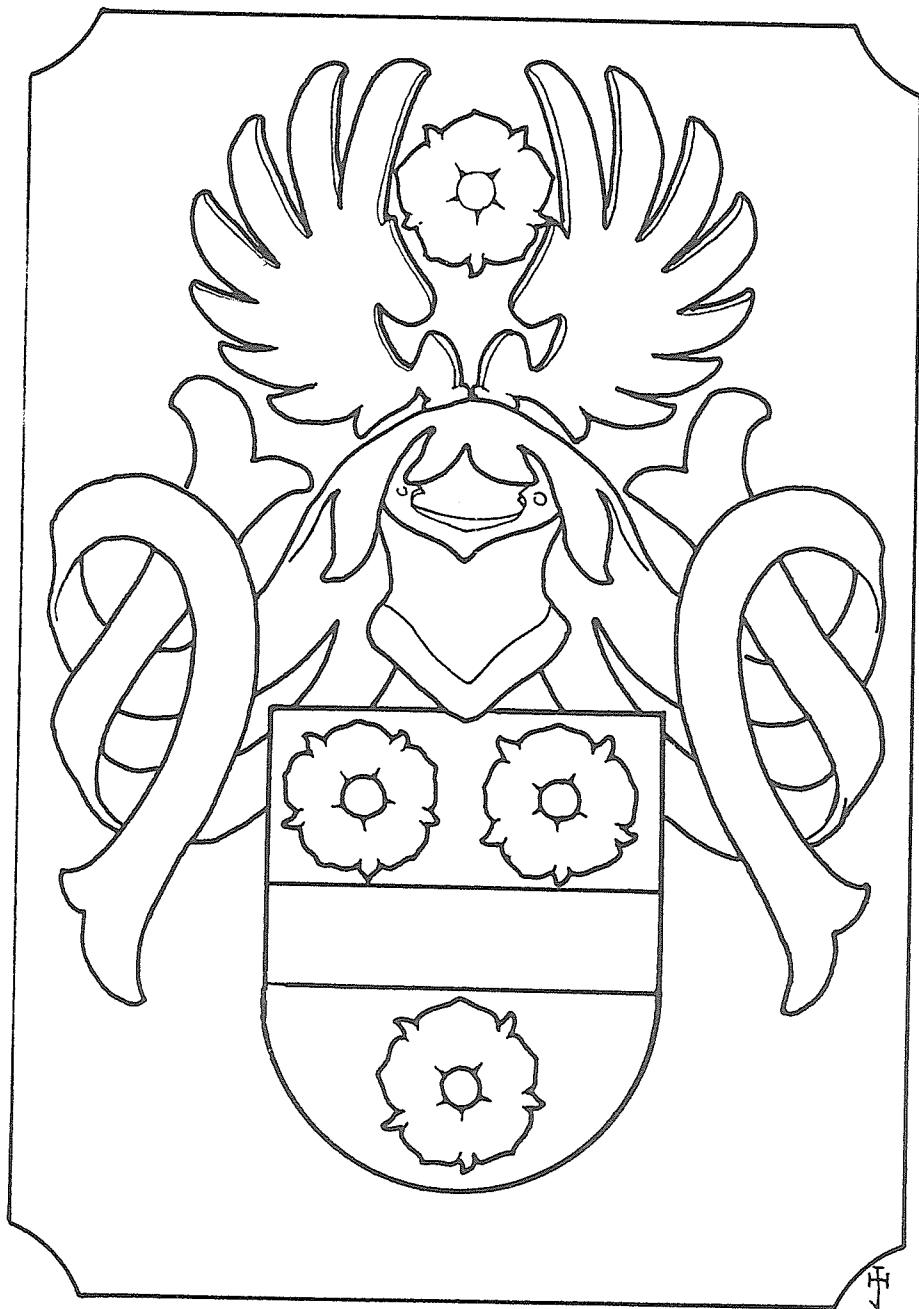
Ze zápisů desk zemských máme sice k disposici jen neúplné zprávy o zasedání soudu v roce 1604, ale i tak lze konstatovat, že uvedený soubor má nejblíže k zasedání v Brně 10. března 1604. Zde však ze jmenovaných nebyli osobně přítomni Jan st. Bruntálský z Vrbna a Jan Pruskovský z Pruskova. Jde tedy svým způsobem o ideální složení zemského soudu z jara 1604 a dřevořez byl pro knihu pořízen těsně před vydáním.

Poznámky:

- 1) Knihopis č. 17 478

Vyobrazení heraldického dřevořezu z tisku Zemského zřízení Markrabství moravského z roku 1604

Erb Vincenta van Gogha

Kresba Jiří Hanáček

RODINNÉ KRONIKY – ČÁST III.

Božena Kyjovská

Kronika rodu Gottwaldů z Měrotína a z Hradečné a jejich spřízněných rodin.
Zpracoval Arnošt Gottwald starší. Brno 1935, 10 svazků, 1 exemplář.

Kronika je psána ozdobným ručním písmem tuší na ručním papíře, formát 30 x 25 cm. Vazba celoplaténá s koženým a zdobeným hřbetem. Jednotlivé kapitoly jsou uvedeny červeným písmem, větším než normální text. Každý svazek obsahuje asi 100 stran a je doplněn fotografiemi v textu a originály dokumentů, které jsou nalepeny na tónovém kartonu a vevázány za odpovídajícím textem. Za každou kapitolou je nepopsaná stránka, věnovaná poznámkám a doplňkům. Každý svazek je uveden vývodem nalepeným na tónovém papíře a rodokmenem rodiny Gottwaldovy z Měrotína. Obsahuje 9 generací, počínaje rokem 1674 a předkem Martinem Gottwaldem.

Rodina je velmi rozvětvená. Příslušníci rodu žijí ve vesnicích a městečkách severní Moravy. Zabývali se rolnictvím, kromě několika jedinců, kteří zvolili živnost, dráhu učitelskou nebo úřednickou a odstěhovali se dále. Také své dcery provdávali za rolníky nebo malé podnikatele v blízkých osadách. Nikdo se nevystěhoval mimo Moravu. Žijí jako spokojení usedlíci, nedobrodružní, skoro všichni samostatní, malí zaměstnavatelé, ale svobodní hospodáři, vždy svoji páni. Teprve v posledních generacích někteří vystudovali a stali se zaměstnanci veřejných institucí.

Kronikář se zabývá nejvíce větví brněnskou. V životopisech jednotlivců zachycuje atmosféru poněmčelého Brna a zásluhy příslušníků rodu o posílení národního sebevědomí a menšího i většího českého podnikání, výroby a obchodu. Ze zápisů čerpala i dr. Hálková pro své přednášky o Brně a narůstajícím českém podnikání. Kroniky spřízněných rodin Hlávkovy (továrna na vlněné zboží) a Přízovy (továrna na textil, cukrovary a lesy) byly napsány samostatně.

Ke vzniku rodového příjmení cituje kronikář Fr. J. Schwoye, který v knize Margr. Mähren d. I str. 62 uvádí: „Kawwald oder Gottwald ein Svede, nach ihm der Beherscher Markomannen allein, wurde um den Anfang der christlichen Zeitrechnung von Vannius Könige der Quaden vertrieben...“

Na konci X. dílu této kroniky je osobní index.

Text je zpestřen citáty, napsanými odlišnou barvou tuše, červenou nebo zelenou. Mimo citáty jsou zde podobně zachyceny výpisy z knih či dokumentů. Např. z jubilejního spisu Besedy Znojemské, kde se mimo jiné uvádí: „Velmi zajímavé společensky byly zábavní kroužky české menšiny ve Znojmě. Roku 1889 založena „Lilie znojemská“, a malý spisec vydaný v letech devadesátých nám uchovává, že členové tohoto sdružení se titulovali počeštěnými jmény. Také dr. Gottwald starší nazýván byl „Bohovlád či Božíbor.“.

Kronika utrpěla na jaře 1945, kdy některé dokumenty nebo stránky životopisů byly při devastaci konického zámku (který rodině patřil) Rudou armádou pokáleny, bylo po nich šlapáno, když všechny písemnosti a knihy byly vyházeny ze zásuvek a regálů. Mnohé partie musely být přepisovány, některé originály dokumentů byly úplně zničeny.

Příjmení, která byla v kronice sledována: Gottwaldové, Přízové, Hlávkové, Kletzlové, Svobodové, Smejkalové, Pořízkové, Fitzové, Nohawové, Melischkové, Nemrkesové, Slezákové, Krčkové, Malí, Bernardové, Burešové, Losgothové, Haschkové, Slacžikové, Horčizové, Kreuzigrové, Vitoulové, Findejsové, Stiavové, Richterové, Doležalové, Tylové, Přikrylové, Zezulové, Navrátilové, Etelové z Hvozdmilů. Mezi fotografiemi je pozor-

ruhodná fotografie, znázorňující deputaci národních pracovníků na Konicku (Jan Langr, Josef Gottwald, Nedopil, Zahrada, J. Burian) vyslaná s poděkovací adresou císaři F.J.I. a hr. Belcredimu 23. března 1866.

Zpracoval Mojmír Procházka

Historie Kejlova rodu.

Stručná genealogie rodu Kejlů z Lubné u Rakovníka. Zpracoval Vladimír Kejla. Ostrava 1989. 149 s. Formát A 4, 5 exemplářů.

Netradičním způsobem zpracované rodinné dějiny jsou psány strojem po jedné straně papíru a svázány do tmavomodrých desek s vyzlaceným nápisem na hřbetě a na přední straně. Jsou výsledkem mnohaletého bádání, které probíhalo od r. 1969 v několika fázích. V roce 1976 vznikl rukopis Historie Kejlova rodu, větev z Lubné u Rakovníka, jejíž kopie je uložena v knihovně Genealogického a heraldického klubu DK KSB v Brně. Přibližně do r. 1980 byly zpracovávány dodatky k lubenskému rodu a dále byl podrobně zkoumán rod Kejlů ze Šanova u Rakovníka. Do r. 1988 byly sice pouze příležitostně registrovány zprávy o příslušnících rodu, ale jejich počet vzrostl téměř na 1400 osob a proto se autor rozhodl vytvořit tuto Stručnou genealogii... jako pracovní pomůcku, která by měla zároveň sloužit jako příprava k počítacovému zpracování a pro svou práci zvolil číslování rodin i jejich jednotlivých příslušníků podle systému Václava Elznice v jeho Rodokmenu Elzniců a Elsniců v Čechách 1655 – 1975 (Praha, v. nákl. 1976). Stručná genealogie eviduje chronologicky, podrobně a v úplnosti 11 generací rodu Kejlů od r. 1625 do současnosti, uvádí vždy evidenční čísla, jména a data rodičů i dětí s udáním místa jejich narození případně úmrtí a u dívek s uvedením jmen manželů. Všechny údaje jsou psány velmi přehledně ve sloupcích. Na straně 110 – 148 najdeme užitečné rejstříky. Prvním je Seznam příslušníků rodu, který je řazen abecedně podle křestních jmen a dat narození, dalším je Seznam manželek příslušníků rodu řazený podle rodových příjmení žen, za příjmením následují jejich jména křestní a křestní jména manželů. Poslední je Seznam manželů příslušnic rodu. Ten je řazen abecedně podle příjmení, za nimi jsou křestní jména mužů a křestní jména manželek. U všech jmen jsou v rejstřících připojena evidenční čísla.

Historie Kejlova rodu je v podstatě přesným soupisem základních informací o příslušnících rodu bez dalšího komentáře. Může sloužit jako východisko pro další práci a může být dobrým návodem pro práci dalších genealogů a proto uložil kopie autor v Okresním archivu Rakovník se sídlem v Petrovicích, v knihovně Klubu genealogie a heraldiky Ostrava a v knihovně Genealogického a heraldického klubu v Brně, kde jsou k dispozici zájemcům.

Kronika rodu Ondrů a spřízněných rodin. – 1. část.

Zpracoval Josef Ondra v letech 1987 – 1991. 313 stran textu, 21 rodinných tabulek, vývod pro Jos. Ondru do roku 1659 – 9 generací. Formát A 4, 1 originál kroniky vyvázaný.

V hlavní rodové linii se kronikář zabývá osudy nositelů jména Ondra, počínaje Mikulášem Ondrou, řezníkem a rolníkem v Černé Hoře u Blanska, první ověřený letopočet je narození dcery v r. 1659. Všichni další Ondrové byli stejně zaměstnání – řezník a hostinský, poslední z tohoto cechu byl děd kronikářův, Alois Ondra, řezník a hostinský v hostinci Pazderna ve Šlapanicích u Brna.

Obsah kroniky, která je psána strojem po jedné straně papíru, formát A 4, je rozdělen do čtyř kapitol, podle oblastí, kde naši předkové žili:

1. období	Černá Hora u Blanska: odhad 1600 – 1660, kdy Mikuláš Ondrových odchází ze zpustošeného městečka Č. H. do města Slavkova, 1 generace
2. období	Slavkov město a Slavkov okolí, 1661 – 1807, čtyři generace
3. období	trhové městečko Šlapanice u Brna 1807 – 1898, dvě generace
4. období	Brno – město a předměstí 1898 – 1991, dvě generace

Kromě hlavní linie našich Ondrů si kronikář všíma ve větší nebo menší míře těch rodů, z nichž pocházely manželky jednotlivých nositelů našeho jména. Protože prameny z ústního vyprávění byly v naší rodině velice skrovné, vycházel kronikář z údajů získaných v matrikách NOZ, z urbářů a gruntovních knih. Velkou překážkou pro práci ve starším období v městě Slavkově byly chybějící matriky Slavkov z let 1664 – 1699 a potíže při hledání ve šlapanickém období. Nejstarší šlapanická matrika byla zničena požárem, její zbytky sice obětaví faráři a kaplani opisovali do nové knihy, po místech zcela zničených ohněm nebo vodou je v obnovené matrice mnoho mezer.

Naše jméno Ondra se vyskytuje velmi často na různých místech, takže jsem při pracnému vyhledávání skutečných předků našel i jmenovce, kteří s naší linií nesouvisejí: Veliké množství Ondrů – Vondrů jsem našel od Nedvědice přes obce kolem Bystřice n. Pern, a dále přes Křižánky do Čech, v Prostějově, Jevíčku, Tlumačově, Znojmě, Blanskou, Kloboukách u Brna, Hrušovanech u Brna, v Brně a jinde.

Jména spojená s naším jménem na Slavkovsku: Bielik, Crha, Engel, Job, Lausch, Maculín, Sablík, Svoboda, Zhořel.

Jména spojená s naším jménem ze Šlapanic a okolí: Gessl, Hakula, Hořava, Klimeš, Kopecký, Krčma, Kroupa, Kulíšek, Loos, Palán, Pásek, Paulík, Plotěný, Pouchlý, Poulik, Schnaubelt, Vrba.

Jména spojená s naším jménem v období Brno a okolí: Andrysík, David, Ellner, Florian, Gärtner, Mahovský, Nevrkla, Uličný.

V současné době pracuji na druhém opraveném a doplněném vydání rodové kroniky, která bude mít dvě nové kapitoly: V jedné zachytí bratra našeho praděda Antonína – Petra Ondru, který se mi ztratil v Hostěrádkách - Rešově a našel jsem ho jako hostinského po roce 1820 v Násedlovcích i se třemi dospělými syny.

Každý rodopisec jde ve svém hledání po mužské linii, která je nositelem jména, ženy provdáním změní jméno. Při čtení hotové kroniky v 1. vydání mám dojem, že jsem linii sourozenců naší maminky vypsal velmi stručně až nedostatečně, takže ve 2. vydání v nové kapitole se pokusím zachytit svoje strýce a tety a jejich potomky, protože jsem je jako chlapec většinou znal, chodili k nám a my k nim.

Druhá část rodové kroniky je listinář, zatím je v něm na 70 čísel kopí z gruntovních knih, svatebních smluv, kupní smlouvy gruntů, fotografie atd.

(Rodokmen Peloušků ze Syrovic a Benešů z Jevíčka).

Zprac. Ondřej Peloušek. Výškov 1940 – 1945, rukopis, popsaných 45 s. oboustranně z celkového počtu 188 s. Formát A 5, 1 exempl.

Někdejší soudní úředník zachycuje heslovitě vývoj selského rodu Peloušků ze Syrovic (jeho otec Jiří byl poslední tamní rychtář), jeho příslušníci bydleli později i v dalších nedalekých obcích: v Ořechově, v Židlochovicích, v Opatovicích, v Trboušanech, ale i ve vzdálených Králíkách v Čechách a ve Vídni. Práce vznikla důkladným studiem matrik v Syrovicích a z informací rodinných přátel podle rodných a křestních listů jejich předků. Rukopis obsahuje množství faktografických údajů o hlavní linii rodu od konce 17. století až do našeho věku, o vedlejších zejména z 19. století; jsou soustředěny přede vším na data

narození, sňatku a úmrtí, je tu podán podrobný vývod a rozrod celé Pelouškovy rodiny a již méně propracovány spřízněné rody (Kratochvílovi, Pavelkovi aj.). Totéž lze říci i o záznamech předků autorovy manželky Terezie, roz. Benešové z Ježíčka, kde byl její otec Josef mlynářem, ale rodina pocházela ze Zábřežska a z Lanškrounska v Čechách. Ze strany Josefa Beneše dokládá autor rozrod Illichmannů, pocházejících zřejmě ze slezsko-pruského, popřípadě i braniborského šlechtického rodu, kdežto ze strany Ondřeje Pelouška Badinové pocházeli asi z jihoslovanského, slovinského či chorvatského prostředí, později z Dolních Kounic. Také podíl těchto předků je doplněn rozrodem, vývodem a biografickými údaji především ze 2. poloviny 19. století.

Kronika psaná ručně červeným a černým inkoustem několika typy písma v silné knize formátu A 5 v červených deskách nemá titul, zato však je dělena do čtyř kapitol nadepsaných červeně na zvláštních listech: Pelouškův rodokmen po meči, Benešův rodokmen po meči, Benešův rodokmen po přeslici, Pelouškův rodokmen po přeslici. Text je bez pomocného aparátu a bez obrazových či jiných příloh. Podrobnější hodnocení uvedeného genealogického rukopisu je podáno ve statí Jana Skutila „Syrovická rodinná kronika Ondřeje Pelouška“, in: Jižní Morava, roč. 25, Brno 1989, sv. 28, s. 259 – 260.

Kronika odborové knihovny Balíren obchodu Roudnice.

Kronika knihovnice Cibulkové G. Zpracovala G. Písaříková – Cibulková, Roudnice a Mělník 1976 – dosud. 240 l., 53 s., obr.

Kniha je vázána v kůži v Ústřední lidových řemesel v Praze, hřbet má tmavohnědý, je zdobena třemi lipovými listy. Na začátku je razítko a registrační číslo odborové knihovny ROH. Je psána podle vzoru závodních kronik, ale je řešena individuálně, prokládána osobními zápisů, kresbami a úryvky básní našich básníků. První zápis byl učiněn 10. 2. 1976.

Začíná mottem z Otakara Březiny: „Učinit svět krásnější a lidštější..“ První kapitoly jsou věnovány založení a poslání knihovny, je zde její popis, historie, záznamy o zařízení, majetku, zprávy o zájezdech, akcích atd., ale zároveň se objevují ke konci kapitoly jako Životopis (autorky kroniky), Bratrova rodina, Maminčiny vzpomínky, Další rodinné historie, Babička s dědou, Maminka a rodinné poměry a končí citaty, verše, obrázky a ornamentální výzdobou. Druhá část s názvem Kronika knihovnice G. Cibulkové je psána v téže knize a má dosud 53 popsaných stran. Obsahuje několik tematických kapitol, v nichž je popisována svatba, seznámení, začátky společného života, je zde popis obce Větlé, její historie od r. 1890 s připojeným vyobrazením kostela a rodinného domku, pak následují kapitoly o dceři a synovi a kronikářské podchycení života rodiny bude dále pokračovat, protože jde o typ kroniky, která je orientována hlavně na zachycení současných dějů. Nevychází z archivních materiálů a proto nejde hluboko do minulosti, začíná v podstatě prarodiči, nezabývá se spřízněnými rodinami ani širší rodinou, ale zato dokumentuje podrobně události a běh života vlastní rodiny.

Vůně domova.

Malá kronika rodiny Vesecckých z Velkého Ježova čp. 30. Zpracovali Alena Vesecká, František Vesecký a Dáda Nováková – Vesecká, kreslil Pavel Provažník. Výskytné u Pelhřimova 1988, 17 s., 4 s. fotografií. Formát A 4, 100 exemplářů.

Kronika byla připravena v průběhu jednoho roku k rodinnému setkání Vesecckých 25. 6. 1988, kterého se účastnilo 44 potomků s rodinami a proto je zpracována čtivou formou. Je psána strojem hustým rádkováním po jedné straně listů velkého formátu,

rozmnožených ofsetem a proložena několika stranami tiskem reprodukovaných fotografií osob a míst. Listy jsou proraženy děrovačem, svázány stužkou a všechny exempláře jsou vloženy do bílých desek z tužšího papíru zdobených perokresbou s motivem kapličky z Velkého Ježova a ozdobným nadpisem.

Kronika se zabývá rodem Veseckých a v r. 1905 spřízněným rodem Pistulků, kteří se vyskytují na Táborsku, Pacovsku i na dalších místech Čech i Moravy. Po úvodních verších a krátké předmluvě autorů následuje výklad příjmení, dále je pojednáno o kolébkách rodů (Hartvíkov, Zadní Střítež, Velký Ježov), je uvedeno postupné držení rodových usedlostí a opis svatební smlouvy Františka Veseckého a Marie Mrázkové z roku 1932. Na dalších stranách jsou rozrody – rozrod Veseckých od r. 1777 a Pistulkových od r. 1770, tj. celkem tři generace, dnes však již známe 6 generací. Na posledních pěti stranách nalezneme kreslený rodokmen ve formě lípy, Rodové zajímavosti, Zajímavosti o jmenovcích, tj. Veseckých z Vesce pod Blaníkem od r. 1260, dále rodový adresář, závěr a závěrečnou báseň. Text je provázen verší převážně Ladislava Stehlíka. Kronika shrnuje pouze základní informace, ale počítá se s dalším bádáním a jejím rozšířením.

Spřízněné rody: Dolejší, Hejla, Hildebrandt, Křepelka, Kudrna, Kvasnička, Lorenc, Macháček, Mrázek, Musil, Nemrava, Port, Prokeš, Slunečko.

Kronika rodiny Vinařovy.

Zpracoval Otakar Vinař a Věra Vinařová-Šíbová. Výtvarný doprovod Jan Vinař.

Praha 1975 – 1982. 2 svazky textu, 334 stran, Formát A 4, 3 svazky dokladů, 11 rodokmenů, 2 exempláře.

Text kroniky (svazek 1 a 2) je psán strojem na papíru „Hradčany“ s průsvitkou Hradčan formou obvyklou pro tisk s dodržováním okrajů i na pravé straně. Vazba je plátěná bez nadpisu, svazky jsou na hřbetě číslovány arabskými číslicemi.

Nadpisy kapitol jsou psány červeně písmeny 10 mm vysokými, subkapitol 4 mm, rovněž červeně. Na začátku kapitol jsou červené iniciály 6,5 x 6,5 cm s červenou postavou mající vztah ke kapitole. Na konci kapitol a subkapitol jsou tuší kreslené viněty se vztahem k předcházejícímu textu (např. mlýnu, statku, osobě, obci), pokud jsou to znaky majitelů panství, měst a městeček, jsou barevné.

Na začátku jednotlivých částí kroniky jsou kolorované zestrojené rozrody ve tvaru stromu zachycující nejméně pět, u Vinařů 12 generací.

1. svazek se zabývá rodem Vinařů a obsahuje úvod, v němž se píše o některých zkušenostech z práce na kronice, a že cílem kroniky je ukázat potomkům na základě dochovaných materiálů, vzpomínek rodičů, mých a mé manželky, jak se žilo v minulosti i v tomto století.

Podrobný obsah obou dílů kroniky.

Přehled vinět s případným vysvětlením, co představují.

Kapitoly:

Na Pardubicku – historický vývoj, zejména za Pernštejnů.

Vinaři – vinařství v Čechách, zvláště na Pardubicku, vznik rodinných jmen se zřetelem ke jménu našeho rodu, postup pátrání v nejstarších záznamech (před 30letou válkou).

V Dvakačovicích – o Dvakačovicích, poměry na Chrudimsku v 17. století, první mlynáři Vinaři.

V Platěnicích – poměry, též náboženské, v 18. století, postavení svobodných mlynářů; u mlýna je vzácná velká socha Jana Nepomuckého postavená v roce 1744 mlynářem Jakubem Vinařem.

V Podůlšanech – spřízněná rodina Vinařů usedlá na statku od roku 1640, dceru si vzal syn mlynáře Jakuba; robotní poměry, vyzbrojení sedláků do roku 1651. Jakubovi potomci.

Borohrádek – rodina mého děda mlynáře a jeho ženy rozené Kaplanové pocházející ze sousedního Horního Jelení.

Poznámky, vysvětlivky (například o urbářích, katastrech, pozemkových knihách, měně apod.) a odvolání na prameny.

Seznam literatury.

V záložce mapa (Faksimile) pardubického panství z roku 1688.

2. svazek obsahuje tyto kapitoly:

Ottové – rod matčina otce, mlynáři na Bučovicku.

Bezděci – rod matčiny matky, rolníci a kupci, asi v r. 1840 se přestěhovali ze záhřebského panství do Klobouk u Brna; piše o nich Jan Herben v kronice Do třetího a čtvrtého pokolení.

Rodiče a mé mládí – v Králově Poli do r. 1935; z historie Králova Pole, vzpomínky na Královo Pole, rodiče, děství, školu, dům a byt, kde jsme bydleli.

Šíbové – rod otce mé manželky, rolníci a řemeslníci v Sobotce.

Sobotové – rod matky mé manželky, rolníci z Dolního Bousova.

Naše rodina – v Praze, jak jsme žili za poslední války, po ní v rodině i v zaměstnání.

Poznámky, vysvětlivky, odvolání na prameny a literatura jako v prvním svazku.

Přílohy – například o vedení matrik, mlýnech, podrobný odhad plátnického mlýna z roku 1753 a podůlšanského statku z roku 1702 se soupisem inventáře, soupis záznamů o Vinařích od konce 15. do konce 17. století.

Seznam rodokmenů.

Seznam dokladů v 3. – 5. svazku, protože tyto svazky jsou jen v jednom exempláři.

Faksimile podpisů členů mé rodiny, mých a manželčiných rodičů a prarodičů a nejstarší dochované podpisy předků z 18. století.

Volné listy na opravy a dodatky.

3. svazek – doklady převážně o majetku: xeroxové kopie nebo fotokopie ze 16. až 19. století, zejména z gruntovních a sirotčích knih, berní ruly, soupisu obyvatel z roku 1651, soupisu poddaných ze začátku 18. století, testamentů apod., z novější doby též originály listin, mapy apod. Staré listiny psané švabachem nebo jiným těžko čitelným písmem jsou přepsány ještě na stroji (přesně pravopisem podle originálu i s chybami), popřípadě přeloženy z němčiny a latiny do češtiny.

4. svazek: převážně osobní doklady z 19. až 20. století, především o narození, sňatcích, úmrtí, vysvědčení, doklady o zaměstnání, ale také na příklad tabačenky z 1. a potravinové lístky z 2. světové války a podobně.

5. svazek: fotografie nebo xeroxové kopie míst, kde naše rodina a naši předkové žili a fotografie osob – přefotografované na tenčí fotografický papír.

Svazky 3. – 5. jsou v deskách ze stejného plátna jako svazky kroniky (1. – 2.). Desky jsou spojeny šrouby, aby bylo možno vložit nebo vyměnit listy. Všechny svazky jsou zabalené do ochranné průsvitné folie.

Mapa s 11 rodokmeny – psána strojem a text nalepen na A 3, načež zmenšen xeroxem na A 4 – jednotlivé listy pak slepeny v rodokmen (jsou čitelné i při dalším zmenšení na A 5).

Ke zpracování rodinných kronik.

Božena Kyjovská

Když se kronikáři rodu podaří shromáždit dostatečné množství materiálu – obvykle po mnohaleté námaze, kdy musel zvládnout četbu starého písma, němčinu a latinu a práci s literárními a archivními prameny – dospeje konečně k rozhodnutí zpracovat jej v rodinné kronice. V tomto okamžiku stojí před problémem, jakým nejúčinnějším způsobem se tohoto úkolu zhosit. Jak tu spoustu informací utřídit v logicky uspořádaný, zajímavý a čitvý celek? Jakou strukturu zvolit? Jak podtrhnout významné okolnosti a nezáhltit tok popisu hlavních událostí detailly, které však mohou mít pro členy rodu svůj půvab? Jakou formu rodinné kronice dát? Jak naložit s fotografiemi, listinami a dalšími doklady? Psát dokumentární nebo beletristický útvar? Jak a cím začít?

Každá rada je drahá, protože žádná domácí soudobá metodika zpracování rodinných kronik neexistuje. Není možné čerpat ani ze zahraničních pramenů, ačkoliv právě v jazykově nám nejpřístupnějších zemích, v Německu, Rakousku a v Anglii je amatérská občanská genealogie na výši a vychází zde spousta pomůcek odborných společností, klubů, rodinných sdružení ap., jsou však u nás stále nedostupné a neznámé. Rodinné kroniky jsou svébytnými historickými prameny, jsou to jakési denšky životů střídajících se generací jednotlivých rodinných klanů, mají zcela soukromý charakter, zvýrazněný subjektivním přístupem zpracovatele, nejsou určeny ke zveřejňování a také zveřejňovány nebývají, kromě vybraných pasáží, stručných souhrnů nebo kronik rodin významných osobností, které byly pro publikování přímo zpracovány. Nemohou být tedy základním, obecně dostupným vzorem pro ostatní genealogy. Východiskem jsou jedině příslušné odstavce těch několika předválečných, dnes již klasických rodopisných příruček, které však pochopitelně neuspokojí všechny dnešní potřeby, a neinformují o současných možnostech. V těch městech, v nichž existují genealogické a heraldické společnosti však má rodopisec alespoň příležitost konsultovat s ostatními kronikáři a využít jejich zkušeností, úspěchů i nezdaru. Proto také brněnští genealogové věnovali pozornost důkladnému seznámení se s existujícími i vznikajícími kronikami, uspořádali jejich výstavu a přičinují se o zveřejnění stručných charakteristik v klubovém časopisu. Z porovnání těch pracovních postupů a metod, které souvisejí s vnější prezentací rodopisného materiálu v kronice vyplynulo, že existuje mnoho cest a forem, které mohou být inspirací pro rodinné kronikáře a proto se tato stať pokouší o jejich přehledné shrnutí.

Kronika je pokládána za významnou rodinnou památku. Má uchovat dějiny rodu pro potomky a přispívat k posilování kontinuity a tradice v paměti celého národního společenství. Tyto důvody určují také formu jejího zpracování. Bývá to v plátně nebo v kůži vázaná silná kniha s kvalitním papírem, do které se pak vepisují rodinné děje pokud místo stačí. (Před druhou světovou válkou se takové knihy s tištěnými ornamenty a výzdobou Josefa Mánesa dostaly běžně koupit). Jiný způsob je definitivní zpracování a opsání kroniky a její dodatečné svázání s ponecháním volných listů na pozdější zápis. Někdy se zpracuje jeden základní exemplář a několik dalších, již méně vybavených kopii. Dnešní doba svými technickými výmožnostmi umožňuje kombinaci definitivního záznamu a pohotové dílčí informace o dosaženém stupni zpracování historie rodu. Obykle k příležitosti rodového setkání lze rozmnocit to, co se dosud rodovému kronikáři podařilo

shromáždit a touto cestou se s výsledky seznámí ostatní příbuzní a mohou na ně navazovat při vlastní práci. Existuje dokonce i periodicky vydávaný rodový zpravodaj, který přináší doplňky k vývodům a rozrodům, básně o rodném kraji, informace o nově narozených příslušnících rodu, změny adres atd. To vše slouží jako příprava ke zpracování definitivní verze kroniky, ale zároveň je to i racionální způsob využití výsledků bádání pro širší rodovou pospolitost i další zájemce (okresní archivy apod.).

Názvy obvykle stručně a zřetelně vyjadřují povahu díla: Kronika rodu..., Kronika paměti rodu..., Rodová kronika, Paměti rodu..., Kronika rodiny..., Kronika rodu... a spřízněných rodin, Paměti rodu..., ale vyskytují se i názvy symbolické doplněné podnázvy –Věně domova. Malá kronika rodu... nebo názvy rozvíte a podrobné –Od třicetileté války po dnešek na chalupě rodu... čp. ... v... Rozsah kronik je různý, od 40 stran základních údajů s vývody a rozrody po 15 svazků (až 100) podrobné dokumentace i s pečlivě uspořádanými přílohami. Formát bývá A 4, méně často A 5.

Starší kroniky jsou psány výlučně ručně, inkoustem, novější se používá tzv. dokumentního inkoustu, ale píší se také na stroji s hustším nebo řidším rádkováním, většinou po jedné straně a využívá se při tom možnost udělat najednou 1 – 3 kopie. Dobrým nápadem je ponechání širokého okraje na pravé straně, kde jsou uváděny odkazy na příslušné svazky příloh – fotografií, listin a rodokmenů, je nutné ovšem zvážit to, že rozsah kronik přitom rychle vzrůstá. Kromě knihařské vazby se spíš pro nepříliš rozsáhlé, provisorní formy kronik, užívá svázání perforovaných listů barevnými stužkami, takže se dají vkládat další listy nebo jsou perforované listy vkládány do rychlovazače s pevnými deskami anebo se hřbet posuvně sešroubovává, takže se opět mohou vkládat další listy textu či příloh.

Kromě úvodu, který je součástí snad všech kronik, se ojediněle objevují i dedikace kroniky, například nejstarší člence rodu, matce, všem předkům atd.

Z doplňků a příloh jsou významné především fotografie, jejichž množství a výběr záleží na daných možnostech. Někdy je to pouze několik dochovaných vyobrazení prarodičů a rodičů, jindy obsáhlý soubor podobizen všech příbuzných, fotografie míst a stavení a v dalších případech jde o systematickou, autorem osobně prováděnou dokumentaci předem vytypovaných objektů – všech míst, rodních domů, škol, hrobů a hřbitovů, významných památek obcí...). Také jejich umístění v kronikách je různé. Starší odborná literatura většinou doporučuje uchovávat fotografie ve zvláštní příloze, ať už je to album nebo krabice s obaly a rozřádovači mezi tématickými skupinami fotografií. Je to hlavně proto, že různá síla zejména starších snímků i jejich různá kvalita a zbarvení může působit rušivě. Na druhé straně je však nesporné, že obrázek přiložený přímo, na konec kapitoly nebo i na konec kroniky, text okamžitě ilustruje, což uvítá každý, kdo se rodinnými analýzami probírá. (Za nejlepší kroniku na brněnské výstavě těchto materiálů v r. 1987 byla také uznána právě kronika s bohatým fotografickým doprovodem). V poslední době se používá přefotografovávání kabinetních snímků na běžný fotografický papír a zvláště v rozmnожovaných kronikách se objevují xeroxové nebo jinými technikami kopírované fotografie, jejichž kvalita sice není stoprocentní, ale nicméně za předpokladu, že originály jsou uloženy jinde, slouží dobře svému účelu. Rozšířeným zvykem je vlepení nebo oxeroxování vlastní fotografie autora na začátek nebo na konec kroniky i v případech, že kronika jinak fotografie neobsahuje.

Dosti obvyklé je sbírání pohlednic míst, která mají pro rod význam. Ty se opět nalepují k příslušné pasáži do kroniky, ale častější, zvláště při větším rozsahu sbírky, je jejich uložení v krabici za pořadače, které označují název místa eventuelně další rozčlenění podle čtvrtí, různých objektů nebo podle období. Je možné také nalepování do alb. Ojediněle se zachycují osoby, objekty i archiválie na diapositivy, které se pak využívají při

přednáškách o dějinách rodu. Uchovávají se ve speciálních krabicích a je dobré zpracovat k nim pro rychlou orientaci katalog.

Velkou informační hodnotu mají mapy. Oficiální mapy různých měřítek, jejich výseky, výstřížky i amatérsky zhotovené nákresy a plány kraje se zakreslenými místy pobytu předků, jejich putování do místa současného výskytu, míst profesionálního působení, účasti na vojenských taženích, nákresy polnosti v majetku rodiny, plány usedlostí, stavení a bytů, indikační skicky atd. Tištěné mapy se uchovávají v záložkách kronik, ve zvláštních obalech nebo krabicích s jinými doklady a někdy se do kronik vlepují jejich kopie nebo další exempláře. Častěji se do kronik vlepují nebo přímo zakreslují amatérské nákresy a plány, které názorně ilustrují text. U fotografií i map je důležité, abyhom nezapomněli uvést datum jejich vzniku, jejich předlohu, autora... Existuje také kronika s přílohou k mapě, která obsahuje podrobný popis míst označených na mapě, v nichž předkové žili.

Různým způsobem se kronikáři vyrovnávají s uchováváním archiválií. Některí se tímto problémem nezabývají vůbec, zejména v těch případech, kdy kronika vznikla pouze na základě ústního podání starších příbuzných a doplňuje se chronologicky popisem nových událostí. Jiní archivují originály listin v krabicích nebo obalech, pořizují také kopie všech nebo vybraných listin, zejména zhotovují-li i kroniku ve více exemplářích pro další členy rodiny. Kopie částí nejdůležitějších listin jsou někdy vloženy či vlepeny přímo do kroniky, zvláště když kronika podrobnejí o této listině, např. o svatební nebo kupní smlouvě, pojednává. Vždy je ovšem nutné mít originál smlouvy ve zvláštní příloze a zcela nevhodné je vlepení původní listiny přímo do kroniky. Jako samostatné přílohy v obalech či krabicích se uchovávají křestní a oddací listy, úmrtní oznámení, vysvědčení, smlouvy apod. Dělají se též přepisy švabachem psaných listin a jejich překlad do češtiny. Zvláštní kapitolu tvoří rodinná korespondence – významných členů rodu, dopisy významných osobností členům rodu, dopisy ze zajímavých období, z bojišť, z pracovního nasazení v době 2. světové války, z cest za prací, za vzděláním, které mohou sloužit svým obsahem jako pramen. Ale i uchovaná korespondence s méně významným textem má svou cenu jako dobový doklad a ukázka stylu a rukopisu pisatele. Přílohu ostatně tvoří někdy i sbírky autogramů. Všechny tyto doklady by měly být pročíslovány a měl by existovat jejich seznam eventuálně s vysvětlením.

Součástí každé kroniky je, nebo by alespoň měl být vývod, rodokmen a rozrod. Bývají uváděny přímo v kronikách u kapitol věnovaných jednotlivým rodinám nebo na konci kronik pouze v textové podobě anebo přehledněji ve formě tabulek. Někdy jde o částečné informace, výseky určitých rodin nebo období, zatímco úplné tabulky jsou uvedeny ve zvláštní příloze, v záložce kroniky nebo ve zvláštním obalu či krabici. V poslední době se k tomuto účelu užívají formuláře vydané brněnským Genealogickým a heraldickým klubem, které se také rozmnožují a využívají při rodových setkáních. Existuje i forma souběžného přehledu více generací spřízněných rodin – ta vzniká zakreslením příjmenek na milimetrovém papíru s označením příjmení a vyznačením životních úseků prožitých jednotlivci.

Většina rodin si všímá také spřízněných rodin a jmenovců. Někdy jde pouze o částečné informace, získané při pátrání po základním rodu, jindy jde o úplné dějiny jako u rodu základního a tyto informace jsou podle rozsahu bud' součástí základního textu nebo jsou zpracovány ve zvláštní kapitole. Bývá k nim připojen seznam jmen, opis všech stejných příjmení uvedených v rejstříku matrik narozených a zemřelých osob. Vyskytly se také formuláře tzv. rodinných listů, které obsahují rubriky pro otce a matku, jejich rodiče a všechny jejich děti. Podchycení všech rodin na těchto listech usnadňuje orientaci mezi

množstvím osob, o nichž se dočteme v kronice. Jsou vevázány v příslušném oddílu kroniky, ale mohou být jako příloha i na jejím konci nebo tvořit samostatnou přílohu.

Důležitou součástí kroniky doplňující a usnadňující její využití, je pomocný aparát, který je tvořen různými rejstříky a seznamy. Je to například:

- obsah
- jmenný a místní rejstřík k celé kronice
- seznam křestních jmen synů, dcer i přivedaných žen, jejich statistika a výklad významu
- seznam osob, o nichž se v kronice píše, ale které nejsou příslušníky rodu
- evidence příčin úmrtí
- statistika dosaženého věku při úmrtí
- tabulky o narozeních, sňatkách, úmrtích, kmotrech a svědcích
- přehledy majetkových poměrů, polních tratí, v nichž měla rodina pole
- seznam spřízněných rodin (chronologicky s připojením názvu místa z období, kdy došlo ke spříznění)
- seznam žen přivedaných do jiných rodů
- seznam nejstarších obyvatel vesnic a držitelů stavení a gruntů
- seznam rodinných odvětví, které získaly „po chalupě“ jiná příjmení s datem změny a vysvětlením
- seznam příslušníků rodu
- seznam manželek
- seznam manželů příslušnic rodu
- adresáře současných příslušníků rodu
- kalendárium rodinných výročí, uvádějící data narození a úmrtí vybraných předků v průběhu roku
- chronologické seřazení důležitých událostí v rodu za uplynulých 300 let
- charakteristiky různých typů archiválů s vysvětlením jejich používání, které jsou určeny pro případné následovníky v práci na kronice
- soupis publikační činnosti členů rodu
- soupis publikační činnosti autora kroniky
- seznam názvů místních částí rodné obce
- statistika dosaženého stupně vzdělání
- statistika rozmístění bydlišť dnešních příbuzných podle územního rozčlenění
- přehled kulturní a společenské činnosti členů rodu
- charakteristika vztahu členů rodu ke kraji, jejich činnost
- přehled toho, jak kdo pomáhal při zpracování kroniky.

Téměř všechny kroniky obsahují soupis literatury a pramenů. Někdy jsou citovány za jednotlivými životopisy rodin a jednotlivců, jinde na konci kapitol nebo na konci celé práce a to abecedně nebo tematicky podle míst a rodin. Nemělo by se přitom zapomínat na jednotnou formu citace, která by měla vycházet z platných čs. norem. Obvykle je citována použitá literatura, ale někdy je to na kronice nezávislá bibliografie existující literatury, vztahující se nejen k rodu, ale převážně ke kraji a místu.

Kroniky někdy doplňují a oživují krajové pranostiky, záznamy koled, lidových písni a nářecí, záznamy pověsti o kraji, o vzniku rodu, dosti často se objevují i citáty – někdy jako úvod ke kapitolám, ale existuje i kronika, která klade na citáty zvláštní důraz a prokládá celou práci více než sto citáty se vztahem k rodopisu a vlastivědě.

Pro výsledný dojem, jaký kronika vyvolává, je důležitý její celkový vzhled. Kromě vazby, papíru a písma, o nichž jsme již hovořili, je to celé výtvarné pojetí, výtvarné vybavení kroniky. Kronikám bývá věnována po této stránce velká péče. Existuje kronika, do které jsou předem temperou vkreslovány slovácké ornamenty, jiná má tuší kreslené

iniciály na začátku všech kapitol s postavami charakterisujícími text, jinde jsou na konci kapitol nakresleny tuší viněty vztahující se k předcházejícímu vyprávění, jako mlýnské kolo, silueta obce, znaky majitelů panství, postavy řemeslníků... Jiná kronika se může pochlubit akvarely rodinných stavení, perokresbami nových znaků, někde byly k výzdobě použity čs. poštovní známky, vlepují se fotografie a pohlednice. Zvláštní pozornost bývá věnována titulnímu listu. Objevuje se na něm např. silueta městských věží, různé ornamenty, nebo je zde společná fotografie z posledního rodového setkání. Ten, kdo myslí na ochranu kroniky, postará se o pevné lepenkové pouzdro, eventuelně potažené plátnem a na hřbetě opatřené nadpisem.

Často zjistí rodinný kronikář po dokončení kroniky nebo po jejím získání darem či odkazem, že zbývá množství materiálu, který se do kroniky nedostal, pocítíuje potřebu doplnit kroniku o nové události v rodině, glosovat dobu a proto vznikají různé samostatné doplňky a dodatky, například:

- Co život psal. Dodatek ke kronice rodu...
- Kniha pamětí (dodatek ke kronice, zaznamenávající chronologicky nedávné události)
Moje paměti (uspořádané tematicky s kapitolami: Zaměstnání, Hobby, Děti, Vnoučata, Rodáci, Svět v roce...)
- Lidé kolem nás (zpomínky na osobnosti, sousedy atd.)
- Kronika obce...
- Škola (popis dějin z pera příslušníka učitelského rodu, se seznamem kantorů a varhaníků)
- Tematické studie o obci – Čechy a řemesla, Spolky, Škola...
- Soutěž ve znalosti rodové historie (vypsaná autorem kroniky pro příslušníky rodu a ocenění příspěvků).

Přehled uvedených forem či metod používaných při zpracování rodinných kronik nevyčerpává samozřejmě celou bohatou škálu dalších možností, eviduje pouze stručně v současné době používané a známé postupy, které však mohou být zajímavé a užitečné.

Erb Samuela Mikovini

Kresba Jiří Hanáček

ROD RAKOUSKÉHO SPOLKOVÉHO PRESIDENTA DR. KARLA RENNERA.

Josef Peterka

Když Karl Renner se svými rodiči a příbuznými přesídlil z jižní Moravy do Vídně, vrátil se jen do země, ze které jeho předek na jižní Moravu přišel.

Byl to Martin, syn Bartoloměje Rennera, který se 21. 9. r. 1694 v Novosedlích u Mikulova oženil s Alžbětou, vdovou po Kristiánu Rennerthovi, rozenou Friedlovou. Svědky byli Jiří Friedl a Jan Rennerth, tedy příbuzní nevěsty a jejího zemřelého muže¹⁾ Martin Renner přišel z Altmanns. Tato vesnice leží v Dolních Rakousích ve vzdálenosti asi 24 km od Novosedel (v okresním hejtmanství Mistelbach, okresní soud Laa a. d. Thaya).²⁾ Dva urbáře drnholického panství z let 1692 a 1696³⁾ nám umožňují udělat si představu o povinnostech rolníka Martina Rennera. Platil na sv. Jiří 27 kr. 1 denár domovní činže, 2 kr. zahradní činže, 28 kr. 3 denáry peněz za slepice, 4 kr. peněz za vejce, a na sv. Michala domovní činže 27 kr. 1 denár, činže z polnosti 10 kr. 2 denáry, činže z luk 24 kr. a odúmrť 14 kr. Měl tedy už jen peněžní povinnosti, žádné naturální ani robotní. Po smrti své první manželky, která byla starší než on a s níž měl jednoho syna, se M. Renner oženil podruhé. Nevíme, kde to bylo a neznáme ani přesné datum svatby ani příjmení manželky. Mohla pocházet z Rakouska (Novosedly leží 4 km od hranic), ale také např. z Dolních Dunajovic, neboť matriky tohoto městečka počínají až v r. 1750. M. Renner zemřel 11. 12. 1727 v Novosedlích, údajně šedesátiletý.⁴⁾ Jeho vdova se již příštího roku provdala za Marka Aichhörmela z Dobrého Pole a žila ještě 35 let. Z 12 dětí přežili Martina 3 synové a 2 dcery.

Nejstarší syn Matěj byl vojákem a tak se až ve vyšším věku vrátil do Novosedel, kde si vzal dvakrát ovdovělou ženu. Neměl žádné děti a po jeho smrti se jeho vdova provdala znovu, po čtvrté a teprve tento manžel ji přežil.

Prostřední syn Jan Jiří (Hans Georg), domkář (Drescher dle rektifikačních akt ke katastru) měl malé hospodářství v Novosedlích, 1 kousek pole, 5 achtelů vinohradů a čtvrt achtely zahrady.⁵⁾ Po jeho smrti v r. 1758 přejal hospodářství jeho syn Josef. Tak jako jeho strýc se oženil s dvakrát ovdovělou ženou⁶⁾ a po její smrti ještě dvakrát, ale z jeho dětí se dospělosti dožila jen dcera Anna Kateřina a tak tato větev Rennerů v r. 1783 vymřela.

Třetí syn Martina Rennera Josef se oženil se Zuzanou neznámého příjmení, která pravděpodobně pocházela z Dolních Dunajovic. Také jeho děti se patrně narodily a byly křtěny v Dolních Dunajovicích, protože v Novosedlích ani jinde na jižní Moravě zaznamenány nejsou.⁷⁾ Kdy ale vlastně přesídlil do Dol. Dunajovic, není zcela jasné. V rektifikačních aktech z r. 1749 v tomto městečku nenacházíme ještě žádného Rennera. Teprve akta z r. 1754 zmiňují Josefa jako podruha bez vlastního domu, který vlastní 6 achtelů pole „in Johannisbergen“⁸⁾, a stejně údaje opakuje i tereziánský katastr.⁹⁾ V dolnodunajovických matrikách je zásadně označován jako „vinicola“, vinař. Zemřel 29. 12. 1766.¹⁰⁾ Přežili ho syn Matěj a 2 dcery.

Matěj měl se svou první manželkou, Barborou Kuželovou¹¹⁾ pouze 2 dcery. Snad, aby získal mužského dědice, oženil se znova s Valburgou, vdovou Beitlerovou, rozenou Scholerovou z Drnholce.¹²⁾ Svatební smlouva je datována 10. 8. 1789 a je pochopitelně zajímavým dobovým dokumentem, jak co se týče obsahu, tak co do jazyka.¹³⁾ Němčina této smlouvy je stejně svérázná jako čeština obdobných smluv z téže doby. Několik ukázků (pravopis není úmyslně upraven):

„Erstens verhaurath eingangs bemelter Herr Breytigam seiner vielgeliebtesten Frau Brauth am Wein 45 Eimer 775, 776, 779 Gewächsses samt dem Geschier u. Eisen-

bant". (Za prvé zadává na počátku zmíněný pan ženich své nejmilovanější paní nevěstě 45 věder vína z úrody 1775, 1776 a 1779 včetně sudů s železnými obručemi.) Dále 1/2 achtele vinohradu „in Neyen Aussäßen, 1/2 achtele “in Johannisberg,, 1/4 achtele “in Blaten,, zeleninovou zahrádku, obilí, lis na víno, veškeré domácí náčiní atd. (smlouva byla polita neznámou tekutinou a není tedy zcela čitelná) ... "In Gegenthil, erten vorhaurath Frau Brauth ihren H. Breutigam zu ein ein Gegen Barth ihr zugebrachtes und erebtes, in einen an grünten und baren Gelt in einer Suma... 415 Fl., 2 ts 1/4 Acht Bratenten Weingarten.. wie auch die vorfintige Haus Geretschaften, in gegen halt sich sich vor zur ihrer freien Dischbositzion 24 Fl. und die Bienen Sök, so sich da befinden, wie auch wiert anoch Vorhaurath ein Bethstat, wie auch 1 Stük Tuhat, 8 Bolster... (naproti tomu za prvé zadává paní nevěsta svému panu ženichovi jako véno své získané a zděděné peníze, celkem jistinu 415 zl. hotových peněz, za druhé 1/4 achtele vinohradu „Bratenten“..., jakož i v domě se nalézající domácí nářadí. Naproti tomu si ponechává pro sebe ke své volné dispozici 24 zl. a úly, které se tam nalézají. Zadává také postel, 1, prostěradlo, 8 polštářů...). Následují ustanovení o dědění.

Po svatbě se Matěj Renner přestěhoval do Novosedel (čp. 2), ale ve stejně době vlastnil dominikální činžovní dům v Dol. Dunajovicích, který koupil od vrchnosti 23. 3. 1787 při veřejné licitaci za 125 zl. a emfyteutickou roční činži 2 zl. 14. Z jeho manželství s V. Beitlerovou se narodily 4 děti, 4 synové, z nichž ale ho přežil pouze jeden, pojmenovaný po otci. Před svou smrtí přesídlil Matěj Renner starší zpět do Dol. Dunajovic, kde 2. 4. 1801 zemřel.¹⁵⁾ Dle závěti sepsané téhož dne, zanechává svůj dům čp. 225 v Dol. Dunajovicích, čtvrtlán v hodnotě 700 zl. své manželce Valburze. Pokud by na něm nechtěla hospodařit, měla jej prodat a polovinu peněz předat synu Matějovi, resp. sirotčímu úřadu (Matějovi bylo tehdy 7 let). To se také stalo a dům s částí movitostí byl 25. 8. 1803 ve veřejné licitaci prodán (inventář vypočítává podrobně veškerý nábytek, domácí nářadí, nádobí, šatstvo, víno ve sklepě apod.) a Matěj Renner mladší, pak žije v domě čp. 241.¹⁶⁾ Šlo opět o čtvrtlánický dům, ale bližší údaje se mi nepodařilo zjistit, neboť rustikální pozemkové knihy Dol. Dunajovic ani Novosedel se v Moravském zemském archivu v Brně nenacházejí.

Matěj mladší, děd Karla Rennera, narozený 25. 4. 1794 v Novosedlích,¹⁷⁾ se oženil 25. 1. 1815 s Alžbětou, ovdovělou Krebsovou, rozenou Aignerovou z Březí u Mikulova.¹⁸⁾ Měli 11 dětí, z nichž 4 synové přežili otce, jenž zemřel 30. 8. 1850.¹⁹⁾ Nejstarším synem byl Matouš, otec budoucího prezidenta. Narodil se 14. 7. 1823 v Dol. Dunajovicích.²⁰⁾ Žil v č. 258, opět ve čtvrtlánickém domě. Otcovský dům čp. 241 zdědil jeho mladší bratr Jan Nepomuk. Matouš se oženil s Marií, ovdovělou Zechovou, rozenou Habigerovou, asi půl roku před smrtí svého otce. Pocházela z Kunčiny u Mor. Třebové a jak a proč se dostala na jižní Moravu, není příliš jasné. Matoušův mladší bratr František Xaver měl 7 dětí, Jan Nepomuk 8 a sám Matouš dokonce 13. Karl Renner se z nich narodil jako poslední, 14. 12. r. 1870 v domě čp. 258 v Dolních Dunajovicích, na kterém byla nedávno odhalena pamětní deska. Téhož dne se jako jeho dvojče narodil jeho bratr Antonín, který ale za týden zemřel.²¹⁾ Všichni tři bratři měli tedy celkem 28 dětí²²⁾ a tak není divu, že hledali lepší obživu jinde a po roce 1870 se z Dol. Dunajovic vystěhovali, vesměs patrně do Vídně. Nejmladší Matoušův bratr Rudolf se vystěhoval již dříve, asi kolem roku 1860. Tak končí jihomoravské období rodu pozdějšího rakouského prezidenta.

Poznámky:

¹⁾ M 9 (viz Soupis pramenů), s. 420.

- 2) Druhá ves téhož jména v Dol. Rakousích leží v okresním hejtmanství Gmünd, okresní soud Litschau, ale vzhledem k větší blízkosti je v zápisu patrně méněna ves první.
- 3) J 5–6. Urbář z r. 1696 je prakticky opisem urbáře staršího, neboť neuvádí ještě M. Rennera, ale K. Rannertha, který ale zemřel již 11. 5. 1694 (M 5, s. 557).
- 4) M 9, s. 93/65.
- 5) J 1, kart. 1, Novosedly, č. 83.
- 6) Svatby s vdovami zde byly velmi časté; z 11 Rennerů v rodokmenu, kteří se oženili, si 7 nejméně jednou vzalo vdovu.
- 7) Viz výše v textu.
- 8) J 1, kart. 2, D. Dunajovice, č. 305.
- 9) J 2, fol. 363/4.
- 10) M 23, s. 334.
- 11) Jméno je takto („Kužel“) psáno v latinské matrice. Snad šlo o rodinu tehdy českou. Teprve později je toto jméno psáno „Kuschel“ či „Kuschl“.
- 12) Její otec Josef Antonín Scholer pocházel z Mannheimu. Svatba se konala 16. 8. 1789 (M 13, s. 10).
- 13) J 7, příloha.
- 14) J 3, s. 103.
- 15) M 29, s. 92.
- 16) Všechna akta v pozůstatostních aktech Matěje Rennera staršího (J 7).
- 17) M 11, s. 53.
- 18) M 13, s. 68.
- 19) M 30, s. 211.
- 20) M 25, s. 270.
- 21) M 27, s. 174.
- 22) Z toho zemřelo 11 ještě v Dol. Dunajovicích a nejméně jedno už ve Vídni v dětském věku. Ještě na jižní Moravě zemřeli také František Xaver a jeho žena.

Rodokmen.

I. generace.

1. Bartoloměj Renner, rolník v Altmanns v dol. Rakousku. 1 potomek čísla (u žen nemanž.)

II. generace.

2. Martin, rolník v Novosedlích, X kolem 1667 (?) Altmanns, + 11. 12. 1727 ? Novosedly, 1. mž. Alžběta, ovdovělá Rannerthová, roz. Friedlová z Novosedel (21. 9. 1694 Novosedly), X 16. 4. 1654, + 6. 2. 1710 Novosedly, 2. mž. Marie Magdalena (1710), X kolem 1691, + 23. 11. 1763 Novosedly.

III. generace.

3. Matěj, voják, X 13. 9. 1695, + 21. 11. 1756 Novosedly, mž. Zuzana, ovdovělá 1. Morschová v Čes. Křídlovicích, 2. Fridlová v Novosedlích, roz. Freyová z Novosedel (?) 28. 9. 1750 Novosedly), X kolem 1694, + 7. 2. 1767.	2
4. Jan Jiří (Hans Georg), domkář v Novosedlích, X 1. 5. 1711 + 4. 12. 1758, mž. 2 Marie ovd. Janitzková v Novosedlích, roz. Gepperthová z Drnholce (2. 10. 1736) Novosedly, X 21. 3. + 1710, ?	2
5. Ferdinand, X 18. 12. 1712, + ?	2
6. Josef, vinař v Dol. Dunajovicích, X 19. 2. 1715, + 29. 12. 1766 Dol. Dunajovice, mž. Zuzana ? (z Dol. Dunaj.?), X asi 1700 – 1710 ?, + 23. 1. 1790 Dol. Dunaj.	2

7.	Kašpar, dvojče, X 5. 1. 1717, + 16. 3. 1717 Novosedly.	2
8.	Melichar, dvojče, X 5. 1. 1717, + 6. 1. 1717 Novosedly	2
9.	Anna Alžběta, X 22. 2. 1718, + ?, mž. Konrád Eker z Drnholce (11. 6. 1743 Novosedly), X 17. 2. 1722, + ?	2
10.	Jakub, dvojče, X 25., + 27. 7. 1720	2
11.	Anna, dvojče, X 25., + 27. 7. 1720.	2
12.	Jakub, X 17. 8. 1721, + 20. 10. 1727.	2
13.	Barbora, X 22. 2. 1724, + 24. 2. 1724.	2
14.	Anna Marie, X 3. 2. 1726, + 30. 12. 1796 Novosedly, 1. mž. Antonín Fosler z Drnholce (18. 7. 1746 Novosedly), X 23. 3. 1718, + 28. 11. 1760 Novosedly, 2. mž. Jan Prisnitz z ? (26. 7. 1763 Novosedly), X kolem 1724, + 23. 2. 1767 Novosedly	2

IV. generace.

15.	Josef, domkář v Novosedlích, X 6. 12. 1737, + ? 12. 1781, 1. mž. Markéta, ovd. 1. Florová, 2. Krepsová roz. Kneeová z Novosedel (3. 7. 1759 Novosedly), X 4. 11. 1716, + 6. 7. 1772, 2. mž. (Marie) Alžběta Kaillichová z Novosedel (17. 11. 1772) Novosedly, X 24. 6. 1748, + 20. 9. 1780, 3. mž. Terezie Schallerová z Drnholce (24. 10. 1780 Novosedly), X 25. 8. 1759, + 10. 12. 1801.	4
16.	Matěj, X 20. 11. 1740, + ?	4
17.	Marie Alžběta, X 13. 11. 1743, + 8. 4. 1749	4
18.	Jan, X 7. 2. 1745, + 14. 7. 1748	4
19.	Martin, X 5. 10. 1747, + 1. 6. 1748	4
20.	Marie Magdalena, X 2. 8. 1751, + 18. 3. 1752	4
21.	Matěj, X asi 1735 – 40?, + 2. 4. 1801 D. Dunaj., 1. mž. Barbora Tillová roz. Kuželová z D. Dunaj. (11. 2. 1760 D. Dun.), X kolem 1739? + 17. 3. 1789, 2. mž. Valburga, ovd. Beitlerová v Novosedlích, roz. Scholerová z Drnholce (16. 8. 1789 Novosedly), X 8. 11. 1752, + 22. 3. 1825 D. Dunaj.	6
22.	Zuzana, X asi 1740 – 50?, + ? (po 1800), mž. Matěj Zabl z D. Dunaj. (17. 1. 1775 D. Dunaj.), X kolem 1742, + 30. 5. 1799	6
23.	Terezie, X asi 1745 – 50? + 21. 1. 1808 D. Dun., mž. Gabriel Gigil z D. Dunaj. (11. 4. 1785 D. Du.), X 1. 10. 1754, + 9. 10. 1814	6

V. generace

24.	Kateřina, X 7. 9., + 11. 10. 1773	15
25.	(Anna) Kateřina, X 13. 10. 1774, + 1. 1. 1813 Novosedly, mž. Matěj Kratschmer z Brodu n. Dyjí (?), (20. 5. 1800 Novosedly), X kolem 1776/7, + 1. 1. 1845 Novosedly	15
26.	Jan Jiří (Hans Georg), X 17. 12. 1777, + 6. 5. 1783 Novosed.	15
27.	Jiljí, X i + 3. 9. 1780 Novosedly	15
28.	Anna Marie, X 7. 12. 1781, + 28. 2. 1782	15
29.	(Marie) Alžběta, X 1. 2. 1762, + 12. 7. 1825 D. Dunaj., mž. Matěj Lintner z D. Dunaj. (28. 11. 1780 D. Dunaj.), X 14. 8. 1753 + 1. 8. 1826 D. Dunaj.	21
29.	Anna Marie, X 6. 4. 1765, + 13. 9. 1835 D. Dunaj., mž. František Müll(n)er z Hor. Věstonic (1787 Hor. Věstonice), X 25. 12. 1763, + 21. 8. 1819 D. Dunaj.	21
31.	Josef, X 13. 8. 1790 Novosedly, + 27. 9. 1791 Novosedly	21
32.	Josef, X 3. 3. 1793 Novosedly, + 17. 3. 1793 Novosedly	21

33.	Matěj, 25. 4. 1794 Novosedly, + 30. 8. 1850 D. Dunaj., mž. Alžběta ovd. Krebsová v Novosedlích, roz. Aignerová z Březí u Mikulova (25. 1. 1815) Novosedly, X 20. 7. 1791, + 10. 12. 1862 D. Dunaj.	21
34.	Antonín, X 30. 10. 1796 Novosedly, + 17. 6. 1798 Novosedly	21

VI. generace

35.	Terezie, X 15. 12. 1786, + 21. 12. 1786 D. Dunaj.	30
36.	Anna Marie, X 10. 12. 1815, + ?, mž. Dominik Hampl z D. Dunaj. (6. 2. 1837 D. Dunaj.), X 13. 8. 1816, + ?	33
37.	Alžběta, X 4. 1. 1818, + 29. 8. 1855 Hor. Věstonice, mž. Benedikt Beigl z Hor. Věstonic (9. 2. 1841 D. Dunaj.), X 28. 4. 1875 Hor. Věstonice	33
38.	Josefa, X 8. 12. 1819, + 2. 3. 1846 D. Dunaj.	33
39.	Johana, X 29. 5. 1821, + 16. 11. 1861 Troskotovice, mž. Jiří Eder z Troskotovic (12. 2. 1844 D. Dunaj.), X 4. 7. 1818, + 1. 10. 1886 Troskotovice	33
40.	Matouš, X 14. 7. 1823, + ?, mž. Marie ovd. Zechová, roz. Habigerová z Kunčiny u Mor. Třebově (22. 1. 1850 D. Dunaj.) X 1827, + ?	33
41.	František Xaver, X 14. 5. 1825, + 1871, mž. Josefa Gregerová z Perné (9. 5. 1854 Perná), X 14. 3. 1829, + 4. 11. 1864 Perná	33
42.	Jan Nepomuk, X 18. 5. 1827, + ?, mž. Marie Anna Bunzlová z Novosedel (21. 1. 1852 Novosedly), X 1. 5. 1831, + ?	33
43.	Antonín, X 8. 7. 1829, + 4. 1. 1830 D. Dunaj.	33
44.	Rudolf, X 7. 1. 1831, + ?, mž. Marianna Beiglová z Hor. Věstonic (1851 Hor. Věstonice), X 7. 2. 1835, + ?	33
45.	Arnošt, X 26. 8. 1833, + ?	33
46.	Aloisie, X 3. 4. 1835, + ?	33

VII. generace

47.	Antonín, X i + 28. 2. 1846 D. Dunaj.	38
48.	Josefa, X 30. 3., + 11. 4. 1851 D. Dunaj.	40
49.	Marie, X 28. 5. 1852, + ?	40
50.	Matouš, X 18. 2. 1856, + ?	40
51.	Alžběta, X 2. 1. 1858, + 8. 5. 1866 D. Dunaj.	40
52.	Jan, 4. 3. 1851, + ?	40
53.	Anna, X 26. 7. 1860 D. Dunaj., + 12. 9. 1941 Vídeň	40
54.	Emilie, X 24. 3. 1862, + ?	40
55.	Dominik, X 19. 6. 1863, + ?	40
56.	Ignác, X 23. 7. 1865, + ?	40
57.	Alois, X 29. 3. 1867, + 19.., mž. (1. či 2.?) Terezie Bohdalová (18. 8. 1931 Vídeň, Votivkirche)	40
58.	Viktorie, X 19. 4. 1869, + 20. 5. 1870 D. Dunaj.	40
59.	Karel, dvojče, rakouský president 1945/50, X 14. 12. 1870 + 31. 12. 1950 Vídeň	40
60.	Antonín, dvojče, X 14. 12. 1870, + 21. 12. 1870 D. Dunaj.	40
61.	Matylda, 20. 11. 1854, + 30. 1. 1855 D. Dunaj.	41
62.	Jan, X 11. 1. 1856, + ?	41
63.	Josefa Marie, X 31. 1. 1857, + ?	41
64.	František, X 9. 8., + 2. 9. 1859 D. Dunaj.	41
65.	František, X 11. 8. 1860, + ?	41
66.	Karel, X 18. 7. 1862, + ?	41

67.	Vilém, X i + 27. 10. 1863 D. Dunaj.	42
68.	Josefa, X 3. 12. 1852, + ?	42
69.	Marie, X 23. 2. 1855, + ?	42
70.	Jan, X i + 7. 9. 1856 D. Dunaj.	42
71.	Alžběta, X 14. 7. 1858, + ?	42
72.	Jan, X 16. 11. 1860, + 22. 4. 1867 D. Dunaj.	42
73.	Aloisie, X 18. 11. 1862, + 16. 7. 1864 D. Dunaj.	42
74.	Karel, X i + 10. 2. 1866 D. Dunaj.	42
75.	Karel, X 5. 6. 1870 D. Dunaj., + 21. 11. 1874 Vídeň	42
76.	Rudolf, X 12. 3. 1858, + ?	44
VIII. generace		
77.	Amálie, X 19. 6. 1882 D. Dunaj., + ?	53

Prameny:

I. Matriky (MZA Brno, sign. E 67) (M)

1. Perná, N 1784 – 1869, č. 3160
2. Perná, O 1784 – 1869, č. 3163
3. Březí u Mikulova, N 1784 – 1811, č. 2477
4. Březí u Mikulova, O 1784 – 1842, č. 2486
5. Drnholce, NOZ 1701 – 1743, č. 2596
6. Drnholce, NOZ 1744 – 1783, č. 2597
7. České Křídlovice, NOZ 1702 – 1727, č. 13502
8. Novosedly u Mikulova, NOZ 1649 – 1682, č. 3098
9. Novosedly u Mikulova, NOZ 1682–1772, č. 3099
10. Novosedly u Mikulova, NOZ 1773 – 1784, č. 3100
11. Novosedly u Mikulova, N 1784 – 1821, č. 3101
12. Novosedly u Mikulova, N 1822 – 1857, č. 3102
13. Novosedly u Mikulova, O 1784 – 1837, č. 3106
14. Novosedly u Mikulova, O 1838 – 1876, č. 3107
15. Novosedly u Mikulova, Z 1784 – 1837, č. 3110
16. Novosedly u Mikulova, Z 1830 – 1896, č. 3111
17. Horní Věstonice, NOZ 1640 – 1784, č. 2632
18. Horní Věstonice, N 1784 – 1843, č. 2633
19. Horní Věstonice, rejstřík ke ztracené O matrice, 1784 – 1900, č. 2642
20. Horní Věstonice, Z 1784 – 1880, č. 2639
21. Troskotovice, N 1784 – 1859, č. 14719
22. Troskotovice, Z 1784 – 1890, č. 14725
23. Dolní Dunajovice, NOZ 1750 – 1784, č. 2551
24. Dolní Dunajovice, N 1784 – 1807, č. 2552
25. Dolní Dunajovice, N 1808 – 1838, č. 2553
26. Dolní Dunajovice, N 1839 – 1861, č. 2554
27. Dolní Dunajovice, N 1862 – 1888, č. 2555
28. Dolní Dunajovice, O 1784 – 1854, č. 2559
29. Dolní Dunajovice, Z 1784 – 1827, č. 2563
30. Dolní Dunajovice, Z 1828 – 1870, č. 2564

II. Jiné (MZA Brno) (J)

1. Rektifikační akta panství Drnholce, sign. D 2, č. 169
2. Tereziánský katastr panství Drnholce, sign. D 4, č. 320 / 1

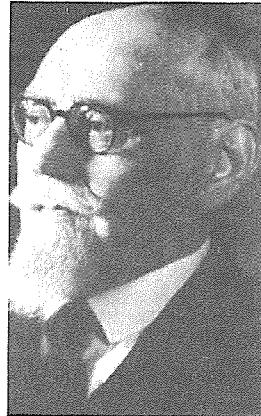
3. Dominikální pozemková kniha Dol. Dunajovic I, 1800 – 1882 sign C 17, č. 5156
4. Dominikální pozemková kniha Dol. Dunajovic II, 1789 – 1880, sign. C 17, č. 5157
5. Urbář drnholeckého panství z r. 1692, sign. F 3, kniha č. 9
6. Urbář drnholeckého panství z r. 1696, sign. F 3, kniha č. 10
7. Pozůstalostní akta Matěje Rennera st., sign. F 3, karton 484, č. 1043

Rejstřík příjmení k rodokmenu.

Aigner	33	Gepperth	4	Lintner	29
Beigl	37, 44	Gigl	23	Morsch	3
Beitler	21	Greger	41	Müll(n)er	30
Bohdal	57	Habiger	40	Prisnitz	14
Bunzl	42	Hampl	36	Rannerth	2
Eder	39	Janitzek	4	Schaller	15
Eker	9	Kaillich	15	Scholer	21
Flor	15	Knee	15	Till	21
Fosler	14	Kratschmer	25	Zabl	22
Frey	3	Krebs/Kreps	15, 33	Zecha	40
Frie(e)dl	2, 3	Kužel	21		

Karl Renner (1919)

Karl Renner (1950)

Portrét Giorgia Pallaviciniho

PRAŽSKÝ SŇATEK BÝVALÉHO VĚZNĚ ZE ŠPILBERKU

Miroslav Trmač

(Památce zesnulého genealoga a heraldika, redaktora Ing. Viktora Genttnera).

Sadová úprava podstatně změnila vzhled hradu nad Brnem. Zahledíme-li se na vyobrazení z dřívějších dob, která zobrazují pustý kopec s mohutnými zdmi pevnosti, teprve pak si dovedeme učinit představu, jakou hrůzu vzbuzoval tento hrad v přicházejícím vězni již zvenčí.

Jednou z nejznámějších skupin vězňů, která prošla tímto vězením v prvé polovině 19. století, byla početná skupina ze severní Itálie. Její osudy byly mnohokrát zpracovány, byla jím věnována díla vědecká i beletrie.¹⁾ Celkový počet 44 italských vězňů dopravených sem v letech 1822 až 1844, z nichž poslední opustil vězení až roku 1846, bývá dělen na několik skupinek. Jednou z nich jsou vězni odsouzení za procesů v Miláně v letech 1821 až 1824. Jsou to vězni z procesu s hrabětem Confalonierim a lombardskými účastníky, dále vězni z procesu v Brescii z procesu s Francouzem Andryanem.²⁾

Na Špilberk byli dopraveni postupně. Nejprve dorazila do věznice skupina 6 vězňů, která vyjela 5. února 1824 z Milána, 6. února byla v Cremoně a dorazila do Mantovy, 7. února byla již cílem cesty Vicenza, dále vedla cesta postupně přes Treviso, Pordedone, Udine a konečně 13. února opustila tehdejší hranice Itálie u Potebby. Následovala cesta alpskými zeměmi. Ve Villachu museli zanechat Confaloniereho, který dostal záchvat nemoci. Pokračovali přes St. Veit, Judenburg atd. postupně přes Alpy do Podunají a dne 29. února je přivítal Špilberk. Confalonieri dorazil na Špilberk se zpožděním až 5. března 1824. Další 4 přijeli ještě roku 1824, poslední 4 dorazili do Brna až po dvou letech pobytu ve vězení v městě Lublani, až 2. srpna 1826. Dva z této skupinky vězňů zemřeli ve vězení, dva byli převezeni do věznice v městě Gradisca severně od Terstského zálivu, tři byli deportováni do Ameriky, tři dostali milost, čtyři odešli až po vypršení doby trestu.

Vězni byli zapsáni do kmenové knihy pod příslušným číslem. Uvedená skupina vězňů byla zaznamenána v rozmezí čísel 408 až 471. Každému vězni jsou věnovány dvě strany rozšířné knihy. Je zde zaznamenáno vše, co bylo pro věznicu žádoucí vědět.³⁾

Zivot ve vězení na Špilberku byl popsán vězněm z prvej skupiny, básničkem Silviem Pellicem (léta 1822 až 1835). Jeho kniha byla přeložena do řady jazyků a stala se památníkem vězněných Italů.⁴⁾

Zvláštní shodou okolností jsem byl přiveden k zájmu o výše uvedenou skupinku vězňů, kteří byli uvězni v roce 1824. Příběh vězně, o němž jsem zjišťoval některé údaje, mne tak zaujal, že jsem se jím začal podrobněji zabývat.⁵⁾

Špilberský vězeň číslo 411, Giorgio Guido marchese Pallavicino, je uveden v kmenové knize jako rodák z Milana v Itálii. Při příchodu mu bylo 26 let, byl katolík, svobodný majitel statku. Byl střední štíhlé postavy, měl okrouhlý obličej, dobrou barvu obličeje, vysoké čelo, úměrný nos a ústa, kulatou bradu, jasné modré oči, světlé vlasy a obočí i vous.⁶⁾ Odsouzen byl za velezradu se skupinou výše v knize již uvedenou: Confalonieri, Tonelli, Arese a mnozí jiní... Poslední rozsudek byl vynesen speciální komisi 1. a 2. instance, potom lombardsko-benátským senátem; byl odsouzen k trestu smrti. Tento rozsudek byl změněn císařovou milostí dvorním dekretem z 27. prosince 1823 na dvacet let těžkého žaláře. Rozsudek mu byl oznámen 21. ledna 1824. Konec vězení měl být až 20. ledna 1844.

Dále je v knize o vězni poznamenáno, že byl dobrého zdraví, ale churavěl během vyšetřování, byl přepojatý ve svých politických názorech, ale jinak dobrého chování. Dne 22. září r. 1832 byl předán brněnskému policejnímu ředitelství.

Tím ovšem jeho věznění neskončilo. Víme, že byl předán do věznice – celkem neočekávaně – v italské Gradisce a pak do věznice v Lublani. Roku 1835 byl amnestován.

Sám popisuje svou cestu za dalším osudem. Doprovázen policejním komisařem, odjel v prosinci 1836, o čemž psal své matce: První noc spal v obci Gonowitz, druhou ve Štýrském Hradci, třetí v Mürzzuschlagu, čtvrtou v Novém Městě (zřejmě jde o Vídeňské Nové Město), pátou, nejhorší, v nějaké myší díře, jejíž jméno si nezapamatoval... až konečně dorazil do Prahy. V dopise matce si povzdechl: Ó, má drahá matko... konečně svoboden!⁸⁾

S jeho svobodou to však dořešeno nebylo. Podle zpráv, které se dochovaly, měl určen pobyt v Praze a měl se snad každý třetí den hlásit na policii.

Skutečnost zřejmě nebyla tak drastická, neboť víme, že byl roku 1837 v letních měsících (někdy v květnu až září) v Karlových Varech a tento pobyt se mu stal svým způsobem osudným. Zde se totiž seznámil se svou nastávající manželkou, pražskou měšťanskou dcerkou z patricijské rodiny – Annou Koppmannovou.

Jeho vyvolená byla čtvrtou a nejmladší dcerou majitele statku a vinic pana Martina Koppmanna, který musel udělit k tomuto nastávajícímu sňatku své neplnoleté dcery svůj výslovný otcovský souhlas, který byl zaznamenán do matriky oddaných a otcem vlastnoručně podepsán.

A tak se bývalý italský vězeň dostal z Brna vyličenými oklikami do Prahy a zde se oženil.

Leč povězme si nyní bližší o osobách tohoto jistě mimořádného sňatku.

Rodiny se jménem Pallavicini či Pallavicino byly tehdy v severní Itálii početné a byly snad navzájem v příbuzenském, byť vzdáleném již, poměru. Šlo o proslulou a starobylou rodinu, pocházející údajně v pradávné době z Německa, která měla snad přijít do Itálie již v 10. století a zde prý se již ve 12. století rozdělila do dvou velkých větví, z nichž jedna pocházela od Viléma, který zemřel roku 1162, druhá od Alberta, který žil ještě roku 1136.⁷⁾ Náš špiberský vězeň patří v té složité skupině rodin do Vilémova potomstva a sice do milánské rodiny Pallavicini-Trivulzio, kteří byli markýzové.

Náš Giorgio, markýz Pallavicino-Trivulzio se narodil 24. dubna 1796 v Milánu jako syn Pia, markýze Pallavicini a Anny, markýzy Besozzi. O jeho otci jen víme, že roku 1838 nebyl již živ.¹¹⁾

Nevěsta Anna Koppmannová byla dcerou zmíněného již Martina Josefa Koppmanna, pražského měšťana a majitele statku a vinic, který se údajně narodil roku 1789 jako syn Martina Koppmanna a snad roku 1810 se oženil⁸⁾ s Annou Sieberovou, narozenou asi roku 1785, dcerou Františka Siebera; je třeba poznamenat, že měla bratra, který byl cestovatelem a spisovatelem, Františka Viléma Siebera. Otec nevěsty zemřel 5. ledna 1842 a matka již 6. března 1840 (54letá na mrtvici).

Naše nevěsta Anna byla, jak bylo již uvedeno, nejmladší ze čtyř dcer: 1. Marie byla narozena 14. května 1811, 2. Barbora roku 1812, 3. Rakolina roku 1814 a nejmladší 4. Anna 10. července 1817 v Praze.¹³⁾

Mladým manželům sezdaným v Praze dne 5. dubna 1838 u sv. Jakuba¹²⁾, se narodila dne 15. ledna 1841 jediná dcerka, rovněž Anna (Teresie Alžběta Antonie); čp. 821 měl ženich, nevěsta 648/1, při křtu dcery je zapsáno čp. 821/2.¹⁹⁾ Kmotrou byla babička – vdova, rozená Besozzi, již zastupovala Marie v. Bundschuh, manželka ryt. v. Bundschuh. A kmotrem byl dědeček Martin Josef Koppmann.¹⁴⁾

Poměry se pro mladý manželský pár postupně vyřešily, návrat do Itálie byl možný, ale styky s Prahou neustaly, tak např. víme, že Pallavicini byl roku 1847 v srpnu v Karlových Varech, ale to již v červenci téhož roku zanechal rodinu v Praze, odkud sám přešel v září téhož roku. Poznamenává i cestu železnicí (Severní dráha) z Vídně do Prahy. Užíval svého statku v San Fiorano u Codogna.

Jeho další osudy se již odehrávají v Itálii. Dočkal se samostatného italského státu, stal se senátorem a zemřel v Genestrello 4. srpna 1878 ve věku přes 82 let. Jeho manželka Anna se ujala vydání jeho pamětí a korespondence, vyšlých ve třech dílech, druhý vyšel v roce jejího úmrtí, které ji potkalo 16. března 1885 v Turinu. Díla se pak ujala dcera Anna a jejím přičiněním vyšel třetí díl.¹⁵⁾

Dcera Anna se provdala 24. dubna 1858 v Turinu za Alessandra Luserna-Manfredi, marchese d'Angrogna, hraběte di Luserna, který se narodil 28. srpna 1829. Byl synem Karla Amadea Luserna-Manfredi a Clélie hraběnky, rozené šlechtičny Vallese dei conti di Montaldo.¹⁶⁾

Z tohoto manželství vzešel jediný nám známý potomek, syn Giorgio Luserna-Manfredi, narozený neznámo nám kdy, roku 1896 ještě svobodný a důstojník, další osudy nejsou známy a pro naše vyprávění ani nejsou důležité.

Z celkem náhodného seznámení s osudy jednoho ze špilberských vězňů povstalo toto vyprávění. Jistě jsou tu mnohé vazby na Prahu, jež zde nejsou uvedeny, případně i na Moravu, ale to by byly vztahy jistě velmi vzdálené, neboť dvě rodiny Pallavicini měly statky na jihozápadní Moravě: roku 1808 koupil statek Jaroslavice hrabě Josef Pallavicini-Centurioni (roku 1835 je však již koupil hrabě Hompesch-Bollheim) a v letech 1842 až 1945 vlastnili Pallaviciniové panství Jemnice,¹⁷⁾ rodina měla statky i v Uhrách. O pražských vztazích je dochována zajímavá tradice, o vztazích k Moravě není v souvislosti s naším špilberským vězněm známo vůbec nic, při velmi rozvětvené a početné rodině Pallavicini to ostatně vůbec neudivuje, že tu ani vztahy být vůbec nemusely.

Závěrem je mou milou povinností zde poděkovat za početné podněty a sdělení Ing. V. Gentnerovi z Prahy a jeho zájem o tohoto špilberského vězni mne uvedl k moravským pramenům a vzbudil pak i můj zájem.¹⁸⁾

Poznámky:

- 1) Z neobvyčejně početné literatury o Italích na Špilberku alespoň přehlednou knihu Otakar Franěk–Oldřich Toman, Špilberk, kde je i soupis vhodné literatury a pramenů. (Vydalo nakladatelství Blok v Brně roku 1968). Ze starší literatury: Leopold Nopp, Špilberk, jeho dějiny a památnosti, vyšlo v Praze 1926.
- 2) Renzo U. Montini: I processi Spielbergiani; Aldo Zaniboni: I fogli matricolari dello Spielberg, Roma 1937. Zde přehledně vše o procesech a záznamy o vězničích z kmenových knih vězňů na Špilberku.
- 3) Knihy jsou uloženy ve Státním oblastním archivu v Brně.
- 4) Silvio Pellico da Saluzzo: Má vězení. Vzpomínky. Česky např. v nakl. J. Ottý v Praze 1926.
- 5) Podnět mi dal Ing. V. Gentner z Prahy, který se zajímal o archivní prameny k osobě tohoto špilberského vězni, při jejich studiu jsem se začal o věc blíže zajímat.
- 6) Viz pozn. 2, s. 190 – 191.
- 7) Grande dizionario enciclopedico XIV (Pal–Pom), Unione tipografico–Editrice Torinese 1970, Torino, s. 27 – 30; s. 29 – 30: Pallavicini–Trivulzio.
- 8) Memorie di Giorgio Pallavicini pubblicate per la cura della moglie. Volume primo dal 1796 al 1848. Torino, s. 142 – 195.

- 9) Viz Noppovu knihu, pozn. 1, na s. 48 – 49. Mám vše ovšem upřesněno matričními doklady z Prahy, viz níže.
- 10) Viz pozn. 8, cit. kniha, s. 142 v II. dílu, kde dole v poznámce vkládá manželka – vydatelka kus osobních osudů.
- 11) Annuario della nobilta italiana, roč. 1897 (XIV), Bari, s. 878 – 883 Pallavicini o Pallavicino...
- 12) Matrika oddaných ř. k. f. úř. kostela sv. Jakuba na Starém městě v Praze z let 1835 – 1850, AMP, sign. JAK 06, fol. 21.
- 13) Dle sdělení Ing. V. Genttnera z Prahy.
- 14) Tamtéž matrika nar. JCH, Fol.. 110.
- 15) Viz pozn. 8: Třetí díl vydaný dcerou dosahuje událostí za léta 1852 – 1860 (korespondence atd.)
- 16) Viz pozn. 11, s. 719 – 723.
- 17) Např. Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, I, Jižní Morava (kolektiv autorů), Praha 1981, s. 116 a s. 117.
- 18) Viz pozn. 5: Šlo ovšem o širší zájem pražského badatele, podnícený dochovanou tradicí v Praze.
- 19) Podrobnosti k budovám, kde se pražský děj odehrával: Tak čp. 821) Nové Město je secesní, bohatě na fasádě členěný dům na dnešním Václavském náměstí (tehdy Koňském trhu), č. orient. 37, v úrovni proti paláci pošt. spořitelny, přiměřený rodině markýze. Čp. 648 (Staré Město patří ke skupině budov kolem zahrady v Jakubské ulici (dnes č. orient. 8) a Templové (č. orient. 6) kde bylo též pohostinství Kappmanna. Zřejmě tehdy i prodej výtěžku z jeho vinic zvané Kappmanka (čp. 649).

Příloha:

Pius Marchese Pallavicini	Marchesa Anna Besozzi	Martin ? Koppmann	František Sieber ?
Giorgio Pallavicini–Trivulzio n. 24. 4. 1796 Milano † 4. 8. 1888 Genestrello	Anna Koppmannová n. 10. 7. 1818 Praha † 16. 3. 1885 Torino		
oddání 5. dubna 1838 Praha			
Anna Teresie Alžběta Antonie Pallavicini–Trivulzio n. 15. 1. 1840 Praha			
sňatek 24. 4. 1858 Torino			
manžel: Alessandro Luserna–Manfredi marchese d'Arcogna n. 28. 8. 1829 jejich syn: Giorgio Luserna–Manfredini důstojník			

HERALDIKA BRUNENSIS

Znaky a vlajky nových brněnských městských částí.

Po obecních volbách v listopadu 1990 byla v městě Brně vytvořena nová územní struktura tvořená 29 městskými částmi. Většina těchto částí byla konstituována na katastrech původně samostatných obcí, které v průběhu tohoto století byly sloučeny s městem Brnem. Tyto obce měly původně vesnický charakter a s výjimkou Králova Pole, Husovic, Líšně a Starého Brna nepoužívaly v minulosti své znaky. Proto, po obnovení své obecní samosprávy v rámci nového systému správy města, řada obecních zastupitelstev vyvinula aktivitu za vytvoření nových obecních symbolů – znaků a vlajek, které by representovaly jednotlivé obce navenek. Tato iniciativa se setkala s pochopením jak u brněnského primátora ing. Mencla, tak i u městského zastupitelstva a byla ustanovena Pracovní skupina pro symboly města Brna jako poradní orgán Úřadu města Brna. Tato skupina doporučila, aby rozhodování o symbolech místních částí bylo svěřeno do kompetence místního zastupitelstva, které bude o usnesení přjmout symboly obce informovat Úřad města Brna. Po odsouhlasení návrhu Pracovní skupinou by mohla městská část své symboly používat. Metodický pokyn, který užívání znaků a vlajek upraví v souladu se Statutem města Brna, se připravuje.

Dosud byly přijaty následující nové znaky a vlajky brněnských městských částí:

1. BRNO–BOHUNICE

Znak a vlajka byly schváleny na zasedání obecního zastupitelstva dne 10. 10. 1991.

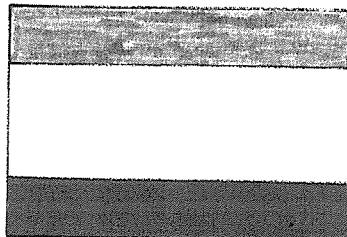
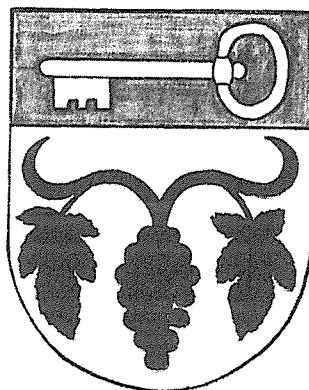
Znakem městské části je stříbrný gotický štít s červenou hlavou, v níž je položen stříbrný klíč, jeho očko směřuje doleva. V poli štítu je snítka vinné révy s hroznem vína mezi dvěma vinnými listy, vše v zelené barvě.

Vlajkou městské části je list o poměru stran 2:3, tvořený třemi vodorovnými pruhů v barvách červené, bílé a zelené v poměru šířek 1:2:1.

Znakové figury vycházejí z historicky doložené a dodnes dochované pečeti obce z roku 1612. Na základě konzultace s autorem tohoto článku bylo pole s klíčem původně děleného štítu zúženo, aby vytvořilo hlavu štítu a symbol vinné révy tak graficky lépe vynikl, hvězdičky (kvítky?) provázející vinný hrozen byly nahrazeny vinnými listy.

Klíč symbolizuje historickou příslušnost obce ke kapitule sv. Petra a Pavla v Brně, barvy hlavy štítu a znamení na ní jsou proto barvami města Brna. Zelená snítka révy symbolizuje dlouholetou tradici zemědělství a vinohradnictví v obci, které bylo hlavním zdrojem obživy obyvatel obce v minulosti.

Barvy vlajky vycházejí z barev znaku. Bílý pruh byl v porovnání s oběma krajními rozšířen, jednak vzhledem k zastoupení bílé barvy ve štítu a jednak proto, aby v budoucnu mohly být na list vlajky umístěny další symboly organizací, které bohunická obec ustanoví.

Brno – místní část Bohumice

2. BRNO-JUNDROV

Již 14. 3. 1991 pověřila rada městské části svého člena Zdeňka Koudelku (člena našeho klubu) vypracováním návrhů znaku a vlajky. K tomu byla ustanovena pracovní skupina (místostarosta Jundrova Zdeněk Koudelka, člen zastupitelstva ing. arch. Petr Coufal ze Střední umělecko-průmyslové školy a akad. malíř Petr Veselý z Pedagogické fakulty Masarykovy university v Brně). Dvě varianty znaku a šest variant vlajky, které skupina vypracovala, byly projednány na zasedání zastupitelstva dne 27. 6. 1991 a z nich byla vybrána a schválena následující podoba symbolů městské části.

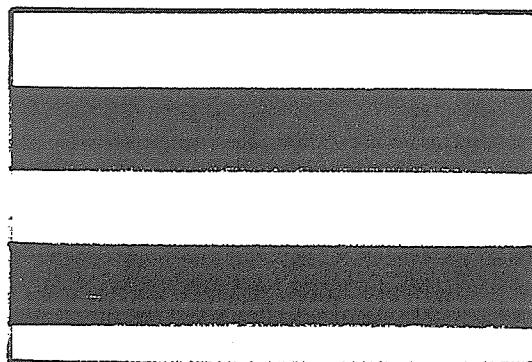
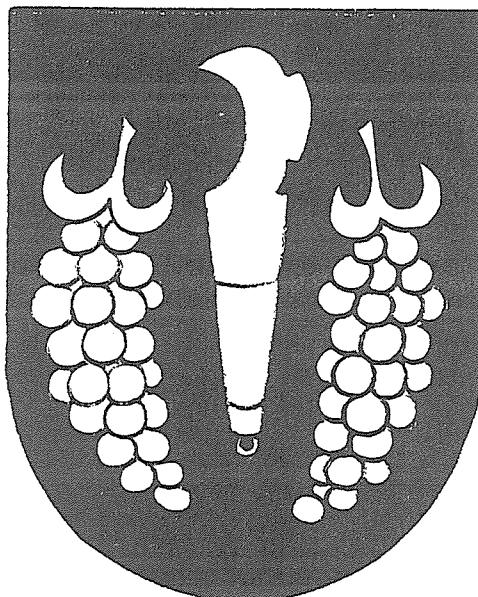
Znakem obce Jundrova je španělský štít modré barvy, v jehož ose je svisle postavený stříbrný vinařský nůž hrotem vzhůru, doprovázený dvěma vinnými hrozny taktéž stříbrnými.

Obecní vlajkou je list tvořený pěti vodorovnými pruhů, odzhora bílým, modrým, bílým, modrým a bílým, jejichž šířky jsou v poměru 2:2:2:2:1. Poměr šířky a délky vlajkového listu je 2:3.

Způsob kresebné stylizace erbovních figur i tvar štítu respektují obraz pečetního znamení obecní pečeti z roku 1646. Figury upomínají na dřívější vinařskou tradici obce, která měla již od roku 1530 právo hor viničních. Při navrhování barev se zastupitelstvo

rozhodlo vyjít z moravského znaku a ze dvou variant stříbrné a modré kombinace vybralo variantu se stříbrnými figurami a modrým štítem.

Při volbě vlajky bylo rozhodnuto vyjít z barev štítu. Zastupitelstvo posoudilo 6 různých kombinací bílé a modré barvy ve formě vodorovných či svislých pruhů a použití písmene J. Žádná z předložených variant nebyla na zmíněném zasedání zastupitelstva schválena a konečné rozhodnutí bylo přesunuto na zasedání dne 12. 9. 1991, kde byl schválen jediný předložený návrh spočívající v kombinaci bílých a modrých pruhů připomínající vlajku města Brna.

Brno - místní část Jundrov

3. BRNO-ŽABOVŘESKY

Městská část Žabovřesky je zřejmě první městskou částí v Brně, která schválila nové obecní symboly. Návrh znaku a vlajky obce předložilo Zastupitelstvo městské části Pracovní skupině pro symboly města Brna dne 26. 3. 1991.

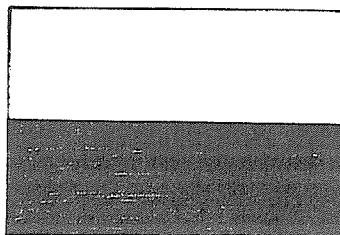
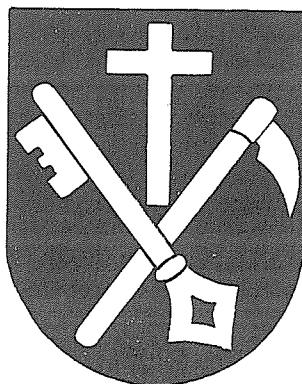
Návrh znaku vychází z doložených tří typů pečetí se stejným pečetním znamením, které jsou uloženy v Moravském zemském archivu a pocházejí z let 1749, 1787 a 1820. Po konzultaci s heraldikem PhDr. Ivanem Starhou bylo rozhodnuto pečetní znamení zachovat v heraldické podobě bez jakékoliv změny. Pro barvy znaku a vlajky zvolilo obecní zastupitelstvo základní barvy bílou (resp. stříbrnou) a modrou.

Pracovní skupina na svém zasedání 8. 7. 1991 doporučila, aby pro dodržení zásady popsatelnosti byly symboly klíče, kosíře a kříže (které jsou na pečeti spojené v jednu figuru) pouze kresebně přestylizovány, aby vyniklo křížení a bylo zdůrazněno, že jde o tři samostatné figury. Doporučilo rovněž, aby dvojitý kosíř na pečeti (který je pravděpodobně ryteckým omylem) byl ve štítu nahrazen klasickým kosířem jednoduchým.

Znakem Žabovřesk je tedy modrý štít, na němž je kosmo postavený klíč překřížený se šikmo postaveným kosířem a nad překřížením stojí latinský kříž, vše stříbrné.

Vlajka Žabovřesk je tvořena dvěma stejně širokými podélnými pruhy, modrým a bílým. Podle zásad tvorby vlajek z barev znaku by měl být bílý pruh umístěn nad pruhem modrým. Poměr šířky a délky vlajkového listu nebyl v návrhu specifikován.

Dle názoru Pracovní skupiny vlajku podobného typu používá v ČSFR řada měst. Skupina proto doporučila městskému zastupitelstvu návrh vlajky přerepracovat.

Brno - městská část Žabovřesky

4. BRNO-ŽIDENICE

Z iniciativy místostarosty Židenic p. M. Darmopila pověřilo zastupitelstvo městské části vypracováním znaku a vlajky obce Dr. Františka Píchu, předsedu GHK v Brně. Předložený návrh byl spolu s důvodovou zprávou projednán obecní radou a schválen 4. zasedáním zastupitelstva městské části dne 28. 2. 1991.

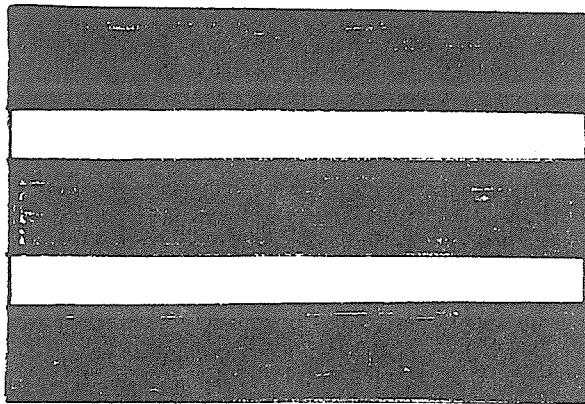
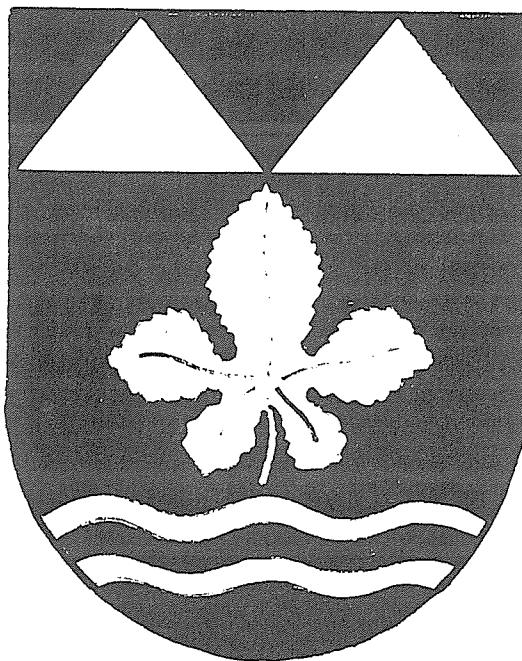
Ve znaku Židenic je na modrém štítu nad stříbrným dvojříčím postavený zlatý list vinné révy. V hlavě štítu, taktéž modré, jsou dvě stříbrné špice vyrůstající z dělící linie a dotýkající se horního okraje štítu.

Znak má svůj vnitřní symbolický význam. List vinné révy, znázorněný na staré obecní pečeti, představuje městskou část Židenice jako jednotnou obec s dlouhou a bohatou historií. Zlatá barva listu symbolizuje její rozkvét v minulosti i do budoucnosti. Dvě stříbrné špice představují dvě historické části dnešních Židenic – původně samostatné obce Židenice a Juliánov. Tyto špice zároveň představují vápencové stráně pahorků nad údolím Svitavy. Spolu s touto řekou, znázorněnou vlnitými pruhy, tvoří tyto pahorky přirozenou hranici Židenic v minulosti i současnosti. Představují i nejdůležitější zdroje obživy desítek generací židenických obyvatel. Barvy znaku jsou odvozeny od znaku zábrdovických opatů, kteří byli židenickou vrchností až do zrušení kláštera v roce 1784.

List vlajky je tvořen pěti vodorovnými pruhy, odhora modrým, bílým, modrým, žlutým a modrým, jejichž šířky jsou v poměru 2:1:2:1:2. Poměr šířky a délky vlajkového listu je 2:3.

Vlajkový list, vodorovně dělený, připomíná vlajku města Brna a symbolizuje tak Židenice jako součást Brna. Oba užší pruhy připomínají obě historické části dnešních Židenic: bílý pruh znamená Juliánov (barva je odvozena od vápencových strání Bílé hory, pod níž leží), žlutý Židenice (je to barva vína lisovaného z hroznů kdysi proslulých židenických vinic). Oba pruhy jsou stejně široké a nepřekrývají se; to symbolizuje rovnost obou historických částí. Modrá barva – barva štítu židenického i moravského znaku – je na vlajce dominantní a oba pruhy obklopuje a sjednocuje. Symbolizuje tedy jednotu a sounáležitost všech občanů v jednotné obci. Poměr stran vlajkového listu je stejný jako u vlajek ČSFR a města Brna.

zpracoval: František Pícha
kresby: autor

Brno - místní část Židenice

HOVORY G + H

V dnešních hovorech G + H vám představujeme nového ředitele Moravského zemského muzea v Brně PhDr. Jiřího Pernese. Položili jsme mu sedm otázek k aktuální politické a historické situaci, na něž nám ochotně a obsáhle odpověděl.

1. V souvislosti s polistopadovými změnami se změnila i náplň a organizace činnosti Moravského zemského muzea. V kterých směrech se tyto změny projevily nejvýrazněji?

Změny, k nimž v činnosti Moravského zemského muzea v Brně po listopadu 1989 došlo, jsou hlubší a zásadnější, než se na první pohled může zdát. Lze říci, že proběhly v několika úrovních:

Snahou nového vedení Moravského muzea bylo především posílení jeho zemskosti, celozemského charakteru jeho působnosti. To se projevilo nejen v tom, že do názvu muzea se dostal znovu po létech přívlastek „zemské“, tedy opět Moravské zemské muzeum, ale především v úsilí, aby odborná a organizační činnost našich pracovníků měla skutečně celozemský význam a charakter, aby naše muzeum bylo chápáno jako instituce, která je přínosná a důležitá pro kulturní a vědecký život celé země. Nejde to samozřejmě jednoduše a výsledky se nedostavují hned. V oblasti tvorby sbírek to bylo nejsnazší, protože naše sbírkotvorná oddělení nikdy ani za totality, svůj celozemský záběr neztratila, a to i vzdor snaze tehdejších řídících orgánů snížit povědomí moravské zemskosti a jisté odlišnosti na minimum. Obtížnější je to již v oblasti organizační, kulturní. Přesto se to však pozvolna daří tím, že naše muzeum vyvíjí velkou iniciativu v práci Moravsko-slezské komory Asociace českých a moravskoslezských muzeí a galerií, naše muzeologické oddělení podniká taková opatření, aby v budoucnu bylo bráno jako přirozená autorita v oblasti muzejnictví na Moravě, a naše specializovaná oddělení, především oddělení EDUCO, zaměřené na práci s veřejností, ale také oddělení ediční a oddělení tvorby výstav a expozic, koncipují takové programy, které Moravské zemské muzeum stavějí do popředí kulturního života nejen v Brně, ale i v celé zemi.

Právě v této oblasti došlo podle mého soudu k druhé zásadní proměně v činnosti Moravského zemského muzea. Až do roku 1991 se mohlo veřejnosti prezentovat jen minimálním počtem expozic a poměrně skromnými výstavními místnostmi. To bylo dáno probíhající rekonstrukcí Dietrichsteinského paláce, tím, že muzeum nemělo pro práci s veřejností dostatečný prostor. Muzeum proto mohlo klást důraz především na vědecký charakter své činnosti, na tvorbu sbírek, na terénní výzkumy atd. Práce s veřejností byla až druhorádá, omezovala se v zásadě jen na spolupráci se školami, což bylo víceméně povinné. Tuto problematiku klidně zvládli 1 až 2 pracovníci. V říjnu 1991 se situace zásadně změnila. Tím, že jsme veřejnosti otevřeli Dietrichsteinský palác s jeho novými expozicemi, výstavními sály, konferenčními a přednáškovými prostorami atd. vznikla zcela nová situace. Navíc i změněné společenské poměry nás stále více nutí k tomu, abychom změnili svůj přístup k veřejnosti, abychom si přestali hrát na vědce ve skleněné věži, kteří návštěvníky nepotřebují, protože je dokonce i trochu obtěžují. Nové vedení Moravského zemského muzea naopak povýšilo práci s veřejností na druhou základní činnost muzea, zcela rovnocennou práci vědecké a sbírkotvorné. Rádi bychom dosáhli toho, aby se Moravské zemské muzeum stalo skutečným stánkem vědy a kultury, do nějž za zábavou a poučením dochází lidé nejen z Brna, ale i z celé Moravy. A jsem přesvědčen o tom, že takovouto prací, budeme-li ji dělat dobře a poctivě, dokážeme udělat pro Moravu více než snahami o konstituování nějakého nového moravského národa.

Třetí významná změna, k níž v Moravském zemském muzeu po listopadu 1989 došlo, byla změna organizační, vnitropodniková. Také ona vycházela ze změněných podmínek společenských. Dokončením rekonstrukčních a instalacích prací v Dietrichsteinském paláci jsme stanuli před úkolem zpřístupnit jej veřejnosti. Provoz takového velkého objektu ovšem klade mimořádné nároky na personál, na počet pracovníků. A ty nám nikdo nebyl ochoten dát. Proto jsme zpracovali koncepci reorganizace Moravského zemského muzea, která by proběhla v několika etapách. Ta první měla zajistit bezvadné fungování Dietrichsteinského paláce se stávajícím počtem pracovníků muzea, bez nabírání lidí nových. To se v zásadě zdařilo. Další etapy jsou zaměřeny na to, aby se celkový počet pracovníků muzea snížil. V současné době jde totiž celá jedna třetina našeho rozpočtu na mzdy a to se mi zdá hrozně moc. Tím spíš, když nejsem přesvědčen o tom, že všichni naši pracovníci jsou naprostě nepostradatelní a že jsou pro muzeum přínosem.

2. Moravské zemské muzeum navštívil v říjnu roku 1991 poslanec Evropského parlamentu dr. Otto von Habsburg. Mimo jiné si zde prohlédl i výstavu „Pod císařským orlem“, která poprvé od vzniku republiky v roce 1918 demonstruje na našem území několiksetletou tradici habsburské říše v souvislosti s našimi zeměmi. Jaké jsou ohlasy této výstavy u vesměs levicově založeného obyvatelstva naší republiky a co na výstavu říkal sám dr. Habsburg?

Nejsem přesvědčen o tom, že obyvatelstvo naší republiky je vesměs levicově založeno. Mnohá odmítavá gesta, činěná směrem k Habsburkům a bývalému Rakousko-Uhersku, která by mohla levicové zaměření naznačovat, jsou spíše, podle mého názoru, určitým zažitým stereotypem, vyvolaným předchozí propagandou a školními osnovami. A to teď nemám na mysli jen praxi komunistickou, ale i prvorepublikánskou. Obě si byly ve vztahu k Rakousku a Habsburkům velmi podobné, i když, samozřejmě, každá z úplně jiného důvodu. Prostě, tří sta let jsme trpěli! A jen málokdo je ochoten podívat se na toto historické období objektivně. Teď samozřejmě nemám na mysli profesionální historiky, ale širokou veřejnost. Jen velmi málo lidí si uvědomuje, že šlo o složitý proces vzájemných srážek, ale i vzájemného obohacování. Jen málokdo je ochoten připustit, že v posledních desetiletích habsburské vlády český národ dospěl a intelektuálně i ekonomicky zmohutněl tak, že je schopen samostatné existence. A za to můžeme nepochybňě děkovat především politickému klimatu c. a. k. mocnářství, tak často u nás posmívaného, o němž s oblibou říkám, že byl laskavou líhní našich demokratických tradic.

Kdo výstavu „Pod císařským orlem“ viděl, dá mi jistě za pravdu, že v ní nejdě o opačný extrém, o glorifikaci Rakouska a habsburské vlády. Šlo nám spíše o to, ukázat české dějiny a Habsburky společně, bez dosavadních zábran a uměle vytvářených tabu, pokud možno objektivně. Mám pocit, že je to výstava zdařilá. Mimo jiné k tomu přispěla i skutečnost, že většina exponátů, povypůjčovaných z muzeí a galerií v celé České republice, je zde vystavena vlastně vůbec poprvé. A také jsme si vybrali dobré spolupracovníky: architekta ing. Emila Drápala, CSc., z Brna, a výtvarnice Olgu Bohdálkovou z Ostravy.

Reakce návštěvníků na výstavu je překvapivě příznivá. Byl jsem si od počátku vědom, že jde o téma provokativní, v našich poměrech kontraversní. Už v zárodečném stadiu, vlastně hned, když jsem s plánem na uspořádání této výstavy vystoupil, odpověděl jeden z mých spolupracovníků otevřeným dopisem, v němž mne obvinil div ne z vlastizradu. Podobných dopisů jsem dostal několik. V jednom doslova stálo: „Bídný zrádče! Jaká byla odměna?“ Zdrcující většina zápisů v knize návštěv je však kladných a hodnotí výstavu vysoko.

Pan dr. Habsburg výstavu také pochválil a doufám, že u něj nešlo jen o pouhou zdvořilost.

3. Na výstavě „Pod císařským orlem“ se objevila celá řada genealogických, heraldických, faleristických a vexilologických artefaktů. Myslíte si, že zájem o tyto pomocné vědní disciplíny, po jejich čtyřicetiletém potlačování a nanejvýše trpění, je nyní módní a po čase ochabne a stane se opět z větší části doménou amatérů a poučených laiků, nebo můžeme čekat jejich zrovнопrávnění s ostatními historickými vědami s tím, že vysoké školy nám budou přímo vychovávat genealogy, heraldiky, faleristy apod.?

Nejsem si jist tím, že by změna politických poměrů měla vliv na postavení pomocných věd historických ve vysokoškolské výuce. Dokonce si ani nejsem jist tím, že byly v uplynulém období potlačovány. Je nepochybné, že demokratická škola dá studentům větší volnost ve výběru přednášek. Bude tedy, podle mého názoru, možné, aby si zájemce o soustavnější studium pomocných věd historických vybral takové přednášky, které jej zajímají a zapsal si jich takové množství, které jej uspokojí. Tímto způsobem by skutečně mohla vyrůst řada nových genealogů, heraldiků, numismatiků atd. Nemyslím však, že by v budoucnosti byly otevřány studijní směry, specializované pouze na pomocné vědy historické.

4. Moravské zemské muzeum zaštífuje mimo jiné i práci Genealogického a heraldického klubu v Brně. Jaké vidíte další perspektivy vzájemné spolupráce?

Jsem přesvědčen o tom, že budoucnost muzeí tkví v nejtěsnější spolupráci s veřejností. Čím více lidí se naučí do muzeí chodit, čím více lidí v nich bude vidět instituce, jež obohacují jejich život, čím více lidí se v nich bude cítit dobře, tím je perspektiva muzeí jasnejší. Jednou z cest, jak toho dosáhnout, je vytvářet takové podmínky, aby se lidé mohli v muzeích věnovat také svým koníčkům, svým zajímům. Podařilo-li se nám vytvořit takové prostředí, v němž se členové Genealogického a heraldického klubu v Brně, ale i dalších organizací a spolků, které s Moravským zemským muzeem spolupracují, cítí spokojeni a rádi se do něj vracejí, dosáhli jsme úspěchu. Tím samozřejmě nechci říci, že jsme vyčerpali všechny možnosti vzájemné spolupráce. Vedění Moravského zemského muzea uvítá jakékoli podněty k jejímu dalšímu prohloubení.

5. Věnoval jste se genealogii svého rodu? Odkud pocházejí Vaši předkové a jaké měli povolání?

Otzáka původu našeho rodu, odkud přišli mí předkové, jak se jmenovali, co dělali a jak žili, mne zajímal a vzrušovala od dětství. Ale odpověď jsem se na ni pokusil teprve později, až jsem se na vysoké škole trochu seznámil s technikou historické práce. Pustil jsem se do studia genealogických pramenů, v prvé řadě matrik. V závěru studia jsem v Archívnu města Brna procházel matriky narozených, zemřelých i matriky sňatků a dospěl jsem do roku 1805. Hlouběji do historie jsem se nedostal, přestože mám situaci usnadněnou tím, že moji předkové stále seděli na jednom místě – žili v Chrlcích, přesněji Rosserbergu, čili Růžovém u Chrlic. Živili se zde jako drobní zemědělci, převážně to byli chalupníci, čtvrtlánici, výjimečně půllánici. Pak jsem ale šel na vojnu a k matrikám ani jiným pramenům jsem se už nevrátil. Nemám na to nějak čas. Čím jsem ale starší, tím větší naléhavost ta otázka pro mne má. Stále si říkám, že jednou, až budu mít volněji, se k matrikám vrátím a odpověď na ni najdu. Už kvůli svým dětem. Jsem totiž přesvědčen o tom, že jen člověk, který si je vědom svého původu, si je v plném dosahu vědom i svých povinností a také své místo ve světě hledá zodpovědněji. Nechápu lidi, kterým je ta otázka lhoustejná.

6. Jste už známým autorem literatury faktu. Kterému tématu se věnujete nyní a kdy se s Vaší prací seznámí veřejnost?

Vaše hodnocení mi sice lichotí, ale bohužel musím konstatovat, že nemáte pravdu. K tomu, abych byl známým autorem, mi hodně schází. Nicméně snažím se o to v mezích možností, daných mým úřadem v muzeu, a ty nejsou velké. Na psaní kradu čas po

večerech, o sobotách a nedělích, a tím trpí především má rodina, ale i já, protože tak přicházím o krásné děství svého nejmladšího syna. A to téma?

V příštím roce, v prosinci 1993, uplyne 100 let od okamžiku, kdy vyšlo první číslo Lidových novin. To je problematika, která mne již dlouho zajímá. Už na vysoké škole jsem psal diplomovou i disertační práci o politické činnosti dr. Adolfa Stránského, který byl zakladatelem a duchovním otcem Lidových novin. Dohodli jsme se tedy s Nakladatelstvím Lidových novin, že o nich, tedy o jejich stoleté historii, napišu knížku. Jsem rád, že tu možnost mám, protože je to vzrušující téma politické, veliké téma kulturní a krásné téma moravské. Rukopis mám odevzdat letos v létě a knížka by měla vyjít k výročí, tedy asi na podzim 1993.

7. Víme o Vás, že jste před příchodem do Moravského zemského muzea působil na zámku ve Slavkově. Jak hodnotíte toto období a jak na Slavkov vzpomínáte?

Slavkovské období, které trvalo od roku 1984 do roku 1990, zůstane jednou z nejkrásnějších kapitol mého života. Ředitelem tamního Historického muzea jsem se stal díky svému předchůdci a příteli dr. Dušanu Uhlířovi, který odcházel do funkce ředitele Muzea města Brna. Radnice jej nechtěla pustit, dokud za sebe nesežene náhradu. Doporučil tedy mne a národní výbor mne kupodivu přijal, přestože jsem nebyl členem KSC. Jak jsem se později dozvěděl, měli v úmyslu mi „připravit do partaje cestu“. Když se o to skutečně pokusili, zjistili ke svému překvapení, že díky mým politickým škraloupům, způsobeným mladickou nerozvážností v roce 1968, to možné není. Vznikla z toho bouře ve sklenici vody, uvažovali jeden čas dokonce o tom, že mne z funkce odvolají, ale nakonec, k jejich cti musím říci, k tomu nedošlo.

Léta strávená ve Slavkově byla léty, kdy jsem se plně realizoval. Společně s mými kolegy i řadou spolupracovníků z muzejní rady, ale i z řad slavkovských občanů, se podařilo vytvořit z Historického muzea kulturní centrum, na jehož akce přijížděli lidé ze širokého okolí a dokonce i z Brna a to je co říci, protože konkurence brněnské kultury je velká. Udělali jsme zde řadu krásných besed s předními českými spisovateli, založili tradici pracovních setkání autorů literatury faktu, připravili řadu zajímavých výstav, ale také vydali několik krásných medailí, zajímavých pohlednic i tisků. Když muzeum v roce 1987 převzalo do své správy i slavkovský zámek, plnili jsme úspěšně také úkoly památkové péče. Jen s tím Napoleonem, bez něhož je Slavkov nemyslitelný, jsem měl vždycky problémy. Soudruzi mi neustále zazlívali, že tomuto „Hitlerovi 19. století“, jak jej vyškovský soudruh ideologický tajemník charakterizoval, stavím politické pomníky, a přátelé, sdružení kolem muzea, mi vycítali, že pro něj dělám málo. A pravdu asi měli oni, protože mě víc než ten Napoleon zajímal samo muzeum, to mne vzrušovalo... A ve Slavkově jsem také prožil listopad 1989. Jestliže někde a pro někoho je to období jenom politickým převratem, pak pro mne zůstane navždy revolucí. Protože jinak se to, co jsme ve Slavkově organizovali, charakterizovat nedá. Protestní shromáždění pořádaná jedno za druhým, založení Občanského fóra, generální stávka, boje s národním výborem!

Na Slavkov se zapomenout nedá.

Rozhovor připravil Vilém Walter

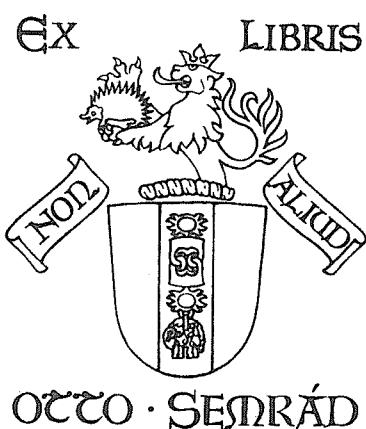
HERALDICKÝ EX LIBRIS LEXIKON

HEx 13/1991

Otto Semrád se narodil 27. září 1944 v Jihlavě. Základní školu vychodil v Jihlavě v letech 1951 – 1959. Vyučil se v oboru zedník a v této profesi pracuje doposud.¹⁾

Hlavním odborným zájmem Otto Semráda je historie řádu Zlatého rouna a biografie, ikonografie, heraldika a genealogie příslušníků řádu. Své práce k tomuto tématu publikoval v časopisech Drobňá plastika, Genealogické a heraldické listy, Genealogické a heraldické informace, Heraldická ročenka a Heraldika.²⁾

Na Moravě žijící rod Semrádů se v 19. století přihlásil k německé národnosti. V této době příslušníci rodu byli usazeni v Jihlavě. Po roce 1945 většina příslušníků rodu byla odsunuta. Rodina Otto Semráda byla z odsunu vyňata.³⁾

OTTO · SEMRÁD

červeně korunovaný zlatý jednoocasý lev s červenou zbrojí držící červeného ježka. Po stranách štítu jsou vpravo šikmo, vlevo kosmo rozvinuté modré pásky s červenou rubní stranou, kde černými (správně zlatými)⁴⁾ písmeny je heslo NON (vpravo) ALIUD (vlevo) v českém překladu Ne jinak.

Znak si navrhl v roce 1988 Otto Semrád. Fragment řádu Zlatého rouna a heslo symbolizuje hlavní badatelský zájem nositele znaku. Modifikovaný přemyslovský lev a ježek připomínají jeho rodiště. Jsou odvozeny z jihlavského městského znaku.⁵⁾ Umístění točenice s klenotem přímo na štítu je zajímavým dokladem pronikání heraldických zvyklostí z jiných regionů Evropy. V tomto případě se jedná o britskou heraldiku.

Znak byl zatím použitý pouze na zmíněném ex libris.

Autorem ex libris je známý slovenský heraldický výtvarník ing. Zdenko G. Alexy (nar. 1922).⁶⁾ Uvedený ex libris je typickou ukázkou jeho kresebného pojetí.

Jiří L. Bílý

Poznámky:

- 1) Biografické údaje jsou vyňaty z listu, který autorovi článku dne 12. 11. 1990 zaslal Otto Semrád.
- 2) Práce do roku 1980 jsou většinou uvedeny v Bibliografii české práce heraldické I 1901 – 1980, Ostrava 1983.

- 3) Viz poznámka 1. Matka Otto Semráda pocházela z českého rodu Medů. Děd František Med (1888 – 1955) pocházel z Humpolecka.
- 4) Na základě listu, který autorovi článku zaslal dne 15. 10. r. 1990 Otto Semrád. Zde jsou uvedeny i další údaje o přijetí znaku a vytvoření ex libris.
- 5) Erb Jihlavы tvoří červeno-stříbrně čtvrcený štít, který má v prvním a čtvrtém poli přemyslovského lva a v druhém a třetím poli červeného ježka.
- 6) Údaje o heraldikovi Z. G. Alexym a jeho tvorbě uvádí GHI č. 1/1988, s. 9 – 11 v komentáři dr. Tomáše Krejčíka k výstavě „Současná heraldická tvorba“.

HEX 14/1991

PhDr. Pavel R. Pokorný se narodil dne 27. 5. 1947 v Praze. Po ukončení základního a středního vzdělání vystudoval v letech 1965 – 1970 fakultu sociálních věd a publicistiky University Karlovy, obor knihovnictví. V roce 1975 se podrobil rigorosní zkoušce na filosofické fakultě UK v oboru pomocných věd historických se zaměřením na knihovnictví. V rámci rigorosní zkoušky obhájil disertační práci na téma: „Dějiny knihovny premonstrátského kláštera v Želivě“ a získal akademický titul.

V letech 1971 – 1985 dr. Pokorný pracoval ve Státní knihovně ČSR (nyní Národní knihovna) v oddělení rukopisů a vzácných tisků, z toho poslední dva roky jako vedoucí tohoto oddělení. Po mocenském zásahu státních orgánů pracoval jako odborný pracovník na úseku doplňování knihovních fondů. Od roku 1985 až do současné doby je samostatným odborným pracovníkem v Archivu Národního muzea.¹⁾

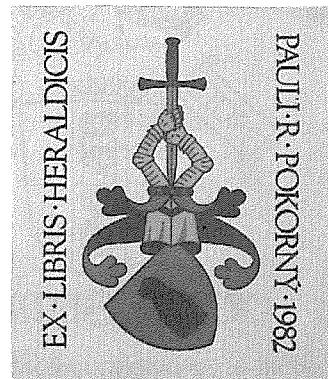
Ve vědecké činnosti se dr. Pokorný zaměřil na heraldiku, rukopisy, staré tisky a historické knižní vazby. Ze všech těchto vědních oblastí zveřejnil přes 100 článků, zpráv a recenzí, které jsou známé vědeckou akribií autora. Dr. Pokorný patří mezi největší znalce rodové a církevní heraldiky. Zásadní význam má jeho práce o erbu želivské kanonie a pro tisk je připravena práce o znacích československých biskupů.²⁾

Rod Pokorných pochází z Moravy. Nejstarší známý předek Pavel Pokorný se narodil před rokem 1673 v Náměště n. Oslavou. Po několik generací byli příslušníci rodu kováři v okolí Náměště. Nejdéle žili ve vesnici Sedlec.³⁾

Ex libris vzniklo v roce 1982. Jedná se o barevnou perokresbu o rozměrech 60 x 75 mm (obrazová část 47 x 59 mm). Uprostřed ex libris je nakreslen znak. Legenda je umístěna po stranách vpravo: EX. LIBRIS . HERALDICIS, vlevo PAULI. R. POKORNÝ. 1982⁴⁾

Osobní znak dr. Pavla R. Pokorného nebyl přesně překreslen na ex libris. U blasonu poukážeme na rozdíly. Znak se skládá z modrého štítu, v něm je zlatá kniha v sáčkové vazbě. Na štít má být postavena kolcí přilba (na ex libris je použita kbelíková přilba) s modrozlatými přikryvadly a točenici. Z točenice by měly vyřůstat dvě modré oděné paže (na ex libris jsou paže oděné ve stříbrném brnění) držící za čepel stříbrný meč se zlatým jílcem vzhůru.⁵⁾

Znak si v roce 1972 navrhl jeho nositel. Sáčková vazba je pozdně gotickou zvláštností v dějinách knižní vazby. Ve znaku symbolizuje vzdělání a odborné zaměření dr. Pokorného. Klenot se vztahuje ke jménu. Ruce držící za čepel meče jsou výrazem pokory

rytíře a meč se stal v církevní ikonografii atributem svatého Pavla (sfát mečem). Má symbolisovat křestní jméno nositele znaku. 6)

Znak byl zatím užíván pouze na ex libris.

Autorem ex libris je známý slovenský heraldik Zdenko G. Alexy.⁷⁾ Výtvarné pojetí nemůžeme považovat za úplně zdařilé. Použitím kbelíkové přilby a obrněných paží dostal archaický vzhled, který není vhodný pro moderní občanský znak.

Jiří L. Bílý

Poznámky:

- 1) Biografické údaje jsou čerpány z listu dr. P. R. Pokorného, který dne 30. 11. 1990 zaslal autorovi článku. Taktéž bylo užito údajů v Hovorech G + H v GHI č. 4/1984, s. 338 – 341.
- 2) Přehled heraldických článků do r. 1980 publikovaných v heraldických časopisech je uveden v Bibliografii české práce heraldické I 1901 – 1980, Ostrava 1983.
- 3) List autoru článku z 30. 11. 1990.
- 4) Ex libris bylo již publikováno v knize Z. G. Alexyho Ex libris armatales.

HEx 15/1991

PhDr. Pavel R. Pokorný, biografické a genealogické údaje jsou uvedeny v předchozím článku. (HEx 14/1991).

Ex libris vzniklo v roce 1976. Jedná se o litoryt o rozměrech 73 x 103 mm (obrazová část 60 x 69 mm). Uprostřed ex libris je vyobrazeno erbovní znamení P. R. Pokorného – kniha v sáčkové vazbě. V kruhu okolo knihy je opis. EX BIBLIOTHECA Dr. PAVEL R. POKORNÝ (majuskule, částečně minuskule).

Údaje o osobním znaku a jeho symbolice jsou uvedeny v předchozím článku (HEx 14/1991).

Autorem ex libris je renomovaný heraldický výtvarník Zdirad J. K. Čech (nar. 1951)¹⁾.

Poznámky:

¹⁾ Údaje o heraldikovi Zdiradu J. K. Čechovi a jeho tvorbě uvádí GHI č. 1/1988, s. 11.

Návrh osobního znaku PHDr. D. U.

Kresba Jiří Hanáček

ZPRÁVY O LITERATUŘE

Heraldika a genealogie Jihomoravského kraje za rok 1990.
(Výběr.)

1. Bílý, Jiří L.: Aquila scacata. Naše země v historii a heraldice. (Vývoj moravského znaku.)
2. Bílý, Jiří L.: O šachování orlice. (Vývoj moravského znaku.) Brněnský večerník, 26. 3. 1990, s. 4, 1 obr.
3. Gregor, František: O znaku města Brna. Zpravodaj Nár. výboru města Brna, 1990, č. 1, s. 30.
4. Hrabětová, Irena: K původu pernštejnské erbovní pověsti. Čas. Matici moravské, 1990, č. 1, s. 5 – 15. Souhrn: něm.
5. Jaroš, Zdeněk: Jihlavská měšťanská heraldika. Vlastivědný sborník Vysočiny – oddíl věd společenských, 7, 1990, s. 81 – 128, obr.
6. Koukal, Petr: Varhanářský rod Svítilů. (1805 – 1912) Vlastivědný sborník Vysočiny – oddíl věd společenských, 7, 1990, s. 143 – 172. Souhrn: angl.
7. Makariusová, Marie: Jan Křtitel Rudiš, zakladatel ochotnického divadla na Starém Brně. (Též rodokmen a genealogický přehled.) Vlastivědný věstník moravský, 42, 1990, č. 1, s. 74 – 75. Pozn. Souhrn: něm.
8. Pokluda, Zdeněk: Holešovské panství za Šternberků. Studie Muzea Kroměřížska, 1990, s. 33 – 54, obr., mp. Pozn.
9. Pokluda, Zdeněk: Nejstarší zlínští Baťové. (Rod podnikatele Tomáše Bati.) Zlínské noviny, 13. 7. 1990, s. 6.
10. Pospíšil, Jaroslav: Tragédie rodiny Kovářovy. (Komunistická perzekuce v 50. letech.) Týdeník Kroměřížska, 10. 10. 1990, s. 6, 1 obr.
11. Rodová beseda žarošických Gallů, (Rodopis.) Věstník Vlastivědného kroužku v Žarošicích, 1990, č. 1, s. 10.
12. Rychlík, A. J.: Památky známé a neznámé. (Zámek a šlechtický rod Salmů v Rájci.) Kulturní rozvoj, 6, 1990, s. 8, 2 obr.
13. Štarha, Ivan: Bude Brno užívat svůj starý znak? (Historie.) Brněnský večerník, 2. 2. 1990, s. 1 a 2.
14. (šv) (Švédá, Josef): Hrabě z obrazovky. (Česká větev rodu Belcredi a publicista Karel Michal Belcredi.) Brněnský večerník, 6. 11. 1990, s. 1 a 4, 1 obr.
15. Valach, František: Sága rodu Baťů. Evropa a my, 1990, č. 2, s. 27.
16. Zpravodaj rodu Sedláčků z Nového Telečkova. 3. rodové setkání... konané dne 26. května 1990 ve Velkém Meziříčí. (Zprac.) Jiří Drápela a Miroslav Drápela. Křtiny, b. nakl. 1990, 36 s., příl. bibliogr. s. 35.

B. Kyjovská

Dr. Hellmut Bornemann: **800 Jahre Stift Klosterbruck.** Vyd. 1990, Mnichov, 86 stran, celoplát, vazba, form. 205 x 180 mm, 50 vyobrazení, z toho 13 barevných, vkusná vnější úprava knihy. ISB N 3 – 927498 – 12 – 2.

S předstihem, zaváděna byla vydána tato kniha k osmistému výročí nejstaršího kláštera na Znojemsku. Předmluva a 22 textových oddílů, doprovázených výběrem vhodných ilustrací. Předmluva uvádí do osmistého výročí historie louckého klášterního komplexu, který zrušil Josef II. roku 1784. Prvá kapitola je věnována úvahám o předpokládaném starším menším celku, údajně založeném ještě kněžnou Jitkou v posledních letech jejího života po ovdovění, tedy v rozmezí let 1055 až 1058. Tato kapitola navazuje na starší

zprávy, zde tradované a údajně i podepřené nálezem několika kamenických prací v mlýnském náhonu v Louce r. 1926, jinak se celá problematická a nedoložená historie opírá až o pozdní zprávu ze 17. století. Druhá kapitola je poněkud mimořádná, autor se snaží (ovšem s otazníkem) dovodit trojí podíl na založení kláštera rodem Wittelsbachů. Zde by byla zajímavá možnost genealogického pokusu o další pátrání, autor uvádí u nás dvě méně známé práce: Wilhelm Wegener, Genealogie des altbayerischen Adels in Mittelalter, Göttingen, 1962, týž: Die Przemysliden, Stammtafel des nationalen Herzoghauses 850 – 1306, Göttingen, 1957. Ostatní kapitoly jsou jednak věnovány všeobecně životu a činnosti kláštera, jednak se věnují jednotlivým dějinným obdobím a jsou vždy opřeny o některý důležitý letopočet z historie kláštera. Velkou pozornost věnuje autor známému rukopisu z roku 1215 „Cursus Sanctae Mariae“, což je doprovázeno osmi snímky v textu a vyobrazení. Text knihy doprovází 31 poznámek s citacemi, rejstřík osobní a věcný a pečlivý seznam literatury, včetně i nejnovější české literatury o městě z let poválečných. Přes naznačené možné výhrady k nejstaršímu období předchůdce kláštera a jeho založení již v 11. století, je možno považovat vydání pečlivě vypravené a s velkým zaujetím pro památku napsané publikace za velmi záslužný čin. U nás vyšla k témuž výročí jen útlá práce, vydaná v Brně, o čez má i zásluhu nakladatelství Cesta.

(– mt –)

Rudolf Melichar a kolektiv autorů:

Sborník k základům genealogie. Vyd. Klub pro českou heraldiku a genealogii, ZK ROH Tesla Strašnice, Praha 1988, 160 s.

Po dlouhých letech se dostává našim čtenářům i odborné veřejnosti do rukou příručka, která na našem trhu dlouho chyběla a po které s chutí sáhnou nejen začátečníci, ale i pokročilí genealogové. Tato recenze přináší ve stručnosti hrst poznámek k uvedenému dílu a snaží se upozornit jednak na věcné chyby a překlepy a na rozdílnost mezi genealogickou materií v Čechách a na Moravě.

Již v úvodu nebo následující úvodní kapitole by bylo vhodné se zmínit o tom, že Sborník vychází z historického vývoje v Čechách a řada materiálů je vypracována pouze pro Čechy. Nejznámější rozdíl je Berní rula v Čechách a náš Lánový rejstřík. Na Moravě je řada odlišností a genealog začátečník pod formulací např. „u nás“ hledá obdobu i na Moravě.

Kapitola – Uvedení do rodopisné práce. Ke straně 22 poslednímu odstavci: Příbuzenství je pojem právní. V čsl. právním řádu se ho dotýká především § 117 občanského zákona č. 40/1964 ve znění zák. č. 131 – 82 Sb., který zní: „Stupeň příbuzenství dvou osob se určuje podle počtu zrození, jimiž v řadě přímé pochází jedna od druhé a v řadě pobočné obě od nejbližšího předka.“ Podle tohoto předpisu jsou v 1. stupni příbuzní rodiče a děti, v 2. stupni jsou příbuzní jednak sourozenci, jednak prarodiče a vnuci. V 3. stupni jsou příbuzní praprarodiče a pravnuci a dále strýcové (tety) a synovci (neteře). Ve 4. stupni zejména bratranci a sestřenice.

V § 63 zákona o rodině č. 94/63 Sb. se uvádí: „Osvojením vzniká mezi osvojitelem a osvojencem takový poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi a mezi osvojencem a příbuznými osvojitele poměr příbuzenský...“.

Náš právní řád nečítá mezi příbuzné ani manžele ani osoby sešvagrené. V § 116 O. z. definuje jako osoby blízké příbuzné v řadě přímé, sourozence a manžele, dále osoby v poměru rodinném nebo obdobném, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá pocíťovala jako důvodně újmu vlastní.

Občanský zákoník z roku 1811, který platil po více jak 100 let u nás definoval švagrovství jako poměr mezi jedním manželem a příbuznými druhého manžela. Rodinou

se nazývají kmenoví rodiče se všemi svými potomky. Poměr mezi těmito osobami se nazývá příbuzenství (toliko § 40 O. z.).

Ke straně 51 – 53:

Doporučujeme alespoň krátkou zmínku o číslování ve vývodech, poněvadž přesáhne-li vývod 16 předků, těžko se v něm bez přehledného číslování vyznáme.

Kroniky rodové a rodinné.

Ke str. 56: Na rozdíl od autorů jsme názoru, že do kronik mají být pojaty fotografie členů rodu a závažné listiny. Kroniky tím získávají na zajímavosti. Fotografie vyjádří často více než delší pojednání. Listiny zavázané do kroniky mají větší naději, že se uchovají, než když jsou ve zvláštním listináři. Ten se vyskytuje celkem zřídka i když by jistě byl žádoucí.

I na výstavě rodinných a rodových kronik, kterou jsme před několika lety uspořádali, jsme se přesvědčili, že kroniky střídámě doplněné fotografií, kresbou, mapou, kopíí listin – jsou sdělnější a zajímavější.

Česká křestní jména a příjmení.

Str. 57 nahoře. Nejasně je formulován vztah mezi pojmy: jméno osobní, křestní, rodné.

Úředně (podle nového občanského průkazu str. 5 a 6 (existuje jméno (po staru křestní jméno),

rodné příjmení (pod nímž bylo dítě zapsáno do matriky narozených), příjmení (to je v současné době používané příjmení).

Str. 57 uprostřed: Chybná formulace: „Křestní jména starozákonná byla... v židovských rodinách. Tato stará slovanská jména..“ Slovo „Tato“ by bylo vhodné vypustit.

Str. 57 dole: „Zčeštělé formy křesťanských jmen... Tomek z Tomáš nebo Vaněk z Václav“. Tomáš je však už počestně z lat. Thomas, Václav je původem slovanské, do latiny převáděné jako Venceslaus.

Str. 61 dole:

Podle našeho názoru by bylo vhodné alespoň krátce rozvést „údobí, kdy příjmení nebyla stabilisována...“ Většina badatelů naráží na tuto problematiku jakmile se dostane ke studiu pramenů ze 17., příp. 16. století. Ale často už v 18. století nenajdeme souvislosti a nemůžeme pokračovat v bádání, i když víme, že rod byl usedlý po řadu generací v jednom místě. Doporučujeme zařadit metodu bádání, již navrhuje ostravský genealog Vlad. Rolinc. Komplexní identifikační rozbor případně doplněný ještě dalšími srovnáními nám umožňuje postup v bádání tam, kde to běžnými metodami už není možné.

Míry a váhy.

Str. 64 – 65. V celém odstavci „Míra provazová“ jsou nedostatečně rozlišeny míry délkové a plošné. V závěru této kapitoly doporučujeme výslovně uvést, že např. pojem „jítro“ jako plošná míra byl v různých dobách a na různých místech různý (uvést kdy, kde, jaký). Jen v textu stran 63 – 67 jsou uváděna 3 různá jitra. Obdobně u některých dalších jednotek.

Pro praktickou potřebu (a představu) genealogů by snad bylo vhodné uspořádání v abecedním pořadí s výčtem hlavních možností v čase a místě s reprodukcí značek a zkratek, používaných pro míry a váhy ve starých textech. V kapitolce je řada drobných nedostatků a překlepů.

Přehled měny v Čechách.

Domníváme se, že v této kapitolce by měly být uvedeny značky pro jednotlivá platiadla tak, jak se s nimi setkáváme v gruntovních knihách, knihách kšaftů a podobně. A to v různých časových obdobích. Písemné značky by měly být alespoň na příkladech uvedeny v té formě, v níž se používaly.

Na str. 71 nám chybí údaje o měnové reformě Jiříka z Poděbrad a o zřízení šlikovské mincovny v Jáchymově.

Uvítali bychom jasnější a přesnější uvedení dílů používaných platiel. Např.:
1 tolar – 120 krejcarů – 2 zlaté
1 zlatník – 75 krejcarů

To znamená, že zlatník byl něco jiného než zlatý?

Nebo str. 75:

1627 – 1 říšský tolar – 90 krejcarů
1667 – 1 říšský tolar – 68 krejcarů
1695 – 1 říšský tolar – 120 krejcarů

Jestliže skutečně tak kolísal obsah krejcarů v tolaru, je to třeba výslově zdůraznit.
Nebo říšský tolar (1667) není totožný s toarem říšským (1695)?

Ještě bychom chtěli upozornit na překlepy, jež někde mění smysl a na to, že u některé literatury chybí vročení. Překlepy např. strana 69: 1 ha – 10 000 m² a 10 a (místo 100 arů)

str. 67: „Pro vážení drahých kovů 1 hřivna dělila se na 16 lotů... dělila se na 4 kvintlíky“. Správně mělo být: 1 lot se dělil na 4 kvintlíky.

Ve sborníku jsme našli také doporučení zkoumat podklady, jež ve své práci málo používáme. Je to např. listinný materiál k matrikám, materiály ze sčítání lidu, ale i rektifikační akta, která nám mohou poskytnout zajímavé údaje o našem rodu.

Nakonec oceňujeme zmírku o neúplných matrikách – str. 39 nahoře... v matrice sign... chybí listy,... nejsou prováděny zápisy od – do... a jsme toho názoru, že kromě do svých poznámk máme tyto skutečnosti uvést i pracovníkům archivu, aby mohly být uvedeny v seznamech fondů.

Tento souhrn poznámek k záslužné práci pražských genealogů, který spatřil světlo světa díky Klubu pro českou heraldiku a genealogii, pokládáme za akceptovatelný do případného dalšího vydání Sborníku k základům genealogie. Rozvoj genealogie v Československu je stále zřejmější a zřetelnější i na vzdory některým administrativním opatřením, která jsou však nutná. Genealogů a rodinných kronikářů bude přibývat, téma dříve tabuizovaná se stávají námětem výzkumných úkolů a vědeckých prací, potřeba vydávání nové genealogické literatury a potřebných pomůcek se jeví jako nutnost.

Dr. R. Pazourová, CSc.

KRONIKA

Král Olaf V.

Dne 17. 1. 1991 zemřel ve svých 87 letech norský král Olaf V., jeden z nejsympatičtějších evropských monarchů a jeden z posledních dvou, kteří ve 2. světové válce sloužili ve spojeneckých armádách (druhým je lucemburský velkovévoda Jan). Říkalo se o něm, že „ve službě“ je tak královský, že by byl schopen pohledem stínat hlavy, ale v soukromí dával lidem pocit takové uvolněnosti, jako by byl svatým Mikulášem. Lze-li o nějakém králi říci, že ho jeho národ miloval, platí to bez zbytku o králi Olafovi.

A přece to nebyl Nor. Narodil se 2. 7. 1903 na sandringhamském panství britského krále Eduarda VII. jako syn jeho dcery Maud, provdané za dánského prince Karla, druhorozeného syna krále Frederika VIII., a nejmenoval se Olaf, nýbrž Alexandr (jeho babičkou z matčiny strany byla Frederikova sestra královna Alexandra). Roku 1905 byl jeho otci nabídnut norský trůn po rozpadu personální unie Norska se Švédskem a dvouletý princ Alexandre byl za sněhové bouře v listopadu toho roku vynesen svým otcem na břeh v Oslu a stal se Norem. Nový král přijal dynastické jméno dávných norských králů a stal se Haakonem VII. (Haakon VI. byl současník našeho krále Karla IV.), malý Alexander dostal rovněž jméno středověkých norských králů, Olaf.

Jako korunní princ chodil do normální střední školy a stal se tak prvním princem na světě, který nebyl vychováván v uzavřeném prostředí. Po maturitě odešel na norskou vojenskou akademii, načež krátce studoval na universitě v Oxfordu. V 21 letech se vrátil do Norska, složil přísahu na norskou ústavu a pravidelně se účastnil zasedání státní rady. Říkalo se, že norská monarchie je tým otce se synem. Státní povinnosti mu však nikterak nezabránily, aby se nestal vynikajícím sportovcem, zvláště vynikl jako jachtař. Roku 1928 získal Norsku zlatou medaili v jachtingu na olympiádě v Amsterdamu, jako král závodil ještě za svou zem roku 1971 na Long Islandu a roku 1976 byl druhým na světovém jachtařském šampionátu.

Dne 21. 3. 1929 se korunní princ Olaf oženil se svou o dva roky starší sestřenicí, švédskou princeznou Märthou, jejíž matka Ingeborg byla sestrou Olafova otce a jejíž otec, Karel vévoda z Västergotlandu, syn krále švédského a norského Oskara II., byl bratrem Louisy, manželky dánského krále Frederika VIII. Frederik i Louisa byli, jak jsme viděli, Olafovými prarodiči z otcovy strany. Už následujícího roku se mladým manželům narodila princezna Ragnhild, o dva roky později princezna Astrid a konečně 21. 2. 1937 jako poslední dítě princ Harald.

Když nacisti v dubnu 1940 přepadli Norsko, král Haakon i jeho jediný syn zůstali u své armády, ale v červnu byli nučeni vlast opustit a odjeli s vládou, která odmítla Olafovu nabídku, že zůstane v Norsku, do Británie, zatímco Olafova manželka s dětmi se uchýlila do bezpečí v USA. Olaf sám se stal vrchním velitelem norských ozbrojených sil, jež byly umístěny ve Skotsku a s nimi se vrátil do Norska roku 1945, kdy v battledresu jel v otevřeném autě ulicemi Osla, nedbaje nacistických ostřelovačů. Za svoji službu v Británii a věrné přátelství k ní byl jmenován britským admirálem a leteckým maršálem, roku 1959 se stal rytířem Podvazkového rádu a roku 1963 rytířem nejvyššího skotského řádu Bodláku, což bylo mimořádné vyznamenání, poněvadž tento řád, na rozdíl od Podvazku, se cizím monarchům neudílí.

Čtrnáct dní po oslavě stříbrné svatby, 5. 4. 1954, princ Olaf po delší nemoci své ženy ovdověl a o rok později po úrazu krále Haakona VII. se stal norským regentem. Když pětaosmdesátičetný král Haakon 21. 9. 1957 zemřel, nastoupil Olaf na trůn jako král Olaf V. (předchozí král téhož jména vládl 1380 – 1387), aby panoval v zemi, v níž byla korunovace

zrušena a jež nemá šlechtické tituly. Vládl vždy přísně konstitučně, stál nad stranami a ke všem norským vládám měl vynikající poměr. O jeho vztahu k naší republice snad nejlépe svědčí to, že na podzim 1990, několik měsíců před smrtí, kdy už churavěl, trval na přijetí Alexandra Dubčeka, jenž byl tehdy v Norsku na oficiální návštěvě. Král Olaf se až do své smrti zajímal o všechno politické dění u nás. Při jeho pohřbu 30. 1. 1991, kdy se do Oslo sjeli zástupci všech zemí světa včetně členů panovnických rodin, Československo symbolicky zastupoval právě A. Dubček.

Novým králem se stal korunní princ Harald a to jako Harald V. (jeho stejnojmenný předchůdce, Harald IV., panoval 1130 – 1136), který je od 29. 8. 1968 ženatý se Sonjou, dcerou obchodníka se sukнем Karla Augusta Haraldsena. Byl to sňatek z lásky, ale i ve zcela demokratickém Norsku trvalo delší dobu, než dostali povolení k sňatku. Na druhé straně královna Sonja není první norskou panovnicí takového původu – Karel XIV., král švédský a norský, původně napoleonský maršál Bernadotte, měl za ženu dceru francouzského obchodníka s hedvábím a král Harald je jejich potomkem. Přitom se říká, že královna Sonja se už jako princezna dovedla chovat tak, jako by byla ke královskému purpuru zrozena. Královští manželé mají dvě děti, princeznu Marthu (nar. 1971) a prince Haakona (nar. 1973), který dostal titul dědičného prince. Nedávno přijatý zákon však dává prvorodenému dítěti přednost bez ohledu na pohlaví, takže Norsko bude mít jednou v budoucnu královnu. Díky demokratičnosti norské monarchie lze očekávat a doufat, že se udrží na dlouho dohlédnutelné časy.

Jiří Louda

Návštěva německého prezidenta Richarda von Weizsäckera v Brně.

Do Brna zavítal ve dnech 9. – 10. října 1991 v rámci návštěvy ČSFR spolkový prezident SRN Richard von Weizsäcker s chotí a doprovodem. Na Nové radnici byl přivítán primátorem města Brna a podepsal se do pamětní knihy. Prohlédl si historické jádro města, byl přijat rektorem Masarykovy univerzity a pobesedoval se studenty. Při této příležitosti přetiskujeme se svolením autora a redakce časopisu Reportér následující článek.

Adolf F. J. Karlovský:

Weizsäckerové aneb něco o rodu a znaku německého spolkového prezidenta.

V našem století, které si tak málo váží rodiny a jejich tradic, stalo se už samozřejmým, že se veřejnost sice dozvídá všechny podrobnosti o intimním životě každého prominentního politika, umělce nebo vědce (příčemž pravdivost těchto „informací“ je často více než pochybná), ale sotva něco o jeho rodu, předcích, nebo tradicích, které vývoj jeho osobnosti, názory či rozhodnutí často velmi významně ovlivňují. Proto se dosud také žádný novinář nezajímal o původ nynějšího prezidenta Spolkové republiky Německo, protože by to vyžadovalo trochu víc práce a znalostí, než rutinové nahlédnutí do redakčního naučného slovníku.

Weizsäckerové pocházejí z Bavorské Falce, kde jsou doloženi už během Třicetileté války. V druhé polovině 17. století se rozdělují na starší linii wuerttemberskou a mladší franckou, k jejíž větvi oehringerské¹⁾ náleží praděd spolkového prezidenta Karla Weizsäcker (1822 – 1899), evangelický theolog, překladatel Nového Zákona, profesor a kancléř university v Tuebingen a především církevní historik. Ve svých 29 letech se stal wuerttemberským dvorním kaplanem, pak vrchním konsistoriálním radou a konečně 1894 královským wuerttemberským státním radou, takže mu bylo uděleno i osobní šlechtictví.²⁾

Jeho mladší bratr Julius (1828 – 1889) byl rovněž významným historikem a profesorem několika předních německých universit, naposledy v Berlíně.

Presidentův děd Karl Hugo (1853 – 1926), Dr. iur. a Dr. med. h. c., obdržel 24. února 1896 rytířský kříž Řádu wuerttemberské koruny, s nímž bylo rovněž spojeno šlechtictví ad personam. V roce 1900 se stal ministrem kultu a 5. října 1916, jako president státního ministerstva, byl wuerttemberským králem Vilémem II. povyšen do dědičného stavu svobodných pánů³⁾ a stal se tak zakladatelem baronské větve Weizsäckerů. Jeho mladší syn Viktor (1886 – 1957), internista a neurolog, získal si jméno především jako průkopník psychosomatické mediciny.

Viktorův starší bratr Ernst (1882 – 1951), presidentův otec, byl původně důstojníkem císařského válečného loďstva⁴⁾ a věnoval se pak diplomatické dráze. V letech 1938 – 43 zastával úřad státního tajemníka ministerstva zahraničí a zakončil svou kariéru jako velvyslanec u Vatikánu. Jeho „Erinnerungen“ jsou zajímavou četbou a dobovým kulturně historickým dokumentem. Z jeho čtyř dětí Carl Friedrich, narozený 1912, je známým atomovým fyzikem a filosofem, jemuž byla v roce 1963 udělena mírová cena německého knižního obchodu.

Jeho o deset let mladším bratrem je pak už Dr. Richar Carl Freiherr von Weizsäcker⁵⁾, narozený 15. dubna 1920, bývalý předseda Německého evangelického církevního sněmu⁶⁾, přední politik Křesťansko-demokratické unie, bývalý vládnoucí starosta Berlína a posléze dnešní spolkový president.

Jak je ze stručného přehledu vidět, patřil jeho rod v několika posledních generacích vesměs k vrstvě předních německých intelektuálů. Máme však doklad, že už jejich předkové v 17. století, byť ještě občanského původu, hráli už významnou společenskou roli ve svém městském prostředí a tou je původní rodový erb, doložený ve dvou variantách, z nichž starší udánlivě pochází už z roku 1626.

Jeho dominujícím motivem jsou tři pšeničné klasy, někdy držené ženskou či mužskou postavou, někdy volně rostoucí. Je to narážka na rodové jméno⁷⁾ a máme tedy před sebou tak zvaný znak „mluvící“, jak je známe už v nejstarších dobách z celé Evropy.⁸⁾ Tohoto erbu užíval i Karl Hugo von Weizsäcker až do udělení stavu svobodných pánů, kdy si vyžádal znak nový, který je však vlastně jen polepšením erbu dosavadního a navíc krásně navazuje na rodinnou tradici:

V modrému poli rostou ze zelené paty štítu tři zlaté pšeničné klasy, tedy, jak jsme právě poznali, původní erbovní znamení Weizsäckerů. Na otevřené šlechtické, a nyní už korunované přílbě, s modrozlatými přikryvadly, je však místo dřívější lidské postavy držící klasy, kosmo postavený kmen stromu, z něhož vyrůstá břízka, neboli „květnový strom“ ve svých přirozených barvách.⁹⁾ Také tato figura erbu je mluvící a je převzata ze znaku choti prvního svobodného pána, tedy babičky nynějšího spolkového prezidenta, Pauliny von Meibom (10), pocházející z rodu nobilitovaného už roku 1590 římským císařem a naším králem Rudolfem II.

Dodejme ještě, že von Weizsäcker je čtvrtým erbovníkem v řadě německých republikánských presidentů. Prvním byl generál – polní maršál Paul von Beneckendorff und von Hindenburg, jehož rod má doloženou nepřetržitou posloupnost od roku 1430, tedy z doby našich husitských válek. Po válce pak následovali občanští erbovníci Dr. Heinrich Luebke¹¹⁾ a Dr. Gustav Heinemann.¹²⁾

Poznámky:

¹⁾ Tedy už rovněž ve Wuerttembersku.

- 2) V Království Württemberském bylo osobní šlechtictví (s právem užívat před jménem předložku „von“) udělováno důstojníkům a státním úředníkům od čtvrté hodnotní třídy, nebo spojeno s udělením vyššího stupně některého královského řádu. Těmto šlechticům nebyl propůjčován erb a užívali tedy – pokud jej měli – svého dosavadního znaku občanského.
- 3) Freiherrnstand, při oslovení se běžně užívá titulu baron.
- 4) Posléze korvetním kapitámem (odpovídá majorovi pozemní armády).
- 5) Tak zní jeho plné jméno, i když se to mnohým růžovým nebo zeleným novinářům nelíbí.
- 6) Deutscher Evangelischer Kirchentag.
- 7) Weizen – pšenice.
- 8) U nás např. známá růže v erbu Rožmberků či buben ve znaku hrabat z Bubna.
- 9) Nobilitační akta Weizaecker, Hauptstaatsarchiv Stuttgart, Bestand E 56, Bueschel 38, úřední popis znaku tamtéž Bestand E 157, Bueschel 406.
- 10) V moderní spisovné němčině tedy Maibaum.
- 11) Jako rytíř velkokříže královského dánského Řádu Danebrog. Znak je mezi erby velkokřížníků umístěnými na věčnou paměť v řádové kapli zámku Frederiksborg. Dodejme pro zajímavost, že v této kapli byli pasováni v roce 1974 také někteří naši krajani na rytíře a dámy Řádu svatého Lazara Jeruzalemského.
- 12) Jako rytíř královského švédského Řádu serafinů. Erby rytířů jsou rovněž umístěny v řádové kapli.
- Tento článek vyšel ve švýcarském časopise „Reportér“, vycházejícím v Zürichu, r. 2, 1985, č. 2, s. 26 a k jeho přetisku dali souhlas autor A. F. J. Karlovský a redakce.

*Původní rodový erb Weizsäckerů.
Kresba Adolf F. J. Karlovský*

ZPRÁVY

Vzpomínka na Emu Destinnovou

Historické muzeum ve Slavkově u Brna oživilo svoji zámeckou instalaci v roce 1991 komorní výstavou o naší největší operní pěvkyni – Emě Destinnové. Ve spolupráci s okresním muzeem v Jindřichově Hradci, které cílevědomě shromažďuje a uchovává památky dokumentující uměleckou i životní dráhu slavné umělkyně, byl tak alespoň z časti splacen dluh, který naše kulturní veřejnost vůči Emě Destinnové dosud má.

Emilie Kittlová, jak se umělkyně jmenovala občansky, se narodila 26. února 1878 v Praze. Neklidnou, dobrodružnou i trochu výstřední povahu zdědila po svém otci, Emanuelu Kittlovi, známém pražském mecenáši a bohemovi. Hudební nadání získala od matky Jindříšky, rozené Šrutové, operní pěvkyni, působící určitou dobu v pařížské opeře.

Umělecké jméno Destinnová převzala od svých učitelů zpěvu, zejména Marii Loewe-Destinn, bývalé sólistce vídeňské opery. Její debut příliš zdařilý nebyl, neboť ji odmítlo Národní divadlo, drážďanská opera i berlínský Theater des Westens. Prosadila se teprve v červenci 1898 v roli Santuzzy v Mascagniho Sedláku kavalírovi, která ji zajistila angažmá v Dvorní opeře v Berlíně.

Její působení před první světovou válkou jí přineslo nesmrtelnou slávu. Svým zpěvem okouzlovala diváky v operách pařížských, londýnských, drážďanské, v Metropolitní opeře v New Yorku (zde vystupovala po boku Enrica Carusa), ale také v Národním divadle.

Prázdninové pobyt v období vrcholu své pěvecké kariéry trávila na zámcích v Soutnici u Vlašimi, Ouhrově u Golčova Jeníkova, Trnovém u Davle a Domousnici na Mladoboleslavsku. V roce 1914 pak koupila zámek Stráž nad Nežárkou v jižních Čechách, který vlastnila až do své smrti.

Přes dvě desítky zámeckých místností byly vybaveny starožitnostmi, a uměleckými skvosty i kuriositami, které Destinnová sbírala a shromažďovala. Po smrti umělkyně, ale také již za jejího života, došlo k rozprodávání sbírek a tak se z bohatých sbírkových fondů dochovaly jen fotografie interiérů salonků hudebního, loveckého, japonského, arabského a napoleonského. Věcné památky jsou uchovávány v Okresním muzeu v Jindřichově Hradci, kde si je návštěvník může prohlédnout v obnovené pamětní síni Emý Destinnové. Zejména kolekce napoleonik byla unikátní. Umělkyni, jejíž sběratelská činnost je dostatečně známa, věnoval soubor napoleonských památek sám její velký obdivovatel Vilém II. německý císař. O významu této kolekce svědčí i skutečnost, že čsl. vláda po smrti Destinnové tuto sbírku věnovala Francii.

Poválečné hostování přivedlo Emu Destinnovou také na Moravu. O její první působení se pokoušel neúspěšně již Leoš Janáček, který toužil, aby pěvkyně interpretovala sopránové sólo v inscenaci Haydnova Stvoření světa. Také obsazení Destinnové v roli Jenífy v opeře Její pastorkyně nebylo uskutečněno.

Brněnské obecnstvo se Destinnové dočkal 23. 4. 1918 ve Velké dvoraně Besedního domu. Vystoupila pak v řadě postav z cyklu Smetanových oper a se svým repertoárem navštívila i některá další města jako Vyškov, Kroměříž, Prostějov, Olomouc, Ostravu a podobně.

K moravskému pobytu Destinnové se váže také zajímavá událost, zaznamenaná v dobovém moravském tisku. Uvádí se, že Destinnová za pobytu v Brně projevila přání zarybařit si a odjela za tím účelem k rybníku u Pouzdřan. Zde na srázném břehu upadla

a sjela do vody. Byla zachráněna černínským úředníkem inženýrem Kunstovským, kterého Destinnová později učinila při pobytu ve Stráži předmětem svých milostných citů.

Zatímco před vznikem samostatného československého státu byly role Destinnové pojímány jako významné kulturní, ale také národní a politické akty, potom již dvacátá léta znamenají ústup ze slávy. Bezespou nejvýznamnější pěvkyně zůstala na sklonku svého života bez prostředků a v osamocení a jen předčasná smrt (28. ledna 1930) ji snad ušetřila mnohem větších trpkostí života.

Proto i Historické muzeum, ve snaze přiblížit i moravské působení Emmy Destinnové, její sběratelské zájmy a národní i kulturní význam umělkyně, vystavovalo v roce 1991 některé unikátní předměty z pozůstatosti pěvkyně, mezi kterými byly například její osobní předměty (zrcadlo, hudební nástroje), sbírkové předměty (porcelán) i napoleonika (katalog sbírkových předmětů s napoleonskou tematikou).

Nejvýznamnější dokumenty vystavované na zámku ve Slavkově u Brna:

- 1) Plán pokojů zámku ve Stráži nad Nežárkou v době, kdy byl ve vlastnictví Emu Destinnové.
- 2) Její notový materiál a dvě karikatury, kreslené její rukou.
- 3) Fotografie umělkyně v pozadí s Napoleonovým obrazem.
- 4) Fotografické snímky napoleonského pokoje, hudebního salonku, lovecké místonosti, ložnice umělkyně.
- 5) Katalog nakoupených sbírkových předmětů s napoleonskou tematikou (silný sešit).
- 6) Paruky a divadelní rekvizity (čelenky) z jejích divadelních vystoupení.
- 7) Fotografie z dětských let, kdy se E. Kittlová učila hrát na housle.

Výstava skončila v prosinci minulého roku, ale u 60 tisíc návštěvníků, kteří ji shlédli, budou poznatky o „Božské Emě“ přetrvávat dál.

Dr. František Fürbach
OM v Jindř. Hradci

Obsah ročníku 1991:

50 let Jiřího Hanáčka	3
Z činnosti klubu	11
Ernst Mach – chrlický rodák (B. Šťastná)	15
Nejstarší náhrobník Zástržilů (V. Čamek)	25
Rodinné kroniky – část III. (B. Kyjovská)	29
Ke zpracování rodinných kronik (B. Kyjovská)	35
Rod rakouského spolkového presidenta dr. K. Rennera (J. Peterka)	41
Pražský sňatek vězně ze Šmilberku (M. Trmač)	49
Heraldika brunensis – Znaky a vlajky nových brněnských čtvrtí (F. Pícha)	53
Hovory G + H	59
Heraldický ex libris lexikon	63
Zprávy o literatuře	67
Kronika	71
Zprávy	75

GENEALOGICKÉ A HERALDICKÉ INFORMACE 1991
č. 1 - 4, ročník XI

Vydává jako interní tisk pro potřebu členů v nepravidelných lhůtách
Genealogický a heraldický klub v Brně při ZK Královopolské strojírny v Brně, Palackého 78
Odpovědný redaktor: RNDr. František Pícha

Redakční rada:

JUDr. Jiří L. Bílý, Jiří Hanáček, PhDr. Adolf B. Král, CSc., PhDr. Tomáš Krejčík,
PhDr. Ivan Štarha, Vilém Walter, vedoucí redaktor

Obálka: Petr Tybitanc

ISSN 0862-8963

Bezplatný odběr vázán na zaplacení ročního členského příspěvku.
Tisk: BRKO s.r.o.